

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΣΙΔΕΡΗ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (από το 1815 έως σήμερα)

Γ' Τάξη ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ και Δ' Τάξη ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Ιστορία Γ' Λυκείου Γενικής Παιδείας

Η Ευρώπη και ο κόσμος τον 19^ο αι
(1815-1871)

1. Το Συνέδριο Ειρήνης της Βιέννης (1814-1815)

Η διπλανή γελοιογραφία αποτυπώνει τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες οι οποίες οδήγησαν στην έκρηξη της γαλλικής επανάστασης.

α) Με ποιο τρόπο απεικονίζονται οι τάξεις της γαλλικής κοινωνίας του 18^{ου} αιώνα στη γελοιογραφία και τι υποδηλώνεται σχετικά με την κατανομή των υποχρεώσεων των τάξεων αυτών;

.....

.....

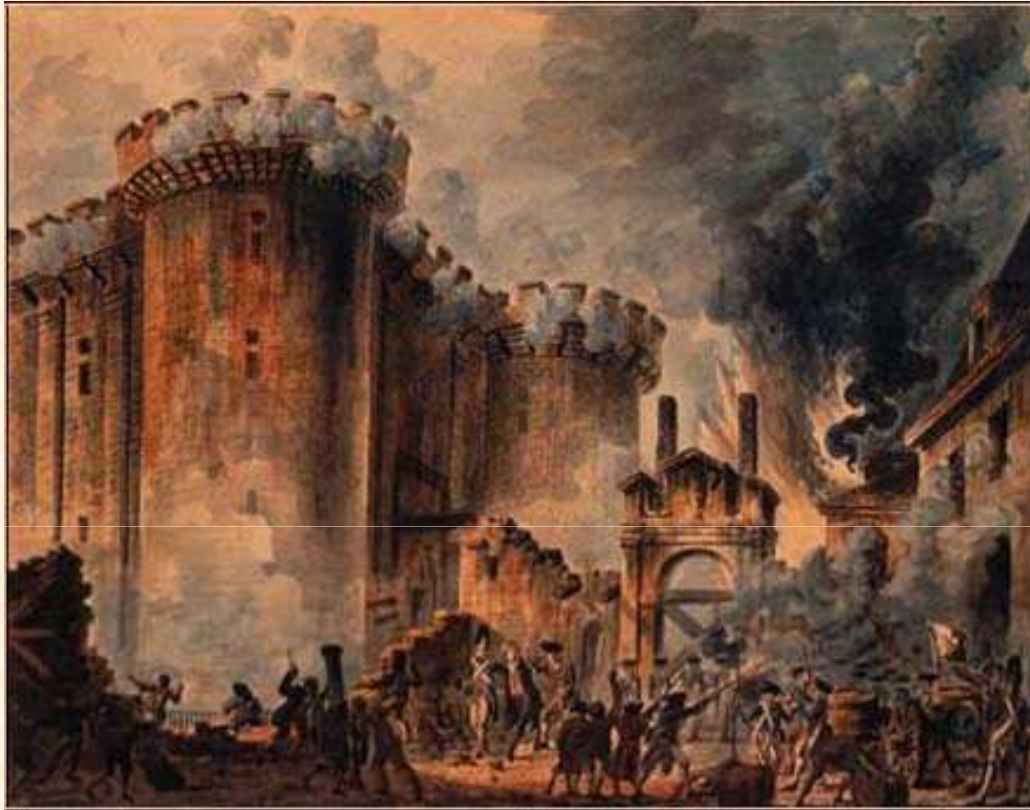
β) Πώς ονομαζόταν το καθεστώς αυτό, τι συναισθήματα γεννούσε στην κατώτερη τάξη και πώς σχετίζεται με την προαναφερθείσα επανάσταση;

.....

Η Μαρία Αντουανέτα και ο Λουδοβίκος ΙΣΤ΄

Ποιο πολίτευμα επικρατούσε τότε στη Γαλλία και εν γένει στην Ευρώπη;.....

Η άλωση της
Βαστίλης στις 14
Ιουλίου 1789
σήμανε την έναρξη
της Γαλλικής
επανάστασης.

**Ποιοι κρατούνταν στη Βαστίλη, η οποία ήταν τόπος φυλάκισης και
βασανιστηρίων, και τι συμβόλιζε η πτώση της;**

.....

Ο αποκεφαλισμός του βασιλιά Λουδοβίκου ΙΣΤ΄, 21 Ιανουαρίου 1793.

Η Μαρία Αντουανέτα οδηγείται στην γκιλοτίνα.

Κατά την τρίτη και τελευταία φάση της γαλλικής επανάστασης (1794-1799) η άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας ανατέθηκε σε ένα πενταμελές συμβούλιο, το Διευθυντήριο. Αυτό, προκειμένου να αντιμετωπίσει τη δύσκολη κατάσταση, αναζήτησε τη στήριξη των στρατηγών που είχαν αναδειχθεί στα χρόνια της επανάστασης.

**Ποιος λαοφιλής, ικανός και φιλόδοξος
Γάλλος στρατηγός, κατέλαβε την εξουσία,
με τη συγκατάθεση του Διευθυντηρίου
στις 9 Νοεμβρίου 1799 (βλ. πίνακα
Νταβίντ);**

.....

Η μετριοπαθής αστική τάξη εμπιστεύτηκε έναν ηγέτη που έδειχνε ικανός να δημιουργήσει ένα σταθερό εσωτερικό καθεστώς και να κάνει σειρά πολέμων για την εδραίωση της γαλλικής κυριαρχίας στην Ευρώπη. Αρχικά, ο Ναπολέον ανακηρύχθηκε Πρώτος Ύπατος (1799-1804) και αργότερα Αυτοκράτορας (1804-1815). Αν και το πολίτευμα τυπικά δεν άλλαξε, ο Ναπολέον κυβερνούσε ως απόλυτος μονάρχης.

Παράλληλα, η Γαλλία του Ναπολέοντα, αντιμέτωπη κατά καιρούς με όλες σχεδόν τις σημαντικές ευρωπαϊκές δυνάμεις, κατόρθωσε να θέσει υπό τον έλεγχό της, ένα μεγάλο μέρος της Ευρώπης (βλ. χάρτη που ακολουθεί.)

Η Ευρώπη το 1812, την εποχή της παντοδυναμίας του Ναπολέοντα

Κυριαρχία του Ναπολέοντα και ήττα στη Λιψία (1813)

Ο Ναπολέων, εκτιμώντας ότι ο κύριος αντίπαλος ήταν η **Αγγλία**, εφάρμοσε, από το 1806, τον ηπειρωτικό αποκλεισμό, εμποδίζοντας τη διακίνηση αγγλικών εμπορευμάτων σε όλα τα ευρωπαϊκά λιμάνια. Σε αντίποινα, η Αγγλία εφάρμοσε θαλάσσιο αποκλεισμό σε βάρος της Γαλλίας, εμποδίζοντας πλοία τρίτων χωρών να πλησιάζουν τις γαλλικές ακτές.

Ο Ναπολέων, χάρη στις νίκες και στις κατακτήσεις του, δημιούργησε βασιλεία-δορυφόρους της Γαλλίας, σε πολλές περιοχές της Ευρώπης. Καθώς, όμως, η Γαλλία απαιτούσε φόρους, για να καλύπτει τα τεράστια έξοδα των πολέμων, η γαλλική παρουσία αντιμετώπισε την αντίδραση των ευγενών και του ανώτερου κλήρου, που επεδίωκαν την επαναφορά της μοναρχίας και την αποκατάσταση των προνομίων τους, καθώς και σημαντικού μέρους των λαϊκών στρωμάτων, που ένιωσε να επιβαρύνεται οικονομικά και να βρίσκεται υπό ξένη κυριαρχία.

Το 1812 ο Ναπολέων αποφάσισε να επιτεθεί στη **Ρωσία**, με τη δικαιολογία ότι η τελευταία δεν εφάρμοζε αυστηρά τον ηπειρωτικό αποκλεισμό. Ο γαλλικός στρατός κατόρθωσε να φτάσει μέχρι τη Μόσχα, χωρίς, όμως, να θέσει υπό την κυριαρχία του τη Ρωσία. Λόγω του χειμώνα, των ασθενειών και των επιθέσεων, οι δυνάμεις του Ναπολέοντα άρχισαν να υποχωρούν. Κατά την υποχώρηση, ένας νέος συνασπισμός ευρωπαϊκών κρατών (**Αγγλία, Αυστρία, Πρωσία, Ρωσία, Ισπανία, Σουηδία, βασίλειο της Νεάπολης**) κατάφερε καίριο πλήγμα στις γαλλικές δυνάμεις (**μάχη της Λιψίας, 1813**). Από ένα στράτευμα 600.000 περίπου ανδρών επέστρεψαν στη Γαλλία λιγότεροι από 100.000 άνδρες.

Το Συνέδριο Ειρήνης της Βιέννης (1814-1815)

Η σύγκληση του συνεδρίου

Το συνέδριο συγκαλείται την 1^η Νοεμβρίου 1814 από τις τέσσερις μεγάλες δυνάμεις-αντίπαλες και νικήτριες της Γαλλίας του Ναπολέοντα (Λιψία 1813).

Ποιες ήταν αυτές;

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....

Ποιος ήταν ο σκοπός του Συνεδρίου;

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)

Ποιες διαφωνίες διατυπώθηκαν;

- 1)
- 2)
- 3)

Σε ποια συνθήκη κατέληξαν; (βλ. ακόλουθη πηγή).....

1ο άρθρο της Συνθήκης της Ιεράς Συμμαχίας
«Στο όνομα της Αγίας και Αδιαιρέτου Τριάδος
[...]

Άρθρο 1ο

Σύμφωνα με τις επιταγές της Αγίας Γραφής που παραγγέλλουν σε όλους τους ανθρώπους να θεωρούν αλλήλους αδελφούς, **οι τρεις συμβαλλόμενοι μονάρχες** θα παραμείνουν ενωμένοι με δεσμούς πραγματικής και ακατάλυτης αδελφοσύνης και, θεωρώντας αλλήλους συμπατριώτες, θα παρέχουν ο ένας στον άλλον βοήθεια, συνδρομή και αρωγή σε κάθε ευκαιρία και κάθε τόπο. Θεωρώντας τους εαυτούς τους πατέρες των υπηκόων τους και των στρατών τους, θα τους καθοδηγήσουν στο πνεύμα αδελφοσύνης από το οποίο διακατέχονται οι ίδιοι, για να προστατεύσουν τη θρησκεία, την ειρήνη και τη δικαιοσύνη...»

J. Monnier, A. Jardin, *Histoire - classe de seconde*, Fernand Nathan, Paris 1978, σ. 262.

☐ Ποιοι είναι οι τρεις συμβαλλόμενοι μονάρχες (βλ. και εικόνα διαφ.12);

1).....

.....

2).....

.....

3).....

.....

☐ Ποιες οι ηθικές αρχές που επικαλούνται και οι αμοιβαίες υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Μέτερνιχ

Οι εκπρόσωποι των ευρωπαϊκών κρατών διαπραγματεύονται στο Συνέδριο της Βιέννης. **Α.** Ο Αυστριακός καγκελάριος Μέτερνιχ. **Β.** Ο υπουργός Εξωτερικών της Μ. Βρετανίας κόμης Κάσλρι. **Γ.** Ο υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Ταλεϋράνδος.

**Ποιος ηγέτης, ανυποχώρητος υποστηρικτής της μοναρχικής εξουσίας και νομιμότητας, κυριαρχεί στο Συνέδριο της Βιέννης;
.....(βλ. πορτρέτο)**

Οι τρεις ηγέτες πίστευαν ότι:

- Η παλινόρθωση θα αναχαίτιζε τις δυνάμεις ανατροπής
- Οι πολυεθνικές αυτοκρατορίες εξυπηρετούσαν την ειρήνη καλύτερα από εθνικά κράτη
- Οι γλωσσικές και θρησκευτικές κοινότητες της Ευρώπης, αν σχημάτιζαν εθνικά κράτη, θα είχαν πρόβλημα με μειονότητες

Λαός: πολιτική κοινότητα

Έθνος: πολιτιστική κοινότητα

Στη Δυτική Ευρώπη η γλώσσα και εν μέρει το θρήσκευμα ήταν στοιχεία σχηματισμού εθνών σε αντίθεση με την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Αφού μελετήσετε το παράθεμα «Οι ηγέτες που πρωταγωνίστησαν στο συνέδριο της Βιέννης» (διαφ.15), να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

☐ Τι επεδίωκαν οι τρεις ηγέτες, Μέτερνιχ, Κάσληρ και Ταλεϋράνδος για την Ευρώπη;

.....

☐ Ποιος άλλος ηγέτης διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο στο συνέδριο της Βιέννης; Ποιες ήταν οι απόψεις του; (για την απάντησή σας να λάβετε επίσης υπόψη το παράθεμα και την εικόνα της διαφ. 16)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. Οι ηγέτες που πρωταγωνίστησαν στο συνέδριο της Βιέννης

"Αποφασιστικό ρόλο έπαιξε στο συνέδριο ο αυγαματικός αυτοκράτορας της Ρωσίας, η οποία ήταν η μεγαλύτερη χερσαία δύναμη της εποχής. Ο Αλέξανδρος επιθυμούσε να κρατήσει την Πολωνία, εννοούσε την εισαγωγή συνταγματικών θεσμών στην Ευρώπη και πρότεινε τη δημιουργία ενός διεθνούς συστήματος συλλογικής ασφάλειας. Από την πλευρά τους ο Μέτερνιχ και ο Κάσλερ, καθώς και ο υπουργός εξωτερικών της Γαλλίας Ταλλεϋράνδος επιδίωκαν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη διατήρηση μόνιμης ισορροπίας ισχύος στην ήπειρο. Αριστοκράτες του παλαιού καθεστώτος και οι τρεις, προσήγγιζαν το πρόβλημα της ευρωπαϊκής ασφάλειας με τις μεθόδους και τους στόχους της παραδοσιακής διπλωματίας. Πρωταρχικός τους στόχος ήταν η διατήρηση της ειρήνης και η προστασία της ανεξαρτησίας των ευρωπαϊκών χωρών με την αποφυγή της κυριαρχίας μιας μεγάλης δύναμης. Για ν' αποφευχθεί το ενδεχόμενο κυριαρχίας όπως αυτής που είχε επιβάλει ο Ναπολέων, ήταν ανάγκη να κατανεμηθεί η ισχύς, με τη μέθοδο

της αφαιρέσεως ή προσθήκης εδαφών από τη μια επικράτεια στην άλλη και την επίβλεψη των μεταξύ τους σχέσεων από τις μεγάλες δυνάμεις".

Ι. Κολιάπουλος, *Νεώτερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*,

Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1993, σσ. 80-81.

Ο τσάρος Αλέξανδρος Α'.
Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

«Ο τσάρος Αλέξανδρος Α' της Ρωσίας είχε ενθουσιαστεί με την ιδέα μιας χριστιανικής ένωσης της Ευρώπης και είχε πετύχει να πείσει, μετά το 1815, τους ηγεμόνες της Πρωσίας και της Αυστρίας, καθώς και τα περισσότερα κράτη να προσχωρήσουν σε μια "Ιερά Συμμαχία". Αυτή βασιζόταν "στην εμπιστοσύνη και την ελπίδα τους στη Θεία Πρόνοια" και στην πεποίθηση ότι ήταν αναγκαίο η πορεία που θα υιοθετούσαν οι δυνάμεις να βασίζεται, κατά τις αμοιβαίες τους σχέσεις, στις υπέρτατες αλήθειες που τους διδάσκει η αιώνια θρησκεία του Θεού σωτήρα».

G. Livet, Roland Mousnier, *Γενική Ιστορία της Ευρώπης*, Παπαζήσης, Αθήνα 1980, τ. 6, σ. 169.

Προκειμένου να διατηρηθεί η ισορροπία ισχύος στην Ευρώπη, οι τρεις ηγέτες φρόντισαν για τα ακόλουθα:

- Δημιουργία αναχώματος στη Γαλλία με την ίδρυση ισχυρών κρατών ανατολικά της (βασίλεια Ολλανδίας, Βελγίου και Σαρδηνίας)
- Ουδετερότητα Ελβετίας
- Ενίσχυση Πρωσίας με προσάρτηση σε αυτήν γερμανικών εδαφών ανατολικά του Ρήνου = γέφυρα Δυτικής με Ανατολική Ευρώπη
- Ενίσχυση Αυστρίας έναντι Γαλλίας (ανάκτηση Τοσκάνης και Μιλάνου, προσάρτηση Βενετίας)
 - ➡ Θύματα: γερμανικές και ιταλικές χώρες.

Βλ. χάρτη που ακολουθεί.

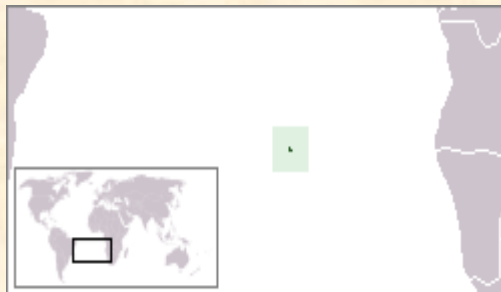
Ο χάρτης της Ευρώπης κατά το 1815, όπως διαμορφώθηκε με βάση τις αποφάσεις του Συνεδρίου της Βιέννης.

Το τέλος του Ναπολέοντα και η ίδρυση της Ιεράς Συμμαχίας

Ο Ναπολέων, δραπετεύει από τον τόπο εξορίας του (νήσος Έλβα), αλλά συντρίβεται στο Βέλγιο, στο **Βατερλό (18 Ιουνίου 1815)**=>εξορία στη νήσο Αγία Ελένη (Ν. Ατλαντικός)

Η Γαλλία υπογράφει συνθήκη ειρήνης, χάνει το Σάαρ, καταβάλλει πολεμική αποζημίωση και δέχεται στρατό κατοχής.

Ο Δούκας του Ουέλινγκτον με τους στρατιώτες του
Πίνακας του Ρόμπερτ Αλεξάντερ Χίλινγκφορντ

Ίδρυση Ιεράς Συμμαχίας από Αυστρία, Ρωσία και Πρωσία (26 Σεπτεμβρίου 1815)

➤ **Ανάχωμα στις δυνάμεις που προωθούσαν αρχές εθνικής αυτοδιάθεσης και λαϊκής κυριαρχίας**

➤ **Παλινόρθωση παλαιού καθεστώτος, καθιέρωση αρχών ισορροπίας δυνάμεων και παρέμβασης στο πλαίσιο ενός συστήματος ασφάλειας (Ευρωπαϊκή Συμφωνία)**

Με βάση το παράθεμα που ακολουθεί, να απαντήσετε στο ακόλουθο ερώτημα:

❑ Οι εισηγητές της Ευρωπαϊκής συμφωνίας απέβλεψαν στη συγκρότηση μιας Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

.....

.....

.....

.....

Γένεση και εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας

«Το άρθρο 6 της Συνθήκης του 1815 καθιέρωνε την Ευρωπαϊκή Συμφωνία: προκειμένου να εξεταστούν τα πρόσφορα μέτρα για τη διατήρηση της ειρήνης και του σεβασμού "των μεγάλων κοινών συμφερόντων" των ευρωπαϊκών Μεγάλων Δυνάμεων, προβλέπεται η περιοδική σύγκληση πολυμερών συνδιασκέψεων. Στην Ευρωπαϊκή Συμφωνία συμμετέχουν αρχικά η Ρωσία, η Αυστρία, η Πρωσία και η Αγγλία αργότερα θα προστεθούν η Γαλλία (1818) και η Ιταλία (1856). Στην περίπτωση όμως της σύγκλησης διεθνών διασκέψεων, με σκοπό την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων, καλούνται συχνά και άλλα κράτη, έστω και μη ευρωπαϊκά, άμεσα ενδιαφερόμενα για τα εκάστοτε επίκαιρα ζητήματα [...]. Θα ήταν, άραγε, δυνατό να διακριθεί στον θεσμό της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας μια νέα αντίληψη των διεθνών σχέσεων; Μήπως, πράγματι, οι εισηγητές της απέβλεψαν στη συγκρότηση μιας Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας; Η απάντηση των κορυφαίων ειδικών είναι αρνητική. Ούτε η συστατική πράξη, αλλά ούτε και οι μεταγενέστερες αποφάσεις συνεπάγονταν την οποιαδήποτε περιστολή της κυριαρχίας των κρατών-μελών της Συμφωνίας προς όφελος ενός υπερεθνικού οργάνου, την οργάνωση της αμοιβαίας προστασίας της εδαφικής τους ακεραιότητα ή τουλάχιστον, τη ρητή αμοιβαία υποχρέωσή τους να μην προσφύγουν σε πολεμικές ενέργειες το ένα σε βάρος του άλλου».

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας. Ιστορική επισκόπηση*, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1996, σ. 39-40.

Όμως

Οι λαοί της Ευρώπης είχαν ήδη πάρει τα μηνύματα των Γάλλων επαναστατών

Υπόγεια δράση δυνάμεων που αμφισβητούσαν τις αρχές της Ιεράς Συμμαχίας.

2.ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

1815: Παρά την παλινόρθωση οι Γάλλοι Επαναστάτες και οι Ναπολεόντειοι Πόλεμοι (1789-1815) είχαν αλλάξει τον κόσμο. Οι δυνάμεις συντήρησης συνυπάρχουν με εκείνες της προόδου.

☞ Αφού διαβάσετε το παράθεμα «Εθνικισμός και Φιλελευθερισμός» (σχολ. εγχειρ.σ.13-14), να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α)Πώς εκφράζονταν οι δυνάμεις της προόδου;

β)Πώς αντιλαμβάνεστε το περιεχόμενο των όρων εθνικισμός και φιλελευθερισμός; Για την απάντησή σας να λάβετε υπόψη τις έννοιες έθνος και λαός αντίστοιχα.

γ)Ποιες οι ομοιότητες και ποιες οι διαφορές τους;

Ο χαρακτήρας των κινήματων

Αμερική

Εικόνα 1

Εικόνα 2

☼ Από τον 18^ο αι. στην Αμερική εκδηλώνεται επαναστατικό κίνημα με στοιχεία εθνικισμού και φιλελευθερισμού. Ποιο είναι αυτό; (βλ. και εικ.1 και 2)

Τον 19^ο αι. εκδηλώνονται εθνικά κινήματα κατά των Ισπανών στη Λατινική Αμερική.

☞ Αφού μελετήσετε το παράθεμα «Το Δόγμα Μονρόε» (σχολ. εγχειρ.σ.13), να εξηγήσετε α) πώς αντιμετωπίζουν οι ΗΠΑ τις χώρες της Λατινικής Αμερικής και β) ποια στάση θα τηρήσουν έναντι των ευρωπαϊκών αποικιακών δυνάμεων σύμφωνα με τη διακήρυξη του προέδρου τους στο Κογκρέσο το **1823**.

Ευρώπη

Βρετανία: εθνικισμός (κοινοβουλευτισμός, ατομικές ελευθερίες)

Ισπανία, Γερμανία*: αντίδραση στη γαλλική κατοχή

Ιταλία: όχι μεγάλη αντίδραση στη γαλλική κατοχή, επιθυμία για ενιαία πατρίδα

Πολωνία: εθνικό κίνημα κατά των αντιπάλων του Ναπολέοντα

*Το εθνικό κίνημα των Γερμανών

«Αν έπρεπε να ορίσει κανείς οπωσδήποτε τη γέννηση του Αντι-Διαφωτισμού στον χωροχρόνο, η καλύτερη επιλογή θα ήταν ίσως το καλοκαίρι του 1784, στο Μπίκεμπουργκ της Βεστφαλίας. Ήταν τότε που ο τριαντάχρονος Λουθηρανός πάστορας Γιόχαν Γκότφριντ φον Χέρντερ συνέταξε με πυρετώδη δουλειά τριών εβδομάδων το βιβλίο του «Για μια φιλοσοφία της Ιστορίας», με στόχο να ορθώσει ανάχωμα στην επέλαση των επικίνδυνων ιδεών του Διαφωτισμού, από τη Γαλλία προς τη Γερμανία.

Γόνος φτωχής οικογένειας της Πρωσίας, ο νεαρός Χέρντερ είχε την τύχη να σπουδάσει στο Κένιξιμπεργκ (το σημερινό Καλίνινγκραντ) με καθηγητή τον εκ των πρωτεργατών του Διαφωτισμού Εμάνουελ Καντ. Δίνοντας, ωστόσο, από πολύ νωρίς δείγματα γραφής, ο Χέρντερ απαρνήθηκε τον μεγάλο φιλόσοφο[...]

Αργότερα, ο Χέρντερ θα ομολογούσε ότι θα προτιμούσε να είχε γεννηθεί στον Μεσαίωνα, με την ιπποσύνη και τους θρύλους της, αντί για την πεζή εποχή των Νέων Χρόνων. Για τον Χέρντερ, γερμανικό ήταν κατ' εξοχήν το γοτθικό και αντιγερμανικός ο γαλλοθρεμένος Διαφωτισμός, με τα καινά δαιμόνια της ταξικής διαίρεσης που διακρίνονταν ήδη καθαρά, πολύ πριν από την πτώση της Βασιλίας. «Υπάρχει μόνο μία τάξη στο κράτος», έγραψε, «κι αυτή είναι ο Λαός, Volk (όχι βέβαια ο όχλος), στον οποίο ανήκουν τόσο ο βασιλιάς, όσο και ο αγρότης». Ο μυθικός γερμανικός Λαός του Χέρντερ είναι ένα αταξικό, αλλά αυστηρά ιεραρχημένο σώμα. Ο άνθρωπος δεν διαμορφώνεται από τη μόρφωση, την εργασία και την πολιτική συγκρότηση της χώρας του, αλλά από τους προγόνους του, το «έδαφος» στο οποίο είναι θαμμένοι, την κληρονομημένη κουλτούρα.

Ο Χέρντερ πέθανε το 1803, όταν τα στρατεύματα του Ναπολέοντα και της Γαλλίας του Διαφωτισμού θριάμβευαν απέναντι στις Αυτοκρατορίες των Σκοτεινών Χρόνων. Ωστόσο, το έργο του Χέρντερ θα τροφοδοτούσε έναν πραγματικό πνευματικό χειμάρρο προς τα τέλη του 19ου αιώνα, στα χρόνια του Νίτσε, του ανθρώπου που εισήγαγε, πιθανότατα, τον όρο Αντι-Διαφωτισμός, σε μια εποχή όπου καινούργιες, αποικιακές Αυτοκρατορίες αναδύονταν στο προσκήνιο και όπου τα φαντάσματα των πιο ανορθολογικών, εθνικιστικών καταστροφών στοίχειωναν κιόλας πάνω από τις δυτικές Δημοκρατίες».

Από τον Ημερήσιο Τύπο

- ☞ Με δεδομένο ότι το εθνικό κίνημα της κατακερματισμένης ναπολεόντειας Γερμανίας επηρεάστηκε από το έργο του Χέρντερ, να περιγράψετε ποια στάση τήρησε απέναντι στις ιδέες του Διαφωτισμού και από πού πηγάζει ο αυθεντικός πολιτισμός σύμφωνα με τον στοχαστή.

Τα κυριότερα κινήματα στην Ευρώπη το πρώτο τέταρτο του 19^{ου} αι.

Ισπανία	1820	Βασιλική αντεπανάσταση (1822)=>ακυβερνησία, επέμβαση Γαλλίας		
Πορτογαλία	1820			
Ιταλία	1820	Ενοποίηση ή φιλελευθερες μεταρρυθμίσεις	Βασίλειο δύο Σικελιών	Καρμπονάροι
			Πεδεμόντιο (1821) =>καταστολή από Αυστρία	
Ελλάδα	1821			
Ρωσία	1825	Θάνατος Αλεξάνδρου Α΄, συνωμοσία αξιωματικών (Δεκεμβριστών)=>καταστολή και επαναφορά της μοναρχίας με τον Νικόλαο Α΄		

- ☼ Να αποδώσετε το περιεχόμενο των όρων Καρμπονάροι και Δεκεμβριστές (μπορείτε να συμβουλευτείτε και το γλωσσάριο ειδικών όρων)

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821-ΕΝΑ ΜΗΝΥΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Αφού παρακολουθήσετε το σχετικό βίντεο του National Geographic για την Ελληνική Επανάσταση του 1821, να συμπληρώσετε τα κενά στο κείμενο που ακολουθεί.

Ο χαρακτήρας της Ελληνικής Επανάστασης

Η Επανάσταση του 1821 εξασφάλισε στο έθνος, ύστερα από πολλούς αιώνες δουλείας, ανεξάρτητη εθνική εστία και προϋποθέσεις για ανάπτυξη δημοκρατικών θεσμών. Ήταν προϊόν κινήματος. Ως εθνικό κίνημα συγγένευε με τα κινήματα της....., της....., της και της Αποσκοπούσε στην απελευθέρωση του έθνους και στη συγκρότηση ανεξάρτητου..... αλλά και στη σύσταση αντιπροσωπευτικής και ευνομούμενης πολιτείας. Ήταν δηλαδή κίνημα εθνικό και πολιτικό.

Οργάνωση και έκρηξη της Επανάστασης

Η Επανάσταση οργανώθηκε από τη μυστική οργάνωση που ιδρύθηκε το στην της Ρωσίας από τρεις Έλληνες, τους..... και..... Σκοπός ήταν η πρόκληση γενικής επανάστασης των Ελλήνων για την απελευθέρωση της πατρίδας τους από τους Οθωμανούς Τούρκους. Στόχοι ήταν η κατήχηση πλήθους Ελλήνων, η ανάθεση της αρχηγίας στον....., υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας, και η υποστήριξη από την τελευταία. Μόνον ο από τους τρεις στόχους επετεύχθη. Ο..... αρνήθηκε την αρχηγία, επειδή έκρινε ότι οι περιστάσεις δεν ευνοούσαν την επιτυχία του εγχειρήματος. Η ηγεσία της Εταιρείας δόθηκε εν τέλει στον επιφανή Φαναριώτη, αξιωματικό του ρωσικού στρατού. Τον Φεβρουάριο του..... η Επανάσταση ξεκίνησε από τις..... ηγεμονίες, αλλά η έκβασή της δεν ήταν Επαναστατικές πάντως εστίες προκλήθηκαν σε πολλά μέρη της Οθωμανικής επικράτειας.

Η Επανάσταση στις Ηγεμονίες

Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης διαβαίνει τονποταμό και συνεργάζεται με τον ηγεμόνα(Φεβρουάριος 1821.) Την προηγούμενη μέρα είχε διεξαχθεί η πρώτη μάχη στο Στους θρόνους των Ηγεμονιών, της και της ηγεμόνευαν οι οποίοι διατηρούσαν στην υπηρεσία τους πολλούς άλλους Έλληνες. Ο Υψηλάντης συγκροτεί τον και έρχεται σε συνεννόηση με τον ο οποίος όμως εν συνεχεία παρασπώνδησε και φονεύτηκε. Στις 7 Ιουνίου κοντά στο χωριό της Βλαχίας..... οι νεαροί Ιερολοχίτες έπεσαν πολεμώντας ηρωικά. Οι συνέπειες της ήττας ήταν ολέθριες, ενώ ο Υψηλάντης δεν κατόρθωσε να φτάσει διά της Αυστρίας στην επαναστατημένη Ελλάδα. Τα υπολείμματα των ελληνικών στρατευμάτων έδωσαν άλλη μία μάχη στο..... της Μολδαβίας. Έπεσαν πολλοί Έλληνες αρχηγοί, μεταξύ των οποίων ο Τον Σεπτέμβριο του 1821 ο ανατίναξε τη μονήπαρασύροντας πολλούς Τούρκους στον θάνατο, ενώ ο συνελήφθη αιχμάλωτος και αποκεφαλίστηκε. Έτσι, η Επανάσταση στις Ηγεμονίες απέτυχε λόγω έλλειψης σοβαρού πολεμικού σχεδίου.

- Στην Επαναστατική Προκήρυξη του Αλέξανδρου Υψηλάντη «Μάχου υπέρ πίστεως και πατρίδος!» (παράθεμα σχολ.εγχειρ.σ.17) δίνεται έμφαση στην αναγκαιότητα να ανταποκριθούν οι Έλληνες στις προσδοκίες των άλλων λαών της Ευρώπης.

α) Πώς αντιμετωπίζεται η τελευταία και γιατί η αντιμετώπιση αυτή είναι πρωτοποριακή για επαναστατικό κείμενο της εποχής;

β) Με ποια φράση εκφράζεται η προσδοκία του Υψηλάντη περί ρωσικής βοήθειας; Να σχολιαστεί η σκοπιμότητα της διατύπωσης και τα αποτελέσματά της ως προς την αντίδραση του τσάρου.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821-ΕΝΑ ΜΗΝΥΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (2)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Αφού παρακολουθήσετε το σχετικό βίντεο του National Geographic για την Ελληνική Επανάσταση του 1821, να συμπληρώσετε τα κενά στο κείμενο που ακολουθεί (πρβλ. χάρτη Ελληνικής Επανάστασης, σχολ.εγχειρ.σ.22)

Η εδραίωση της Επανάστασης και οι πρώτες αντιδράσεις

Η επανάσταση στις παραδουνάβιες ηγεμονίες είχε πετύχει τον στρατηγικό της στόχο, να(1) δηλαδή ισχυρή τουρκική δύναμη μακριά από την κυρίως Ελλάδα και να(2) τις ανησυχίες της Οθωμανικής διοίκησης.

Στην Πελοπόννησο την 21η Μαρτίου 1821 οι Επαναστάτες κατέλαβαν τα(3), στις 22 Μαρτίου ο Ανδρέας Λόντος ύψωσε τη σημαία της Επανάστασης στο(4), στις 23 Μαρτίου ο(5) στήνει στην πλατεία του Αγίου Γεωργίου σημαία και ορκίζει τους αγωνιστές. Την ίδια ημέρα ο(6) και ο(7) απελευθέρωσαν την Καλαμάτα.

Μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα η επανάσταση απλώθηκε στις Σπέτσες, στα Σάλωνα, στο Γαλαξίδι, στο Λιδωρίκι, στη Θήβα, στη Λιβαδειά, στην Αθήνα. Τους επόμενους μήνες η επανάσταση είχε επεκταθεί στην Κρήτη, τα νησιά του Αιγαίου, τη Θεσσαλία, την Ήπειρο και τη Μακεδονία.

Οι πρώτες αντιδράσεις των Τούρκων είχαν χαρακτήρα αντιποίνων. Συνέλαβαν στην Κωνσταντινούπολη πολλούς σημαντικούς εκπροσώπους του γένους, τους οποίους(8), ενώ ο Σουλτάνος διέταξε τον(9) του Πατριάρχη Γρηγορίου στις 10 Απριλίου 1821. Δύο μήνες νωρίτερα ο Πατριάρχης είχε προβεί σε(10) της Επανάστασης, γεγονός που είχε συντελέσει στη σωτηρία των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης.

Ο Κολοκοτρώνης άρχισε να πολιορκεί την(11), πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό κέντρο στην Πελοπόννησο. Αποφασιστικής σημασίας για την πολιορκία της στάθηκε η νίκη στο(12) (12-13 Μαΐου 1821) εναντίον ισχυρής στρατιωτικής δύναμης με αρχηγό το Μουσταφά Πασά.

Λίγο πιο πριν τουρκικά στρατεύματα υπό τον(13) κατευθύνονταν από την Ανατολική Στερεά Ελλάδα προς την Πελοπόννησο, για να ενισχύσουν τους πολιορκημένους της Τριπολιτσάς. Τα στρατεύματα αυτά στάλθηκαν από τον Μεχμέτ Χουρσίτ Πασά, ο οποίος πολιορκούσε στα Ιωάννινα τον αποστάτη(14). Στις 23 Απριλίου του 1821 ο(15) προσπάθησε να τους αντιμετωπίσει στην Αλαμάνα χωρίς αποτέλεσμα. Ο μαρτυρικός του θάνατος ενίσχυσε το αγωνιστικό φρόνημα των επαναστατών της Ρούμελης.

Ο(16) στις 8 Μαΐου 1821 αντέταξε σθεναρή άμυνα εναντίον του Ομέρ Βρυώνη, όταν ο τελευταίος προσπάθησε να περάσει από τη στενωπό της οποίας δεσπόζει το περίφημο Χάνι της Γραβιάς, όπου κλείστηκε με τα παλικάρια του. Ο Ανδρούτσος και οι άνδρες του επιχείρησαν με επιτυχία έξοδο, αφού προξένησαν μεγάλες απώλειες στον εχθρό.

Στις 23 Σεπτεμβρίου 1821 μετά την πολύμηνη πολιορκία η(17) περιήλθε στα χέρια των Ελλήνων.

Λίγο μετά την έναρξη της Επανάστασης στη Νότια Ελλάδα τα νησιά του Αρχιπελάγους άρχισαν να υψώνουν και αυτά τη σημαία της εξέγερσης, Πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραμάτισαν η(18), οι(19) και τα(20). Τα νησιά είχαν δημιουργήσει υπό την κάλυψη της συνθήκης του(21) (1774) ισχυρούς στόλους με έμπειρα πληρώματα.

Η εξέλιξη της Επανάστασης

Τη δεύτερη χρονιά της επανάστασης ψηφίστηκε από την Α' Εθνοσυνέλευση της(22) (1η Ιανουαρίου 1822) το πρώτο από τα συνταγματικά κείμενα που καταρτίστηκαν κατά τη διάρκεια του αγώνα, το «Προσωρινόν(23) της Ελλάδος», όπου το έθνος διακήρυξε την πολιτική του ύπαρξη και ανεξαρτησία.

Ως αντίποινα στον Λυκούργο Λογοθέτη, ο οποίος είχε κηρύξει την επανάσταση στη(24), στις 30 Μαρτίου 1822 ο τουρκικός στόλος υπό τον Καρά Αλή αποβίβασε χιλιάδες στρατιώτες στη(25). Έπειτα από δύο μέρες όλο το νησί είχε μετατραπεί σε ερείπια και περί τους 30.000(26) ή(27), ενώ οι υπόλοιποι διέφυγαν σε άλλα νησιά και τη Νότια Ελλάδα. Η καταστροφή αυτή ενίσχυσε το κίνημα του(28). Παράδειγμα το κλασικό έργο του Ντελακρουά.

Την καταστροφή της Χίου εκδικήθηκε ο Ψαριανός(29) και ο Υδραίος Ανδρέας Πιπίνος, οι οποίοι χτύπησαν με δύο πυρπολικά τον τουρκικό στόλο που ναυλοχούσε στο λιμάνι της Χίου. Στις 6-7 Ιουνίου στα στενά του Τσεσμέ, απέναντι από τη Χίο, ο Κανάρης πυρπολεί τη ναυαρχίδα του οθωμανικού στόλου με 200 ναύτες μαζί και τον Καρά Αλή.

Στο μεταξύ ο Μαχμούτ Πασά(30) κατευθυνόταν με 20.000 άνδρες προς την Πελοπόννησο με τελικό στόχο την Τριπολιτσά. Όμως στις 26-28 Ιουλίου 1822 η στρατιά καταστράφηκε ολοσχερώς στα(31) από τον Κολοκοτρώνη. Ανάλογη τύχη με του Δράμαλη είχε και η προσπάθεια τον Δεκέμβριο του 1822 του(32) και του(33) να καταλάβουν το Μεσολόγγι, του οποίου την πολιορκία αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν. Στις 8-9 Αυγούστου 1823 οι Τούρκοι ηττήθηκαν στο(34) κοντά στο Καρπενήσι. Εκεί όμως τραυματίστηκε θανάσιμα ο(35).

Όταν τον Μάρτιο του 1823 ξεκινούσε η Β' Εθνοσυνέλευση στο(36), ο αγώνας αντιμετώπιζε σοβαρή κρίση, καθώς οι αντιπαραθέσεις ανάμεσα σε πολιτικούς και στρατιωτικούς ήταν οξυτάτες. Οι διαμάχες για τον έλεγχο της εξουσίας προκάλεσαν βίαιες(37) συγκρούσεις.

Το 1824 κλήθηκε από τον Σουλτάνο, για να βοηθήσει τους Τούρκους, ο(38) στόλος, ο οποίος με επικεφαλής τον(39) κατέκαψε την(40) και τα(41) και προκάλεσε καταστροφές στην Κρήτη. Οι προσπάθειες των Τουρκοαιγυπτίων στράφηκαν και εναντίον της Σάμου, η οποία εξακολουθούσε να αντιστέκεται, αν και βρισκόταν πολύ κοντά στις μικρασιατικές ακτές. Τον Αύγουστο 1824 στον κόλπο του(42) διεξήχθη πείσμων ναυμαχία.

Το 1825 ο Ιμπραήμ αποβιβάστηκε στην Πελοπόννησο και κυριολεκτικά την ερήμωσε. Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους κινήθηκε στο Μεσολόγγι, για να ενισχύσει τον(43), που πολιορκούσε την πόλη από τον Απρίλιο 1825.

Τον Απρίλιο του 1826 οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι του εθνικού ποιητή Διονυσίου Σολωμού πραγματοποίησαν ηρωική έξοδο, στην οποία χάθηκαν αμέτρητοι πολεμιστές αλλά και γυναίκο-παιδα. Εκεί, στο Μεσολόγγι, στην πόλη που είχε δεχτεί τον μεγάλο Άγγλο φιλέλληνα(44) και είχε θρηνήσει τον θάνατό του, είχαν στραμμένη την προσοχή τους το πανελλήνιο και όλη η συμπαθούσα Ευρώπη. Η έξοδος του Μεσολογγίου (10/11 Απριλίου 1826) σήμανε και την αναζωπύρωση της φλόγας της Επανάστασης καθώς και του φιλελληνικού κινήματος.

Σημαντική επιτυχία για την επανάσταση υπήρξε και η νίκη του(45) στην Αράχοβα (24 Νοεμβρίου 1826.)

Παρά τα προβλήματα ήδη από το 1826 το ελληνικό ζήτημα κατείχε περίοπτη θέση στις διεθνείς διεργασίες. Έπειτα από αλληπάλληλες διασκέψεις των μεγάλων δυνάμεων,(46),(47) και(48), υπογράφηκαν τα δύο(50) της ελληνικής ελευθερίας, στις 4 Απριλίου του 1826 στην Πετρούπολη και στις 6 Ιουλίου 1827 στο Λονδίνο. Το δεύτερο πρωτόκολλο προέβλεπε την ίδρυση αυτόνομου κράτους, την άμεση διακοπή των στρατιωτικών επιχειρήσεων και μέτρα καταναγκασμού της Υψηλής Πύλης. Για τον σκοπό αυτό στάθηκε στα παράλια της Πελοποννήσου στόλος των μεγάλων δυνάμεων για εκφοβισμό. Η άρνηση του(51) να δεχθεί τους όρους της Ιουλιανής σύμβασης και η αργοπορία του Ιμπραήμ να συμμορφωθεί οδήγησαν στη ναυμαχία του(52) στις 8 Οκτωβρίου(53) με τη σχεδόν ολοκληρωτική καταστροφή του τουρκοαιγυπτιακού στόλου. Η ναυμαχία αυτή αποτέλεσε την αφετηρία(54) και(55) εξελίξεων, οι οποίες οδήγησαν στην αναγνώριση της ελληνικής(56).

- Αφού μελετήσετε το παράθεμα που ακολουθεί, να εξηγήσετε γιατί ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ αφόρισε την Επανάσταση και πώς αυτό λειτούργησε θετικά για τον Αγώνα.

7. Οι λόγοι της αποκήρυξης της Επανάστασης και του αφορισμού του Αλ. Υψηλάντη από τον πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε΄

«*Ιδού, λοιπόν τι πραγματικά συνέβη τότε και τι αποσκοπούσε ο αφορισμός του Αλέξανδρου Υψηλάντη ως αρχηγού της Ελληνικής Επανάστασης και η αποκήρυξη της από τον Πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε΄ και την Ιερά Σύνοδο.*

Με την έναρξη της Επαναστάσεως, το Φεβρουάριο 1821, το σύνολο σχεδόν των Ελλήνων, εγκατεστημένων σε διάφορες περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, βρέθηκαν αιχμάλωτοι σε δεινή κατάσταση ομηρίας, επαγομένης τον κίνδυνο άμεσων εξολοθρεμώσεων.

Και όταν εξογκωμένες πληροφορίες για σφαγή Τούρκων εμπόρων από τους επαναστάτες Έλληνες στη Μολδοβλαχία προκάλεσαν διαδηλώσεις φανατικών μουσουλμάνων στην Κωνσταντινούπολη με άγριες διαθέσεις, ο σουλτάνος και η κυβέρνηση του ως αντίμετρο δραστικό προς την Επανάσταση αποφάσισαν την ολική σφαγή των Ελλήνων. Για να εκτελεστεί όμως η απάνθρωπη αυτή απόφαση, έπρεπε να εκδοθεί και "φετβά" από το θρησκευτικό αρχηγό των Οθωμανών. Και τη θέση αυτή κατείχε τότε, κατ' αγαθή τύχη των Ελλήνων, άνθρωπος με φιλόανθρωπο ήθος και με πολιτικό σθένος, ο Χατζή Χαλήλ Εφέντης.

Ο γενναίος, λοιπόν, αυτός θρησκευτικός ηγέτης αρνήθηκε μέχρι τέλους να εκδώσει τον φρενικό "φετβά" και, για να δικαιολογήσει προς το σουλτάνο την άρνησή του, επικαλέσθηκε ότι δεν επιτρέπει το Κοράνι σφαγή αιθώνων και προς στήριξη του σκοπικού αυτού επιχειρήματος, ζήτησε από τον Πατριάρχη τεκμήρια πειστικά, ότι δεν είναι ολόκληρο το Γένος των Ελλήνων σπνεργό στην Επανάσταση. Σήμαινε τότε η ώρα της μεγάλης ευθύνης για τον Πατριάρχη. Και υπήρξε ο έσοχος εκείνος Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄ άξιος της μεγάλης ευθύνης του. Αφού "εν θλίψει" διαλογίσθηκε πολύ "κατά μόνας", διασκέφθηκε με τρεις άλλους ιεράρχες και αποφάσισαν από κοινού την τραγική απόφαση να εκδοθεί αφορισμός του αρχηγού της Επανάστασης Αλέξανδρου Υψηλάντη, συγκάλεσε την Ιερά Σύνοδο και συντάχθηκε το κείμενο του αφορισμού, όπως υπαγόρευε ο σκοπός του, και υπογράφηκε από το σύνολο των μελών της. Ο Χατζή Χαλήλ Εφέντης ενισχυμένος με τον πανηγυρικό αυτό διαχωρισμό του αρχηγού του Γένους των Ελλήνων από την Επανάσταση, ενέμεινε στην άρνησή του να εκδώσει τον "φετβά" για τον ολικό εξολοθρεσμό τους. Με τη σύμπραξη, λοιπόν, των δύο μεγάλων ανδρών της ώρας εκείνης της Ιστορίας, του Έλληνα Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ και του Οθωμανού θρησκευτικού αρχηγού Χατζή Χαλήλ Εφέντη, επιτεύχθηκε η σωτηρία του Γένους των Ελλήνων. Το βαρύ τίμημα της σωτηρίας αυτής υπήρξε και για τους δυο η απώλεια της ζωής τους. Ο Χατζή Χαλήλ Εφέντης καθαιρέθηκε από το αξίωμά του και θανατώθηκε με πνιγμό στην Προποντίδα, ενώ μεταφερόταν σε τόπο εξορίας. Ο Γρηγόριος ο Ε΄, ως γνωστόν, μαρτύρησε και απαγχονίσθηκε το Πάσχα του 1921. Και οι δυο είναι άξια της ευγνωμοσύνης των Ελλήνων.

Εκφραστικά της συνειδητής αυτοθυσίας του Εθνομάρτυρα Πατριάρχη είναι όσα είπε στους άλλους ιεράρχες, όταν απέρριψε την εισήγησή τους να διαφύγει στην Πελοπόννησο:

«*Και εγώ ως κεφαλή του Έθνους και ημείς ως Σύνοδος, σφειλομεν να αποθάνωμεν διά την κοινήν σωτηρίαν. Ο θάνατος ημών θα δώσει δικαίωμα εις την Χριστιανοσύνην να υπερασπισθή το Έθνος εναντίον των Τούρκων. Αλλά, εάν υπάγωμεν ημείς να θαρσύνωμεν την Επανάστασιν, τότε θα δικαιώσωμεν τον Σουλτάνο, αποφασίσαντα να εξοντώσῃ ὅλον το Έθνος.*

(Διεξοδική έκθεση των γεγονότων υπάρχει στο άρθρο του Αλέξανδρου Ι. Δεσποτοπούλου, "Ο Γρηγόριος ο Ε΄ και η Ελληνική Επανάσταση", στην εφημερίδα "Η Καθημερινή" της 23 Απριλίου 1997, σελ. 12). Κωνσταντίνος Ι. Δεσποτόπουλος, ακαδημαϊκός.

Επιστολή στο περ. Ιστορικά της εφ. Ελευθεροτυπία, αρ. 67/25-1-2001.

Βλ. σχετικά και Ι.Ε.Ε., τ. ΙΒ΄, σσ. 33-34.

Φιλελληνισμός

- Αφού μελετήσετε τα σχετικά παραθέματα των σ. 25-26 του σχολικού σας εγχειριδίου και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να εξηγήσετε α) ποιες μορφές έλαβε η βοήθεια των Φιλελλήνων προς τους επαναστατημένους Έλληνες και ποια ήταν τα κίνητρα του φιλελληνισμού και β) πώς το κίνημα του φιλελληνισμού λειτούργησε ενοποιητικά για την Ευρώπη και ποια υποχρέωση δημιούργησε απέναντι στους Έλληνες.

Για την κατανόηση του φιλελληνικού κινήματος είναι πολύ χρήσιμοι και οι ζωγραφικοί πίνακες (σ. 27-28) που απεικονίζουν την Έξοδο του Μεσολογγίου (Βρυζάκης) και τη σφαγή της Χίου (Ντελακρουά). Αφού περιγράψετε συνοπτικά τα δύο ιστορικά γεγονότα, να ανιχνεύσετε στον πρώτο πίνακα τα στοιχεία που εξιδανικεύουν τους Έλληνες πολεμιστές, ενώ στον δεύτερο τα στοιχεία ρομαντισμού, που αποτέλεσε βασικό στοιχείο του φιλελληνικού κινήματος.

Η άλωση της Τριπολιτσάς

- Αφού μελετήσετε το σχετικό παράθεμα στη σ. 27 του σχολικού σας εγχειριδίου και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να σημειώσετε πότε συντελέστηκε η άλωση της Τριπολιτσάς και ποιες οι συνέπειές της για τους πολιορκηθέντες.

10. Οι σφαγές και οι αρρώστιες μετά την άλωση της Τρίπολης

« § 156. [...] η πολιορκία εκράτησε τινάς μήνας, και εγώ όσον ηδυνάμην εκήρυττον και εσυμβούλευον τα δέοντα.

§ 157. Αφού η Τρίπολις εκκυριεύθη σχεδόν εξ εφόδου ήρχισαν αι σφαγαί και οι θάνατοι εις τους ανθρώπους, οι οποίοι κατεκράστην εφονεύοντο, τότε γυμνωθέντες όλοι και οι Τούρκοι και οι Χριστιανοί, όσοι έμειναν εκκυριεύθησαν από ενδημικήν νόσον, ώστε κατεκράστην απέθνησκον οι άνθρωποι, επειδή και τα σώματα των φονευθέντων, μάλιστα των τούρκων και εβραίων, έμεινον άταφα, ή ημιτεθαμένα εις την γην, ώστε η πόλις όλη εβρώμα από την δυσοδίαν, εγώ δε εμβάς τότε εθεράπευον, όσον εδυνάμην ασθενείς, και πού να πρωτοτρέξω πρώτον, πολλάκις περιερχόμενος και επισκεπτόμενος τους ασθενείς εκκυριεύομην κατά τα σκέλη, από σπασμούς και ανατριχίαν, ως από πανώλην, η κάμφορα δε με εβοήθησε τα μέγιστα εις αυτήν την ενδημίαν, και ο καπνός της ελεεσφάκιν, πολλοί βλάχοι τότε λαφυραγωγούντες τα έπιπλα των Τούρκων και Χριστιανών επωλούσαν τους μαργαρίτας αντί χάνδρας υαλίνους· και πού χρήματα τότε να αγο-

ράση τις τα καλλώτερα πράγματα, χρυσά και αργυρά εις παραμικράν τιμήν· αγχαλά εγώ τότε ηγωνιζόμην να θεραπεύω τους αδελφούς μου Χριστιανούς, επειδή και τότε ουδείς άλλος ιατρός ευρίσκετο εις Τρίπολιν, εμῇ τινές ψευδοίατρού».

Διονύσιος Πύρρος ο Θεττάλος, Βιογραφία και Περήγησις,
Αθήνα 1848, σσ. 102-103

Η μάχη στα Δερβενάκια

- Αφού μελετήσετε το σχετικό παράθεμα στη σ.27 του σχολικού σας εγχειριδίου και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να εκθέσετε συνοπτικά το σχετικό γεγονός και να εξηγήσετε τα πλεονεκτήματα της εφαρμογής του κλεφτοπολέμου, τον οποίο ανήγαγε σε υψηλή στρατηγική ο Κολοκοτρώνης.

Φύλλο εργασίας «Η έκβαση της Επανάστασης»

1. α) Ποια είναι η πολιτική κατάσταση στην Ευρώπη, όταν ξεσπά η Ελληνική Επανάσταση; β) Ποια στάση τηρεί αρχικά η ευρωπαϊκή διπλωματία έναντι του ελληνικού ζητήματος;.....
.....
.....
2. α) Γιατί τα συμφέροντα της Ρωσίας ευνοούνταν από την Ελληνική Επανάσταση; β) i) Πότε σημειώνεται μεταστροφή της αγγλικής στάσης απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση και πώς εκδηλώνεται η μεταστροφή αυτή; ii) Γιατί η Αγγλία είχε συμφέρον από τη δημιουργία ενός φιλικά προσκείμενου και οικονομικά εξαρτημένου ελληνικού κράτους; γ) Γιατί η Γαλλία τελικά ακολούθησε τις δύο άλλες δυνάμεις (Αγγλία-Ρωσία);.....
.....
.....
3. Μετά το 1825-1826, παρά την κάμψη της Επανάστασης στο πεδίο των μαχών (βλ. Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο, Μεσολόγγι) και τη φαινομενική διπλωματική στασιμότητα, Αγγλία και Ρωσία υπογράφουν το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης στις 4 Απριλίου 1826, που απέβλεπε στη δημιουργία αυτόνομου ελληνικού κράτους, ενώ στις 6 Ιουλίου 1827 συνυπογράφεται και από τη Γαλλία η Συνθήκη του Λονδίνου, η οποία περιείχε μυστικό άρθρο, το οποίο προέβλεπε τη χρήση στρατιωτικής βίας, προκειμένου να οδηγηθούν οι δύο εμπόλεμες πλευρές σε ανακωχή. Η άρνηση του Σουλτάνου να δεχθεί τους όρους της Ιουλιανής σύμβασης και η αργοπορία του Ιμπραήμ να συμμορφωθεί οδήγησαν στη ναυμαχία του Ναβαρίνου στις 8 Οκτωβρίου 1827 με τη σχεδόν ολοκληρωτική καταστροφή του τουρκοαιγυπτιακού στόλου. Το 1828 ακολουθεί ρωσοτουρκικός πόλεμος, ενώ στα μέσα του 1829 η Οθωμανική αυτοκρατορία συνθηκολογεί και αποδέχεται τους όρους για το ελληνικό ζήτημα (Συνθήκη Αδριανούπολης).
Οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, επομένως, διαβουλεύονται σχετικά με τους όρους επίλυσης του ελληνικού ζητήματος. Αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων υπήρξε μία σειρά από πρωτόκολλα που υπογράφηκαν στο Λονδίνο από τα τέλη του 1828 ως τις αρχές του 1830. Στις 22 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1830 οι τρεις δυνάμεις υπογράφουν το Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας.
Αφού μελετήσετε το ακόλουθο παράθεμα και σε συνδυασμό με το χάρτη 1 και την εικόνα 1, που σας δίνονται, να απαντήσετε: α) Ποιο καθεστώς προβλέπει το Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας για την Ελλάδα; β) Ποια εδάφη περιλαμβάνονται στο νέο κράτος; (βλ. χάρτη 1) γ) Ποιο πολίτευμα επιφυλάσσεται για το νέο κράτος; Ποιος αναγορεύεται ηγεμόνας του; (βλ.εικ.1)

[Το πρωτόκολλο της 3ης Φεβρουαρίου 1830]

Στις 22 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1830, η Διάσκεψη του Λονδίνου, ύστερα από αγγλική πρόταση, διακήρυξε την πολιτική ανεξαρτησία της Ελλάδος, με το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου που υπογράφεται από τους πληρεξουσίου της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας, Άμπερντην, Μονμoranσύ Λαβάλ και Λίβεν. Το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου της 3ης Φεβρουαρίου 1830 όριζε: «Η Ελλάς θέλει σχηματίσει έν Κράτος ανεξάρτητον, και θέλει χείρει όλα τα δίκαια, πολιτικά, διοικητικά και εμπορικά, τα προσπεφυκόμενα εις έντελή ανεξαρτησίαν». [...]

Το άρθρο 2 του πρωτοκόλλου της 3ης Φεβρουαρίου 1830 όριζε: «... Η διοριστική γραμμή των συνόρων της Ελλάδος, άρξαμένη από τας έκβολας του Ασπροποτάμου², θέλει ανατρέξει τον ποταμόν αυτόν [...] και θέλει καταλήξει εις τόν όρος Άρτοτίνα, έξ ου θέλει ακολουθήσει την [...] κορυφήν του όρους Οίτης, έως τόν κόλπον του Ζητουνίου³. [...]

Η συνοριακή γραμμή του πρωτοκόλλου της 3ης Φεβρουαρίου 1830 κρατάει έξω από τόν έδαφος της Ελλάδος μεγάλο τμήμα της Στερεάς Ελλάδος, ιδιαίτερα της δυτικής. [...] Το άρθρο 3 του πρωτοκόλλου όριζε: «Η ελληνική Κυβέρνησις θέλει είναι μοναρχική και κληρονομική κατά τάξιν πρωτοτοκίας: θέλει εμπιστευθή εις ένα ήγεμόνα, όστις [...] θέλει φέρει τόν τίτλον Ήγεμών Κυριάρχης της Ελλάδος. [...]

Το άρθρο 8 του πρωτοκόλλου όριζε: «Εκάστη των τριών Αύλων φυλάττει την [...] έξουσίαν του να έγυθαί περί του όλου των προηγουμένων συμβιβασμών και άρθρων. Αί περί έγυθήσεως πράξεις, εάν γενώσι, θέλουν συνταχθή χωριστά. [...]

Οι Δυνάμεις έβλεπαν στό πρωτόκολλο την όριστική διευθέτηση ένοχλητικού ζητήματος. Οι Έλληνες αντίθετα έβλεπαν σ' αυτό, και ιδιαίτερα στό πρώτο άρθρο του, άπλως την άπαρχή του έλεύθερου πολιτικού βίου του Έθνους. Καί πραγματικά, με τό πρωτόκολλο του Λονδίνου της 3ης Φεβρουαρίου του 1830 τερματιζόταν ή Ελληνική Επανάσταση, αλλά και

1 Τα προσπεφυκόμενα, δηλ. αυτά που αρμόζουν.

2 του Ασπροποτάμου, δηλ. του Αχελώου

3 του Ζητουνίου, δηλ. της Λαμίας.

άρχισε να υπάρχει έπίσημα στή διεθνή κοινωνία τό Έλληνικό Κράτος. Έτσι

πραγματοποιούνταν κρίσιμη καμπή της Ελληνικής Ιστορίας.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τομ. ΙΒ': Η Ελληνική Επανάσταση και ή ίδρυση του Ελληνικού Κράτους (1821-1832), Αθήνα: Έκδοτική Αθηνών Α.Ε., 22000, σσ. 536-537.

4. Η τελική ρύθμιση του ελληνικού ζητήματος ως προς τα σύνορα και το πρόσωπο του ηγεμόνα θα επέλθει στα τέλη Αυγούστου 1832 με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου.

α) Ποια ήταν τα σύνορα του ελληνικού κράτους σύμφωνα με το πρωτόκολλο αυτό; (βλ. χάρτη 2) β) Ποιος αναγορεύθηκε τελικά βασιλιάς στη θέση του Λεοπόλδου του Σαξ Κόμπουργκ, ο οποίος παραιτήθηκε; (βλ. εικ. σχολ.εγχειρ., σ.32) Πώς έγινε δεκτός κατά την άφιξή του στο Ναύπλιο, την πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, το 1833; (βλ. εικ. σχολ.εγχειρ.σ.33).....

5. Αφού διαβάσετε το σχετικό παράθεμα (σχολ.εγχειρ.σ. 32) για τον Ιωάννη Καποδίστρια, τον πρώτο κυβερνήτη της Ελλάδας, να αποτιμήσετε συνοπτικά τη συμβολή του στη δημιουργία και οργάνωση του ελληνικού κράτους και να εξηγήσετε τους λόγους της δολοφονίας του το 1831.

Χάρτης 1: 1830 Ελληνική επικράτεια

Χάρτης 2: Χάρτης της Ελλάδας του 1832

Εικ.1 Λεοπόλδος του Σαξ Κόμπουργκ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ (1830-1881)

Η εδαφική επικράτεια¹ και το πολίτευμα² του νεοσύστατου κράτους

1. <http://ts.sch.gr/repo/online-packages/gym-istoria-a-c/g04-web/section2/maps/map5f.htm>

1830->.....

1832->.....

1863->.....

1881->.....

=>περιορισμένη εδαφική επικράτεια=> Μεγάλη Ιδέα-αλυτρωτισμός

2. μοναρχία =>διεκδίκηση συντάγματος

Μεγάλη ιδέα-αλυτρωτισμός=.....

.....

Αντίθετοι ο Μαυροκορδάτος και ο Ροΐδης.

Οι πρώτες προσπάθειες συγκρότησης του κράτους

Κατάσταση Ελλάδας το 1830:

- 1) 750.000 κάτοικοι
- 2) κατεστραμμένες παραγωγικές υποδομές
- 3) ζημιές στον στόλο
- 4) κατεστραμμένες συγκοινωνίες

Μαζί με τον Όθωνα ήλθε πλήθος συμβούλων, επιστημόνων και καλλιτεχνών για την οικοδόμηση νέου κράτους. Εμπόδιζαν την ανάπτυξη της χώρας:

- 1) έλλειψη διαθέσιμων κεφαλαίων
- 2) αδυναμία διανομής εθνικών γαιών στους αγρότες, γιατί ήταν υποθηκευμένες για τη σύναψη δανείων
- 3) ληστεία

Η επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843

Δυσaréσκεια κατά του Όθωνα των αρχόντων της προεπαναστατικής περιόδου λόγω του παραγκωνισμού τους από τα δημόσια πράγματα, καθώς και των συντηρητικών εκκλησιαστικών κύκλων λόγω της ανακηρύξεως του αυτοκεφάλου της Εκκλησίας¹.

Τα συντηρητικά στοιχεία συμμάχησαν κατά της απόλυτης μοναρχίας με φιλελεύθερους πολιτικούς και διανοούμενους.

Τα ετερόκλητα αυτά στοιχεία υποχρέωσαν τον Όθωνα, διά της στρατιωτικής φρουράς, στις 3 Σεπτεμβρίου 1843 να συγκαλέσει εθνοσυνέλευση και να παραχωρήσει Σύνταγμα, το οποίο όμως, αν και φιλελεύθερο, δεν κατοχύρωνε τη λαϊκή κυριαρχία, γιατί δεν υπήρχαν σταθεροί πολιτικοί σχηματισμοί.

Η κατοχύρωση της λαϊκής κυριαρχίας

Έλευση Δανού βασιλιά Γεωργίου Γλύξμπουργκ. Ψήφιση νέου Συντάγματος (1864)-Θέσπιση πολιτεύματος «Βασιλευομένης Δημοκρατίας» αντί «Συνταγματικής Μοναρχίας».

¹ =διοικητική αυτονομία από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Πολιτικοί αγώνες Χαρίλαου Τρικούπη-Αρχή της «Δεδηλωμένης» (1875)=.....

1837 Ίδρυση Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου=> πολιτική ηγεσία και διανοήση. Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος

Πρόσθετα παραθέματα

2. Ο Ιωάννης Κωλέττης "καθορίζει" την Μεγάλη Ιδέα στην Εθνοσυνέλευση του 1844

«Ομολογουμένως κατέπληξεν επήνεγκεν ο λόγος αυτού! [δηλ. του Κωλέττη]. Επί μίαν και πλέον ώραν άπαντες οι πληρεξούσιοι διετέλεσαν υπό την δύναμιν της στομυλίας, υπό το κράτος αγορευόσας πατριωτικής, υπό γόητρον φωνής αντηχούσης μέχρι εγκάτων καρδιάς:

"Εν τω πνεύματι του όρκου τούτου και της Μεγάλης ταύτης Ιδέας είδον πάντοτε τους πληρεξουσίουσ του Έθνους να συνέρχωνται διά να αποφασίσουσιν ουχί πλέον περί της τύχης της Ελλάδος αλλ' ολοκλήρου του Ελληνικού Έθνους. Πόσον επεθύμουν να ήσαν παρόντες σήμεραν οι Γερμανοί, οι Ζαΐμνδες, οι Κολοκοτρώνηδες, οι των άλλοτε εθνικών συνελεύσεων πληρεξούσιοι και αυτοί οι δραξάμενοι τα όπλα έπί επί τω γενικώ τούτω σκοπώ διά να συνομολογήσωσιν μετ' εμού πόσον εμακρύνθημεν της μεγάλης εκείνης και ευρυτάτης πατρίδος ιδέας, την οποίαν εις αυτό τον Ρήγα το τραγούδι είδομεν κατά πρώτον εκπεφρασμένην».

Επαμ. Κυριακίδης, Ιστορία του Συγχρόνου Ελληνισμού, τ. Α', Αθήνα 1893, σ. 494.

3. Μεγάλη Ιδέα και Αλυτρωτισμός

«Το τρίτο χαρακτηριστικό στοιχείο της κυβερνήσεως του Κωλέττη ήταν η προβολή της "Μεγάλης Ιδέας" του ελληνικού έθνους, της "αποστολής" που είχε η Ελλάς να λυτρώσιν όλους τους αλύτρωτους Έλληνες στο πλαίσιο μιας μεγάλης και ισχυρής ελληνικής αυτοκρατορίας, καθώς και της καλλιέργειας της εντυπώσεως ότι η κυβέρνηση εθεωρούσε την πραγματοποίηση αυτού του οράματος πρωταρχικό της μέλημα και ιερό καθήκον. Καπετάνιοι της Ρούμελης και της βορείου Ελλάδος, προσκεϊμένοι στον Κωλέττη, διενεργούσαν επιδρομές στις τουρκοκρατούμενες τότε ακόμη Θεσσαλία και Ήπειρο, στις οποίες χρησιμοποιούσαν εθελοντές κάθε προελεύσεως, μεταξύ των οποίων και πολλούς ληστές, προσκεϊμένους στους καπετάνιους. Οι επιδρομές αυτές, τις οποίες ο αλυτρωτικός Τύπος επρόβαλλε ως συνέχεια του Αγώνος της Ανεξαρτησίας, εξασφάλιζαν α') την περιοδική "εξαγωγή" του προβλήματος της ληστείας στην όμορη χώρα και την ανακούφιση της Στερεας από τα δεινά της μεγάλης αυτής μάστιγας της υπαθρου, β') την ικανοποίηση των προσκεϊμένων στους κωλεττικούς καπετάνιους ληστών και άλλων εθελοντών εκτός της ελληνικής επικράτειας και εις βάρος της όμορης επικράτειας και γ) την εντύπωση ότι η κυβέρνηση προωθούσε με σθένος τη Μεγάλη Ιδέα. Από τις άμεσες συνέπειες αυτής της πολιτικής ήσαν αφενός η έξαρση του προβλήματος της ληστείας και αφετέρου η σύνδεση των ληστών με τον αλυτρωτισμό και η "αποδοχή" τους ως τμήματος του αλυτρωτικού στρατού του έθνους. Σύμπτωμα ενός σοβαρότερου προβλήματος, παρά συνέπεια αυτής της πολιτικής -το οποίο όμως έφερε στην επιφάνεια η πολιτική του αλυτρωτισμού-, ήταν η προφανής αυτοεξαπάτηση του έθνους και της ηγεσίας του και η αποδοχή αυτής της αυτοεξαπάτησεως. Ήταν αυτή η πρώτη σοβαρή άσκηση του έθνους και της ηγεσίας του στην φυγή από την πραγματικότητα με την αποδοχή ενός υποκατάστατου εθνικής αναπτύξεως».

Ιωάννης Σ. Κολώπουλος, Ιστορία της Ελλάδος από το 1800, τ. Α'. Το Έθνος, η Πολιτεία και η Κοινωνία των Ελλήνων, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 2000, σσ. 140-141.

4. Η κατάσταση στην Ελλάδα κατά την περίοδο της Αντιβασιλείας του Όθωνα (1833-1835)

«Όταν λοιπόν στις 25 Ιανουαρίου / 6 Φεβρουαρίου 1833 φθάνει ο Όθων στην Ελλάδα, συνοδευόμενος από τα τρία μέλη της αντιβασιλείας, τον Armansperg, τον Maurer και τον Heideck, βρίσκει τη χώρα σε πλήρη αναρχία. [...] η οικονομική κατάσταση ήταν από κάθε άποψη αξιοθρήνητη. Αλλά και γενικά η ταμειακή κατάσταση του κράτους ήταν χαώδης. Έπρεπε να πληρωθούν οι καθυστερημένοι από το 1827 μισθοί των υπαλλήλων, που ως το τέλος του 1832 υπολογίζονταν σε 23.437.413 φουίνικες. Έπρεπε ν' αποζημιωθούν τα ναυτικά νησιά Ύδρα,

Σπέτσες και Ψαρά, για να κινηθεί το εμπόριο. Οι αποζημιώσεις αυτές υπολογίζονταν σε 5 εκατομ. φρ <άγκ>. Επίσης έπρεπε να εξοφληθούν οι αποζημιώσεις των αγωνιστών, που τις είχε αναγνωρίσει η συνέλευση της Τροιζήνας και που ανέβαιναν σε 9.300.000 φρ. Επίσης έπρεπε να καταβληθούν στην Τουρκία αποζημιώσεις 13.333.333 φρ. για την παραχώρηση της επαρχίας Λαμίας στα όρια του νέου ελληνικού κράτους. Επίσης έπρεπε να εξοφληθούν και μερικές άλλες μικροπιστώσεις. Εκτός από όλες αυτές τις απαιτήσεις, το ελληνικό κράτος έπρεπε ευθύς μετά την εγκατάσταση της αντιβασιλείας ν' αντιμετωπίζει τις τακτικές δαπάνες της κρατικής μηχανής, της πληρωμής των τόκων του δανείου των 60 εκατ., που υπολογίζονταν σε 3.351.950 φρ., και της υπηρεσίας του χρεωλυσίου που υπολογίζονταν σε 670.390 φρ».

Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, Νέα Ελληνική Ιστορία, 1204-1985, σσ. 210-211.

5. Το Σύνταγμα του 1844 και η συνταγματική πορεία της Ευρώπης

«Καθιερώνοντας έτσι ουσιαστικά την κ α θ λ ι κ ή και -με μία σειρά άλλων διατάξεων- την άμεση ψηφοφορία για την ανάδειξη της Βουλής, η Εθνοσυνέλευση της 3ης Σεπτεμβρίου πρωτοπορούσε, σε σχέση με τα ισχύοντα στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες της εποχής. Πιο συγκεκριμένα, την ίδια εποχή, ένας μόνο στους 12 Βρετανούς πολίτες είχε δικαίωμα ψήφου, ενώ στη Γαλλία, χάρη στους περιορισμούς της τμηματικής ψήφου, μόνο 170.000 πολίτες ψήφιζαν σε συνολικό πληθυσμό 32 εκατομμυρίων κατοίκων. Η καθολική ψηφοφορία - του άρρενος βεβαίως πληθυσμού- στη μεν Γαλλία καθιερώθηκε σε μόνιμη βάση μετά το 1875, στο Βέλγιο το 1893, στη Νορβηγία το 1898, στην Αυστρία το 1907, στη Σουηδία το 1909 στην Ιταλία το 1912 και στην Αγγλία, την κοιτίδα του κοινοβουλευτισμού, μόνο μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο».

Ν. Αλιβιζάτος, Εισαγωγή στην ελληνική συνταγματική Ιστορία, Αθήνα 1981, σ. 66.

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΚΡΙΜΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ανατολικό Ζήτημα ονομάζεται το διεθνές ζήτημα που προκλήθηκε από τη βαθμιαία υποχώρηση της ισχύος της **Οθωμανικής Αυτοκρατορίας** και την πλήρωση του κενού που προέκυψε από αυτή την υποχώρηση στην Εγγύς Ανατολή και ιδίως στη Χερσόνησο του Αίμου (από τον 17^ο αι.)

Το Ανατολικό Ζήτημα κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα

Η **Αυστρία** και η **Ρωσία** αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία της εκδίωξης των Οθωμανών Τούρκων από την Ευρώπη, ιδιαίτερα η **Μεγάλη Αικατερίνη** της Ρωσίας (1762-1796.)

Εικόνα 1: Γελοιογραφία του 1792. Η Μεγάλη Αικατερίνη προχωράει προς την Κωνσταντινούπολη.

Εικόνα 2: Αγγλική γελοιογραφία της εποχής που σατιρίζει τη ρωσική πολιτική.

Έναρξη νέας φάσης του Ανατολικού Ζητήματος με την κατάληψη των Επτανήσων από τους Γάλλους (1797) και την εκστρατεία του Ναπολέοντα στην Αίγυπτο (1798.)

Οι Ρώσοι βοηθούν την Πύλη και καταλαμβάνουν τα Επτάνησα.

Οι Βρετανοί επίσης βοηθούν την Πύλη και νικούν τον γαλλικό στόλο στο Αμπουκίρ (1798).

Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828-1829 άσκησε την απαιτούμενη πίεση στην Πύλη, ώστε να αναγνωρίσει με τη **Συνθήκη Ειρήνης της Αδριανούπολης (1829)** την αυτονομία της Σερβίας, να δώσει στη Ρωσία το μεγαλύτερο μέρος των ανατολικών παραλίων του Ευξείνου Πόντου και να αναγνωρίσει τη ρωσική κυριαρχία επί της Γεωργίας και μεγάλου μέρους της σημερινής Αρμενίας.

Το ζήτημα των Στενών

Η Οθωμανική αυτοκρατορία αποτελούσε ανάχωμα στην κάθοδο της Ρωσίας στη Μεσόγειο και εξυπηρετούσε τα συμφέροντα Βρετανίας και Γαλλίας, γεγονός που ανέβαλε το διαμελισμό της. Το 1833 η παρουσία των Ρώσων στο Βόσπορο οδήγησε τον Σουλτάνο και τον Μεχμέτ Αλή πασά της Αιγύπτου στη **Συνθήκη της Κιουτάχειας**. Μεταξύ Ρωσίας και Οθωμανικής αυτοκρατορίας υπογράφηκε η **Συνθήκη του Χουνκιάρ Ισκελεσί (1833)**

- ✓ Ο Εύξεινος Πόντος καθίσταται κλειστή και ασφαλής θάλασσα της Ρωσίας
- ✓ Η Ρωσία αποκτά σιωπηρώς δικαίωμα εξόδου στο Αιγαίο

Με τη **Σύμβαση των Στενών (1841)**, που υπογράφεται στο Λονδίνο από τις πέντε μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης, τερματίζεται η προνομιακή θέση της Ρωσίας στο ζήτημα των Στενών.

Ο Κριμαϊκός Πόλεμος (βλ. και χάρτη σχολ. εγχειρ. σ. 39)

Η αφορμή

- Η άρνηση της Πύλης να ικανοποιήσει την αξίωση της Ρωσίας για αναγνώριση δικαιώματος προστασίας των ορθόδοξων πληθυσμών.
- **Μάιος 1853**: ρωσικά στρατεύματα εισέρχονται στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, χωρίς την κήρυξη πολέμου εναντίον της Πύλης.
- **1854**: Βρετανία και Γαλλία συμπράττουν με τον σουλτάνο.

Το αποτέλεσμα

- **1853-1856**: γενίκευση του πολέμου - Κριμαϊκός Πόλεμος (πολεμικές επιχειρήσεις στη χερσόνησο της Κριμαίας)

Ελλάδα (βλ. και παρ. σχολ. εγχειρ. σ. 39 και 40)

- Η κοινή γνώμη τάχθηκε υπέρ της Ρωσίας. Εξεγέρσεις σε Θεσσαλία, Ήπειρο και Χαλκιδική.
- Ο Όθων, εξαναγκαζόμενος από Βρετανία και Γαλλία (κατάληψη Πειραιά), αποπέμπει τη φιλορωσική κυβέρνηση της Ελλάδος, διορίζει φιλοδυτική και ανακαλεί τους Έλληνες αξιωματικούς επικεφαλής ανταρτών σε Θεσσαλία, Ήπειρο και Μακεδονία.

Συνέπειες Κριμαϊκού Πολέμου

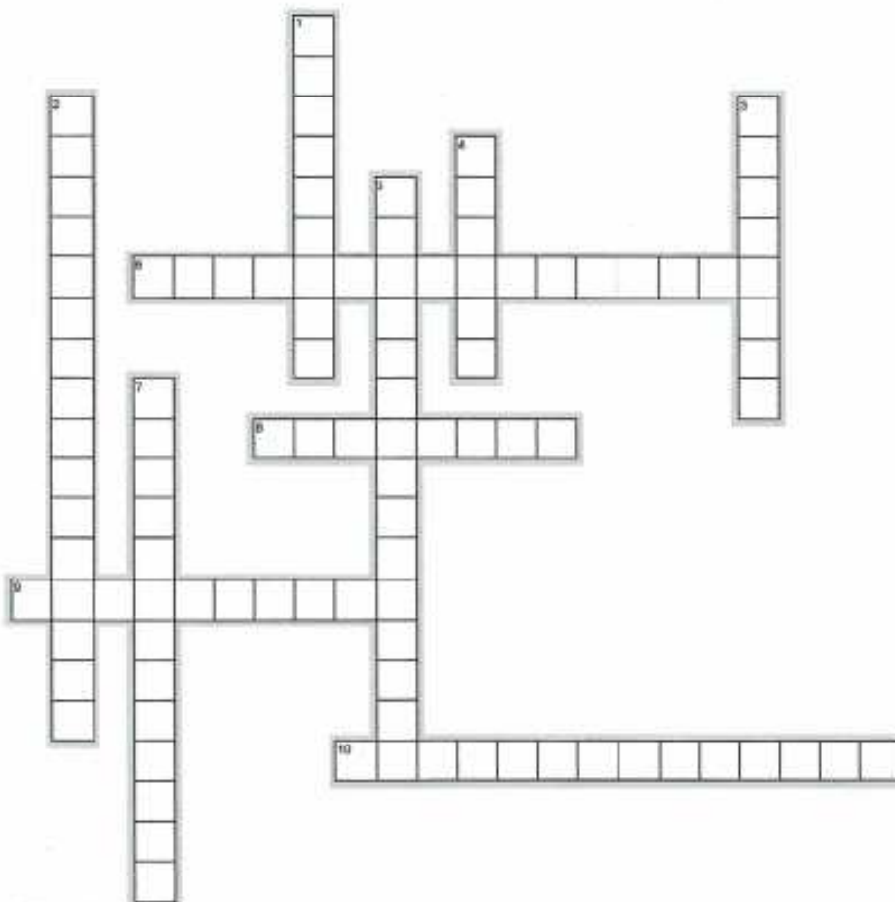
- Ο πόλεμος λήγει με ήττα και ταπείνωση της Ρωσίας.
- Συμβάλλει στην αποδοχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στη λεία των Μ.Δυνάμεων της Ευρώπης, υπό την προστασία της Βρετανίας.

Η Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων (1856)

- ✓ Η Πύλη εξασφάλιζε το δικαίωμα συμμετοχής στο σύστημα ασφαλείας των Μ.Δυνάμεων.
- ✓ Ο Εύξεινος Πόντος κατέστη ουδέτερη θάλασσα.
- ✓ Οι εκβολές του Δούναβη δόθηκαν ξανά στην Τουρκία.
- ✓ Επιβεβαιώθηκε η αυτονομία των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών υπό την προστασία των Μ. Δυνάμεων.

Χάτι Χουμαγιούν: διάταγμα του Σουλτάνου (1856), με το οποίο υποσχόταν πλήρη ισότητα των υπηκόων του ανεξαρτήτως θρησκεύματος ή καταγωγής. Με αυτό εγκαινιάζεται στην Οθωμανική Αυτοκρατορία η περίοδος του **Τανζιμάτ** (μεταρρυθμίσεων).

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΚΡΙΜΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

6. Με τη συνθήκη αυτή ο Εύξεινος Πόντος καθίσταται κλειστή και ασφαλής θάλασσα της Ρωσίας.
8. Με τη Συνθήκη Ειρήνης των (1856) η Πύλη εξασφάλισε το δικαίωμα συμμετοχής στο σύστημα ασφαλείας των Μ. Δυνάμεων, ενώ ο Εύξεινος Πόντος κατέστη ουδέτερη θάλασσα.
9. Με τη Σύμβαση των Στενών (1841), που υπογράφεται στη Λονδίνα από τις πέντε μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης, τερματίζεται η θέση της Ρωσίας στο ζήτημα των Στενών.
10. Διάταγμα του Σουλτάνου (1856), με το οποίο υποσχέταν πλήρη ισότητα των υπηκόων του ανεξαρτήτως θρησκείας ή καταγωγής.

ΚΑΘΕΤΑ

1. Κατά τα έτη 1853-1856 διεξάγεται ο πόλεμος.
2. Η της Ρωσίας ανέλαβε την πρωτοβουλία εκδίωξης των Οθωμανών Τούρκων από την Ευρώπη.
3. Συνολο πολιτικών μεταρρυθμίσεων υπέρ των θρησκευτικών μειονοτήτων στην οθωμανική αυτοκρατορία.
4. Η Οθωμανική αυτοκρατορία αποτελούσε ανάχωμα στην κάθοδο της στη Μεσόγειο.
5. Το διεθνές ζήτημα που προκλήθηκε από τη βαθμιαία υποχώρηση της ισχύος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
7. Συνθήκη που σχετίζεται με τη στρατηγική σημασία των Στενών (1829.)

Φύλλο εργασίας «Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ»

Παρακολουθήστε τα βίντεο

<http://www.youtube.com/watch?v=e4mhKIa8PvQ&feature=related>

http://www.youtube.com/watch?v=iAQfXddv8_E&feature=related

<http://www.youtube.com/watch?v=AT-ToV5heso>

και απαντήστε στα ακόλουθα ερωτήματα:

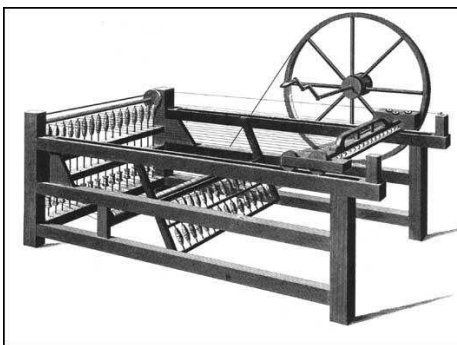
α) Ποια είναι η μορφή της οικονομίας στις αρχές του 19ου αι. (προβιομηχανική εποχή);

β) Ποιες αλλαγές συντελούνται με την εκβιομηχάνιση;

γ) Γιατί η Βιομηχανική Επανάσταση ξεκίνησε από την Αγγλία;

δ) Ποια τεχνολογικά επιτεύγματα αναφέρονται στα βίντεο;

Για την απάντησή σας στο ερώτημα δ να λάβετε υπόψη σας και τα ακόλουθα:

Spinning Jenny

James Hargreaves was a weaver living in the village of Stanhill in Lancashire. It is claimed that one day his daughter Jenny, accidentally knocked over the family spinning wheel. The spindle continued to revolve and it gave Hargreaves the idea that a whole line of spindles could be worked off one wheel.

In 1764 Hargreaves built what became known as the Spinning-Jenny. The machine used eight spindles onto which the thread was spun from a corresponding set of rovings. By turning a single wheel, the operator could now spin eight threads at once. Later, improvements were made that enabled the number to be increased to eighty. The thread that the machine produced was coarse and lacked strength, making it suitable

only for the filling of weft, the threads woven across the warp.

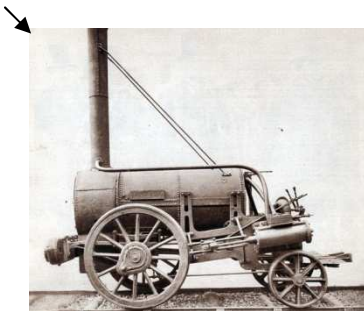
Hargreaves did not apply for a patent for his Spinning Jenny until 1770 and therefore others copied his ideas without paying him any money. It is estimated that by the time **James Hargreaves** died in 1778, over 20,000 Spinning-Jenny machines were being used in Britain.

Πηγή: <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/TEXjenny.htm>

Ατμάμαξα του Stephenson

<http://www.youtube.com/watch?v=rxFzv91lqv0>

http://www.bbc.co.uk/schools/primaryhistory/famouspeople/george_stephenson/

Ατμοκίνητη μηχανή του Watt.

ε) Ποια κοινωνικά προβλήματα θίγονται στα βίντεο;

Για την απάντησή σας στο ερώτημα ε να λάβετε υπόψη σας και το ακόλουθο βίντεο με θέμα «Η παιδική εργασία στη βικτωριανή εποχή» <http://www.youtube.com/watch?v=kKcFDUDIRCE&feature=related>

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Από την προβιομηχανική στη βιομηχανική εποχή

Χαρακτηριστικά οικονομίας προβιομηχανικής εποχής

- ✚ Αγροτική οικονομία
- ✚ Παραγωγή προϊόντων σε μικρά εργαστήρια και σπίτια
- ✚ Διάσπαρτες βιομηχανικές μονάδες (κυρίως στην Αγγλία)

Χαρακτηριστικά Βιομηχανικής Επανάστασης (εργοστασιακού συστήματος):

- ✚ Μηχανή
- ✚ Νέες πηγές ενέργειας (γαιάνθρακας)
- ✚ Νέες πρώτες ύλες

Μεταβολές και συνέπειες Βιομηχανικής Επανάστασης

- ✚ Αύξηση παραγωγικότητας
- ✚ Αύξηση κατά κεφαλήν εισοδήματος
- ✚ Εφευρέσεις/τεχνολογικά επιτεύγματα
- ✚ Ανάπτυξη επιστημών και τεχνολογίας
- ✚ Επενδυτικές ανάγκες
- ✚ Αύξηση πληθυσμού
- ✚ Αλλαγή συσχετισμού δυνάμεων μεταξύ βιομηχανικών ευρωπαϊκών χωρών και μεταξύ Ευρώπης και υπόλοιπου κόσμου, αλλαγή στις σχέσεις των κοινωνικών τάξεων

Η Βιομηχανική Επανάσταση στην Αγγλία

Γιατί η Βιομηχανική Επανάσταση ξεκίνησε από την Αγγλία;

Κατάλληλες συνθήκες:

- ✚ αύξηση της ζήτησης βαμβακερών υφασμάτων
- ✚ κεφάλαια από Εμπορική Επανάσταση
- ✚ εργατικό δυναμικό
- ✚ αγροτικό πλεόνασμα από τις περιφράξεις κοινοτικών γαιών από τους μεγάλους γαιοκτήμονες στα κτήματά τους
- ✚ πηγές πρώτων υλών και αγορές των βιομηχανικών προϊόντων στις αποικίες της
- ✚ εμπορικός στόλος για μεταφορά προϊόντων
- ✚ συγκοινωνίες
- ✚ γαιάνθρακας
- ✚ είχαν ατονήσει οι μεσαιωνικές συντεχνίες

Η εξάπλωση της Βιομηχανικής Επανάστασης στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ

- ✚ Αναγκαία, γιατί τα αγγλικά βιομηχανικά προϊόντα απειλούσαν με ολοσχερή καταστροφή τις παλαιές βιομηχανίες των ηπειρωτικών χωρών της Ευρώπης.
- ✚ Καθυστέρησε, γιατί δεν υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες
 - κυβερνητικός παρεμβατισμός
 - διασπάθιση εθνικών πόρων σε ευνοούμενους επιχειρηματίες
- ✚ Μετανάστευση κεφαλαίων στην Αγγλία σε δυναμικές επιχειρήσεις

Οι βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης και των ΗΠΑ αποτελούσαν το κέντρο ενός παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, μοναδικού, ευαίσθητου και εύθραυστου, γιατί βασιζόταν:

- στην αύξηση του πληθυσμού της Ευρώπης
- στην ελεύθερη μετανάστευση ανθρώπινου δυναμικού και κεφαλαίων έξω από την Ευρώπη
- στην εκλεκτική ανάπτυξη της βιομηχανίας σε περιοχές του κόσμου
- στην ανάπτυξη συγκοινωνιών και επικοινωνιών
- στην ανάπτυξη του ασφαλιστικού και τραπεζικού συστήματος
- στην αύξηση του διεθνούς εμπορίου

και προϋπέθετε ειρήνη, ελευθερία διεθνούς εμπορίου και οικονομική ηγεμονία των βιομηχανικών χωρών.

Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ (1871-1914)

- 1) α. Αφού μελετήσετε τα κείμενα και τις γελοιογραφίες που ακολουθούν, καθώς και «Το χρέος του λευκού ανθρώπου» (σχολ.εγχειρ. σ. 55), να προσδιορίσετε ποιοι συντελεστές οδήγησαν στην ευρωπαϊκή αποικιακή εξάπλωση κατά τον 19° αι.

2. Υπέρ και εναντίον της αποικιοκρατίας

- Τα επιχειρήματα ενός φιλελεύθερου αστού:

«Από οικονομική άποψη, τι χρειάζονται οι αποικίες; Αρχικά προσφέρουν ένα άσυλο και εργασία στους κατοίκους των φτωχών χωρών ή στους κατοίκους των χωρών που παρουσιάζουν υπερπληθυσμό. Αλλά υπάρχει κι ένας δεύτερος λόγος, που προσιδιάζει στους λαούς οι οποίοι διαθέτουν περίσσειμα από κεφάλαια ή από προϊόντα. Αυτός ο δεύτερος λόγος εναρμονίζεται περισσότερο με τη σημερινή πραγματικότητα. Κύριοι, υπάρχει κι άλλο ένα σημείο που πρέπει επίσης να θίξω. Είναι η ανθρωπιστική και πολιτιστική πλευρά του θέματος. Πρέπει να πούμε καθαρά ότι οι ανώτεροι φυλετικά λαοί έχουν καθήκον απέναντι στους κατώτερους λαούς να τους εκπολιτίσουν».

Λόγος του Ζυλ Φερύ, Υπουργού Εξωτερικών της Γαλλίας,
στη Γαλλική Βουλή στις 28 Ιουλίου 1885.

...και τα επιχειρήματα ενός σοσιαλιστή, του Ζαν Ζορές

Αποδοκιμάζουμε την αποικιακή πολιτική γιατί σπαταλά τον πλούτο και τις δυνάμεις των χωρών που θα έπρεπε να αφιερωθούν στη βελτίωση της μοίρας των λαών. Την αποδοκιμάζουμε σαν την απαισιότερη συνέπεια του καπιταλιστικού συστήματος, το οποίο εμποδίζει, στις χώρες που επικράτησε, την κατανάλωση με τους χαμηλούς μισθούς που προσφέρει στους εργάτες, ενώ αντίθετα αναγκάζεται να δημιουργεί σε μακρινές χώρες, με την κατάρκτηση και τη βία, καινούριες αγορές. Την αποδοκιμάζουμε τέλος, γιατί σε όλες τις αποικιακές επιχειρήσεις η καπιταλιστική έννοια της δικαιοσύνης συνοδεύεται από μια πλήρη διαφθορά.

Ο αγγλικός ιμπεριαλισμός 1850-1900

(Ο Νέβιλ Τσάμπερλαιν, βρετανός πολιτικός και πρωθυπουργός της Αγγλίας κατά την περίοδο 1937-1940, επιστρέφοντας από ένα ταξίδι στον Καναδά το 1895, υπογραμμίζει την πίστη του στην ανωτερότητα της αγγλοσαξωνικής φυλής!)

Ναι, πιστεύω σ' αυτή την αγγλοσαξωνική φυλή, την πιο μεγάλη απ' όλες τις φυλές που κυριάρ-

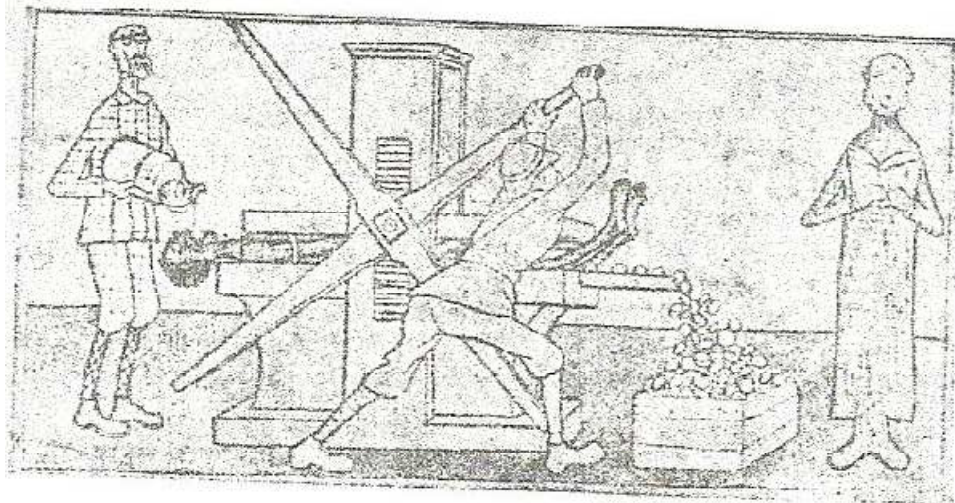
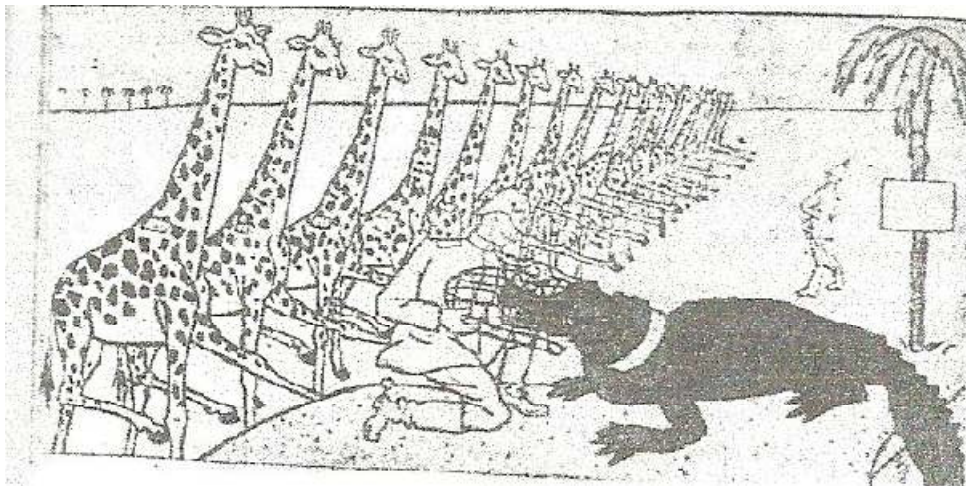
χησαν ποτέ στον κόσμο· σ' αυτήν την αγγλοσαξωνική φυλή, την υπερήφανη, την επίμονη, την αποφασιστική, τη γεμάτη αυτοπεποίθηση, την οποία κανένα γεωγραφικό κλίμα, καμία αλλαγή δεν μπορεί να νυθεύσει και η οποία, ανασπόμενα, θα είναι η κύρια δύναμη στην εξέλιξη της μελλοντικής ιστορίας και του παγκόσμιου πολιτισμού. Και πιστεύω στο μέλλον αυτής ηλατιάς σαν τον κόσμο αυτοκρατορίας, για την οποία κανένας Άγγλος δεν μπορεί να μιλήσει χωρίς να αισθανθεί ένα ρίγος ενθουσιασμού.

Από το βιβλίο του Β. Μπεράρ, *Η Αγγλία και ο ιμπεριαλισμός*, 1900.

.....

.....

.....

Ο γάλλος μοναχός Κάρολος ντε Φουκώ (Charles de Foucauld, 1858-1918). Ιεραπόστολος και εξερευνητής, αφιέρωσε ολόκληρη τη ζωή του για να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής των ιθαγενών της Δυτικής Αφρικής και της Σαχάρας. Ζώντας ανάμεσα τους προσπάθησε, μαζί με τους μαθητές του, να τους προσφέρει ιατρική περίθαλψη και να τους διδάξει νέες μεθόδους καλλιέργειας. Το πέρασμά του άφησε βαθιά ίχνη. Δολοφονήθηκε στη Σαχάρα το 1918.

β. Ποιος ο ρόλος των αποστόλων και των εξερευνητών στην αποικιακή εξάπλωση;

.....

.....

.....

.....

2) Παρατηρήστε τον χάρτη της αποικιοκρατίας στις σ.54-55 του σχολ.εγχειρ. και εντοπίστε σε ποια εδάφη εκτείνεται η βρετανική αυτοκρατορία και το γαλλικό αποικιακό κράτος.

.....

PANTYAPNT KIPΛINΓK

ΑΝ ΜΠΟΡΕΙΣ...

Αν μπορείς να κρατάς το κεφάλι ψηλά όταν γύρω σου όλοι
τον εαυτό τους εχάσαν δειλά, και για τούτο μαζί σου τα βάζουν,
στον εαυτό σου αν μπορείς να 'χεις πίστη όταν όλοι για σένα αμφιβάλλουν
μα κι αδιάφορος να 'σαι κι ορθός στις δικές τους μπροστά αμφιβολίες,
αν μπορείς να υπομένεις χωρίς ν' αποστάσεις ποτέ καρτερώντας,
ή μπλεγμένος με ψεύτες, μακριά να σταθείς, αν μπορείς απ' το ψέμα
κι αν γενείς μισητός, να μη δείξεις στρατί στο δικό σου το μίσος,
κι ούτε τόσο καλός να φανείς κι ούτε τόσο σοφά να μιλήσεις,
αν μπορείς να ονειρεύεσαι δίχως να γίνεις του ονείρου σου σκλάβος,
αν μπορείς να στοχαζέσαι δίχως τη σκέψη να κάνεις σκοπό σου,
αν μπορείς την λαμπρήν ανταμώνοντας Νίκη ή τη μαύρη φουρτούνα,
να φερθείς με τον ίδιο τον τρόπο στους δυο κατεργάρηδες τούτους,
αν μπορείς να υποφέρεις ν' ακούς την αλήθεια που ο ίδιος σου είπες,
στρεβλωμένη από αχρείους, να γενεί μια παγίδα για ηλίθιους ανθρώπους,
ή αν τα όσα η ζωή σου έχει δώσει αντικρίσεις συντρίμια μπροστά σου,
κι αφού σκύψεις, ν' αρχίσεις ξανά να τα χτίζεις με σκάρτα εργαλεία,
αν μπορείς να σωριάσεις μαζί τ' αγαθά και τα κέρδη σου όλα,
κι αν τολμήσεις με μια σου ζαριά όλα για όλα να παίξεις
και να χάσεις τα πάντα και πάλι απ' την πρώτη σου αρχή να κινήσεις,
και να μην ψιθυρίσεις ποτές ούτε λέξη για τα όσα έχεις χάσει,
κι αν μπορείς ν' αναγκάσεις με βία, την καρδιά σου, τα νεύρα, το νου σου,
να δουλέψουν για σέναν ακόμα κι αφού τσακιστούνε στο μόχθο,
και ν' αντέξεις σ' αυτό σταθερά όταν τίποτε εντός σου δεν θα 'χεις
άλλο εξόν απ' τη θέληση που όρθια θα κράζει σε τούτα «Κρατάτε»,
αν μπορείς να μιλάς με τα πλήθη κι ακέριος στο ήθος να μένεις,
ή αν βρεθείς με ρηγάδες χωρίς τα μυαλά σου να πάρουν αέρα,
κι αν ποτέ, ούτε οι φίλοι ούτε οι εχθροί να σε κάνουν μπορούν να πονέσεις,
τον καθένα αν ζυγιάζεις σωστά και κανέναν πιο πρόσβαρα απ' άλλον,
αν μπορείς να γεμίζεις το αμείλιχτο ένα λεφτό της κάθε ώρας
στην αξία των εξήντα μοιραίων δευτερόλεπτων της διαδρομής του,
τότε θα 'ναι όλη η Γη σα δικιά σου, ως και κάθε που υπάρχει σε τούτη,
και —περισσότερο ακόμα— θε να 'σαι ένας άνθρωπος πλείριος, παιδί μου.

μτφρ. Άγγελος Δόξας (1900-1985)

RUDYARD KIPLING (Βομβάη 1865 - Σάσσεξ 1936). Άγγλος πεζογράφος και ποιητής. Από εύπορη οικογένεια, σπούδασε στην Αγγλία περνώντας δύσκολες στιγμές, τις οποίες αποτύπωσε στις πρώιμες συλλογές διηγημάτων του *Ο μικρούλης Ουίλλη Ουίνκη* (1888) και *Στόκυ και Σία* (1899). Το 1882 επέστρεψε στην Ινδία, όπου εργάστηκε ως δημοσιογράφος. Στο διάστημα αυτό της ζωής του έγραψε, μεταξύ άλλων, έξι τόμους με μικρές ιστορίες (1887-89), με τις οποίες άρχισε να γίνεται ευρύτερα γνωστός, ενώ η φήμη του μεγάλωσε με τις *Μπαλάντες* από το δωμάτιο ενός στρατώνα (1892). Βρέθηκε για κάποιο διάστημα με την Αμερικανίδα γυναίκα του στις ΗΠΑ, όπου έγραψε τα δύο *Βιβλία της ζούγκλας* (1894 και 1895). Επέστρεψε στην Αγγλία, όπου και έζησε μέχρι το τέλος της ζωής του. Το πιο σημαντικό έργο αυτής της περιόδου είναι το παιδικό μυθιστόρημα *Κιμ* (1901). Το 1907 του απονεμήθηκε το βραβείο Νόμπελ. Άλλα κύρια έργα του: *Ενδιάμεσα χρόνια* (1919), *Ταξιδιωτικά γράμματα* (1923), *Παραμύθια της ξηράς και της θάλασσας* (1923).

Συγγραφέας κυρίως πεζογραφημάτων που αναπαριστούν την εμπειρία του από τη ζωή του στην Ινδία, ο Κίπλινγκ με τα ποιήματα του, τα περισσότερα από τα οποία είναι εμπνευσμένα από τα επιβλητικά επιτεύγματα της Μεγάλης Βρετανίας του 19ου αιώνα, γίνεται ο υμνητής της θαλασσοκρατορίας της και της αποικιακής αίγλης της βικτωριανής εποχής. Ο διδακτικός τόνος, ο οποίος στα περισσότερα από τα ποιήματα αυτά είναι διακριτικός, στο «Αν μπορείς...» γίνεται αισθητός, χωρίς ωστόσο να ενοχλεί, όπως συμβαίνει με τον τόνο άλλων ποιημάτων του Κίπλινγκ, τα οποία σήμερα έχουν χάσει τη λάμψη τους εξαιτίας των εθνοκεντρικών αναφορών τους. Απεναντίας, θα μπορούσε κανείς να πει ότι ο επιτυχημένος έλεγχος της ρητορείας, την οποία ενέχει η απarıθμηση των ψυχικών και ηθικών ιδιοτήτων που κατά τον ποιητή δικαιώνουν την ανθρώπινη ζωή, και η καταλογική παράθεση τους δίνουν στο διδακτικό στοιχείο μια ποιητική ένταση όχι συνηθισμένη σε ποιήματα αυτού του είδους.

Το ποίημα μπορεί να διαβαστεί παράλληλα με την παρωδία του, που έγραψε ο Βάρναλης.

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

ΤΟ «ΑΝ» ΤΟΥ ΚΙΠΛΙΝΓΚ

Αν μπορείς την παλαβή να κάνεις, όταν οι άλλοι
σου κάνουνε το γνωστικό κι όλοι σε λένε φταίχτη·
αν δεν πιστεύεις τίποτα κι άλλοι δε σε πιστεύουν·
αν σχωρνάς όλα τα δικά σου, τίποτα των άλλων·
κι αν το κακό, που πας να κάνεις, δεν το αναβάλλεις
κι αν σ' όσα ψέματα σου λεν με πióτερ' απανταίνεις·
κι αν να μισείς ευφραίνεσαι κι όσους δε σε μισούνε
κι αν πάντα τον πολύξερο και τον καλόνε κάνεις.
Αν περπατάς με την κοιλιά κι ονείρατα δεν κάνεις
κι αν να στοχάζεσαι μπορείς μονάχα το ιντερέσο·
το νικημένο αν παρατάς και πάντα διπλωρώνεις
το νικητή, μα και τους δυο ξετίσιπτωτα προδίνεις·
αν ό,τι γράφεις κι ό,τι λες, το ξαναλέν κι οι άλλοι
γι' αληθινό - να παγιδεύουν τον κουτό κοσμάκη·
αν λόγια κι έργα σου καπνόν ο δυνατός αέρας
τα διαβολοσκορπά κι εσύ ξαναμολάς καινούριον.
Αν όσα κέρδισες μπορείς να τα πληθαίνεις πάντα
και την πατρίδα σου κορώνα γράμματα να παίζεις·
κι αν να πληρώνεις την πεντάρα, που χρωστάς, αρνιέσαι
και μόνο να πληρώνεσαι σωστό και δίκιο το 'χεις·
αν η καρδιά, τα νεύρα σου κι ο νους σου εν αμαρτίαις
γεράσανε κι όμως εσύ τα στύβεις ν' αποδίδουν·
αν στέκεις πάντα δίδουλος και πάντα σου σκυμμένος
κι όταν φωνάζουν οι άλλοι «εμπρός!» εσύ φωνάζεις «πίσω!»
Αν στην πλεμπάγια να μιλάει αρνιέται η αρετή σου
κι όταν ζυγώνεις δυνατούς, στα δυο λυγάς στη μέση·
κι αν μήτε φίλους μήτ' εχθρούς ποτέ σου λογαριάζεις
και κάνεις πως τους αγαπάς, αλλά ποτέ κανέναν
αν δεν αφήνεις ευκαιρία κάπου να κακοβάνεις
και μόνο, αν κάνεις το κακό, η ψυχή σου γαληνεύει,
δικιά σου θα 'ναι τούτ' η Γης μ' όλα τα κάλλη που 'χει
κι έξοχος θα 'σαι Κύριος, αλλ' Άνθρωπος δε θα 'σαι!

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (σ.60-63)

Η κατάσταση του ελληνικού κράτους κατά την πρώτη πεντηκονταετία

Εκσυγχρονισμός αυτή την εποχή σημαίνει:

- οικονομική ανάπτυξη (γεωργία, βιοτεχνία-βιομηχανία και πιστωτικό σύστημα)
- ασφάλεια
- ανάπτυξη δικτύων στις μεταφορές και τις επικοινωνίες
- δημιουργία ισχυρού στρατού

Η κατάσταση στο ελληνικό κράτος τα πρώτα 50 χρόνια:

- Αλύτρωτα μέρη (Ενωση της Επτανήσου το 1864, προσάρτηση Θεσσαλίας και μέρους της Ηπείρου το 1881)
- Παλιά μορφή διακυβέρνησης παρά το φιλελεύθερο πολίτευμα (βλ. συντάγματα 1844 και 1864)
- Οικονομία αγροτική
- Αργοί ρυθμοί βιομηχανικής (μεταποιητικής βασικά) ανάπτυξης
- Ανάπτυξη εμπορίου χάρη στους Έλληνες της Διασποράς

Παράγοντες που εμπόδιζαν τον εκσυγχρονισμό:

Πρβλ. σελ.34, «Οι πρώτες προσπάθειες συγκρότησης του ελληνικού κράτους»

- Τεταμένες σχέσεις με μεγάλες δυνάμεις και γειτονικές χώρες
- Πολιτική αστάθεια
- Ανασφάλεια στην ύπαιθρο
- Χαμηλή πίστη στη χώρα
- Εστίαση στην απελευθέρωση των «αλύτρωτων τόπων»

Προϋποθέσεις για τον εκσυγχρονισμό

- οικονομικοί πόροι- ορθολογική διάθεσή τους
- προσδιορισμός & εξυπηρέτηση εθνικών συμφερόντων

2 απόψεις

- Προτεραιότητα η απελευθέρωση των «αλύτρωτων» - ο εκσυγχρονισμός θα ακολουθήσει
- Προτεραιότητα ο εκσυγχρονισμός - ο αλυτρωτισμός αδιέξοδος & πολυέξοδος

Ο Χαρίλαος Τρικούπης και η εκσυγχρονιστική πολιτική του

Εκφραστής της β' άποψης, προώθησε ευρύ πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και δημοσίων έργων:

- ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ: σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο, διώρυγα Κορίνθου
- Προσέλκυση παροικιακών κεφαλαίων, δάνεια από το εξωτερικό
- Βαριά φορολογία
- Αναδιοργάνωσε στρατό και στόλο
- Εκσυγχρόνισε το δημόσιο σχολείο και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα
- Διεύρυνε την εκλογική περιφέρεια από επαρχιακή σε νομαρχιακή
- Αυστηρά κριτήρια επιλογής δημοσίων υπαλλήλων
- Εκκαθάριση στον δικαστικό κλάδο
- Αλλαγές στα σώματα ασφαλείας

1893: «Δυστυχώς επωχεύσαμεν».

Το Κίνημα στο Γουδί και ο Ελευθέριος Βενιζέλος

Κίνημα στο Γουδί (1909)

Αξιωματικοί του στρατού, εκφράζοντας τη δυσαρέσκεια όλων των κοινωνικών στρωμάτων απέναντι στην πολιτική των παλιών κομμάτων και των ανακτόρων, απαιτούν μεταρρυθμίσεις στον στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση, τη δημοσιονομική πολιτική. Λόγω του πολιτικού αδιέξοδου ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος καλεί τον Ελευθέριο Βενιζέλο από την Κρήτη για συνταγματικές και διοικητικές μεταρρυθμίσεις.

Σύνταγμα του 1911 (αναθεώρηση του Συντάγματος του 1864)

Νομοθετικές και διοικητικές αλλαγές των ετών 1911-1912:

- Ενίσχυση των ατομικών ελευθεριών
- Μονιμότητα δικαστικών και δημοσίων υπαλλήλων
- Δωρεάν υποχρεωτική στοιχειώδης εκπαίδευση
- Εκσυγχρονισμός στρατού και στόλου
- Μείωση της πλειονηφίας των βουλευτών από το ήμισυ στο ένα τρίτο
- Αποκλεισμός των εν ενεργεία αξιωματικών από το αξίωμα του βουλευτή
- Δυνατότητα του κράτους να απαλλοτριώνει περιουσιακά στοιχεία πολιτών
- Εργατικά δικαιώματα: ασφάλιση, καθιέρωση της Κυριακής ως αργίας, οκτάωρο
- Εκσυγχρονισμός στρατού και στόλου

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Φύλλο εργασίας¹

1. Πώς περιγράφεται η πολιτική ζωή στην Ελλάδα κατά το 19^ο αι.; (Προσέξτε ιδιαίτερα τη σχέση πολίτη – πολιτευτή).

Συμβαίνει συχνά το άτομο να δίνει την ψήφο του για ωφελήματα που πήρε ή που του έταξαν και όχι με βάση τις ιδεολογικές του πεποιθήσεις. [...] Οι πληθυσμοί για τους οποίους μιλούμε ζουν συχνά μέσα σε τόση εξαθλίωση, ώστε η «προστασία» να μπορεί να θεωρηθεί σαν μια ανάγκη για τη συντήρηση της υπάρξεως. Αφού η ψήφος είναι ένα από τα σπάνια αγαθά που τους παραχωρεί η κοινωνία, είναι φυσικό οι κατηγορίες αυτές των απόκληρων να προσπαθούν να βγάλουν απ' αυτή, τη μεγαλύτερη δυνατή ωφέλεια.

Ζ. Μεϊνών, Πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα, Μπάυρον, Αθήνα 1966, σελ. 43

2. Αφού μελετήσετε προσεκτικά το παράθεμα «Προεκλογικός λόγος του Χαρίλαου Τρικούπη στις 7 Οκτωβρίου 1890», στη σελ. 60 του σχολικού σας εγχειριδίου, να αναφέρετε τομείς της οικονομικής και της πολιτικής ζωής της Ελλάδας των οποίων επιτεύχθηκε ο εκσυγχρονισμός κατά την πρώτη πεντηκονταετία από την ίδρυση του ελληνικού κράτους.....

3. Αφού μελετήσετε τα τέσσερα παραθέματα που ακολουθούν, να συμπληρώσετε το σχετικό διάγραμμα.

Παράθεμα 1: Ταυτόχρονα, ο Μεσολογγίτης πολιτικός (Χαρ. Τρικούπης) επιδίωξε να εκκαθαρίσει τα καρκινώματα της κοινωνίας που λειτουργούσαν ανασταλικά για την ασφάλεια της ζωής και των συναλλαγών των πολιτών. [...] Ληστές και φυγόδικοι όργωναν

τη χώρα, ταλαιπωρούσαν τους ανθρώπους της υπαίθρου και των πόλεων και τύγχαναν προστασίας από κομματάρχες και πολιτευτές, οι οποίοι τους χρησιμοποιούσαν για τη νόθευση των εκλογικών αποτελεσμάτων.

Ιστορία των Ελλήνων, τ. 11: Νεώτερος Ελληνισμός 1881 - 1910, Δομή, Αθήνα, σελ. 36

Παράθεμα 2: Γενικότερα, ο κοινοβουλευτισμός λειτουργούσε με προβλήματα. Με δεδομένο ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν ήταν μόνιμοι, πολλοί πολίτες πίεζαν τους βουλευτές, για να εξασφαλίσουν κάποιο διορισμό στο δημόσιο. Καθώς δεν υπήρχαν συγκροτημένα κόμματα, οι βουλευτές με τη σειρά τους, στήριζαν με την ψήφο τους στη Βουλή εκείνον τον πολιτικό αρχηγό που τους εξασφάλιζε διορισμούς των οπαδών τους. Ο κυριότερος, ωστόσο, παράγοντας πολιτικής αστάθειας ήταν ο βασιλιάς, που, όταν διαφωνούσε με μια κυβέρνηση, δεν δίσταζε να την ανατρέψει.

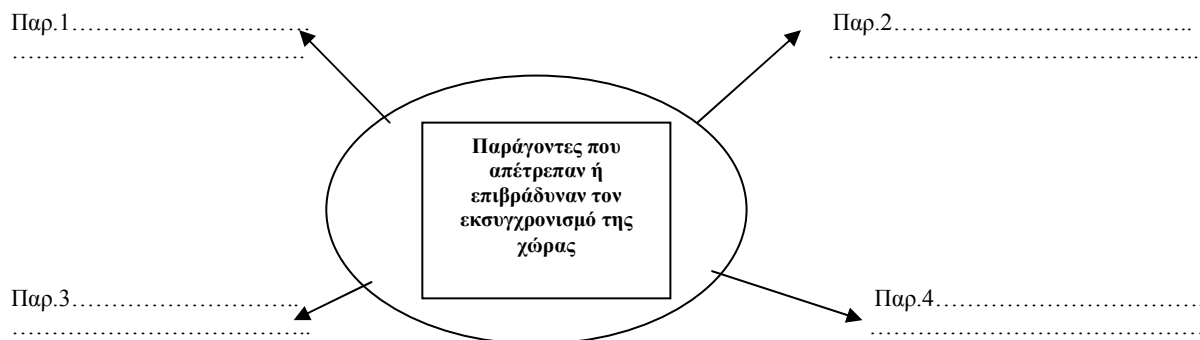
Λούβη Ευαγγ. και Ξιφαράς Δ., Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία, Γ' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007, σελ. 61-62

Παράθεμα 3: Στον εγγύτερο βαλκανικό χώρο η Ελλάδα, με την προσάρτηση της Θεσσαλίας, συνορεύει πλέον με την περιοχή εκείνη που στις προσεχείς δεκαετίες θα γινόταν αρένα ανταγωνισμού και τελικά σύγκρουσης [...]. Επίσης, στον ίδιο χώρο, ο επικείμενος διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας θα οδηγήσει τα βαλκανικά κράτη σε έντονη κινητικότητα. Οι Έλληνες θα ανακαλύψουν, κατά κύριο λόγο μετά το 1878, ότι δεν είναι οι μόνοι που φιλοδοξούν να διαδεχθούν τους Τούρκους επί των ευρωπαϊκών οθωμανικών κτήσεων, αλλά υπάρχουν και ανταπαιτητές: οι Βούλγαροι, οι Σέρβοι, οι Ρουμάνοι, οι Μαυροβούνιοι, ακόμα και οι Αυστροούγγροι.

Ιστορία των Ελλήνων, τ. 11: Νεώτερος Ελληνισμός 1881 - 1910, Δομή, Αθήνα, σελ. 22

Παράθεμα 4 (πρβλ. και γελοιογραφία σελ. 61 σχολ.εγχειρ.): Οι επαχθείς όροι σύναψης των δανείων και η μη παραγωγική αξιοποίησή τους είχαν ως αποτέλεσμα την υπερχρέωση του κράτους και τη συνακόλουθη χρεοκοπία [...]. Η χρονική συγκυρία κατά την οποία η κυβέρνηση Τρικούπη στράφηκε στον εξωτερικό δανεισμό, προσδοκώντας τη χρηματοδότηση της ανορθωτικής προσπάθειας του κράτους, ήταν μεν ευνοϊκή για τη λήψη δανείου [...], αλλά δεν άφηνε περιθώρια ισχυρής διαπραγμάτευσης ως προς τους όρους. Αυτό οφειλόταν στη μειωμένη δημόσια πίστη του ελληνικού κράτους, στην ασταθή οικονομία του και στις συνεχείς νομισματικές κρίσεις, που την ταλαιπωρούσαν.

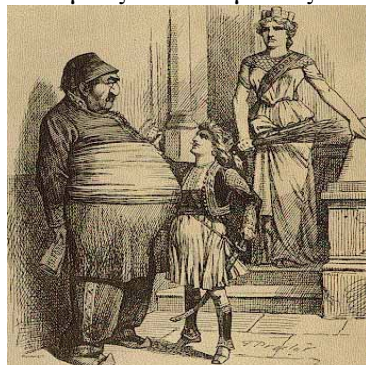
Ιστορία των Ελλήνων, τ. 11: Νεώτερος Ελληνισμός 1881 - 1910, Δομή, Αθήνα, σελ. 51

1 Σημαντικό τμήμα του φύλλου εργασίας είναι ειλημμένο από τις διδακτικές προτάσεις του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου.

4. Αναλαμβάνετε την πρωθυπουργία της Ελλάδος τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο που ανέλαβε και ο Χαρ. Τρικούπης. Έχοντας υπόψη σας τα προβλήματα που αντιμετώπιζε τότε η Ελλάδα, να αναφέρετε τις τέσσερις (4) σημαντικότερες, κατά την άποψή σας, εκσυγχρονιστικές ενέργειες – έργα που θα υλοποιούσατε, προκειμένου να οδηγήσετε την Ελλάδα στον δρόμο της ανάπτυξης και της προόδου.

5. Αφού μελετήσετε το παράθεμα «Ο πόλεμος του 1897» στη σελ. 62 του βιβλίου σας, να καταγράψετε τις οικονομικές και διπλωματικές συνέπειες της ήττας της Ελλάδας στον εν λόγω πόλεμο.

[...] μια γενική τάση αλυσωτικών επιδιώξεων, ενθαρρυνόμενη εν μέρει και από τις πολιτικές βλέψεις των Μεγάλων δυνάμεων, συνδυάστηκε ασφαλώς και με τον εθνικό στόχο της Μεγάλης ιδέας. Αυτή αποτελούσε το ιδεολογικό υπόστρωμα των εθνικών επιδιώξεων και προετοίμασε το έδαφος για την επερχόμενη ελληνοτουρκική σύγκρουση (1897) [...].
Ιστορία των Ελλήνων, τ. 11: Νεώτερος Ελληνισμός 1881- 1910, Δομή, Αθήνα, σελ. 138

Ο Έλληνας Δαβίδ και ο Οθωμανός Γολιάθ υπό το βλέμμα της Ευρώπης...

6. Λαμβάνοντας υπόψη όσα διαδραματίστηκαν στην Ελλάδα τις τελευταίες, κυρίως, δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα (π.χ. ατυχής πόλεμος) και αφού μελετήσετε το ακόλουθο απόσπασμα, να καταγράψετε τα κίνητρα και τα αιτήματα των ανθρώπων που συμμετείχαν στο Κίνημα στο Γουδί (15 Αυγούστου 1909).

Προς την Α.Μ. τον Βασιλέα, την Κυβέρνησιν
και τον Ελληνικόν λαόν:

Η Πατρίς μας ευρίσκεται υπό δυσχερεστάτας περιστάσεις, το δε επίσημον Κράτος, υβρισθέν και ταπεινωθέν, αδυνατεί να κινηθεί προς άμυναν των δικαίων του. [...] Άπας ο Ελληνισμός, βαρυαλγών* δια την λυπηράν ταύτην κατάστασιν, εξεδήλωσεν ότι ποθεί διακαώς την λήψιν συντόνων μέτρων προς αποτροπήν παρομοίων κινδύνων εν τω μέλλοντι. [...] Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος ποθεί όπως η διοίκησις της χώρας καταστή χρηστή και έντιμος, όπως η δικαιοσύνη απονέμηται ταχέως μετ' αμεροληψίας και ισότητος προς άπαντας εν γένει τους πολίτας αδιακρίτως τάξεως, [...] όπως η τιμή και η περιουσία των πολιτών εξασφαλισθώσιν, όπως τα οικονομικά ανορθωθώσι [...], αυξηθώσιν αι δαπάναι δια την στρατιωτικὴν της χώρας παρασκευήν και δια την συντήρησιν του στρατού και του στόλου εν ειρήνῃ [...]. Ο στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν επιδιώκει την κατάργησιν της Δυναστείας ή την αντικατάστασιν του Βασιλέως, ούτινος το πρόσωπον είναι ιερόν [...] ή να θέξη καθ' οιονδήποτε τρόπον το Συνταγματικόν Πολίτευμα. [...] Διά τούτο ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος πέποιθεν ότι πρέπει, χάριν αυτού του συμφέροντος της Δυναστείας, όπως ο τε Διάδοχος και οι Βασιλόπαιδες απόσχωσι της ενεργού και διοικητικής εν τω στρατώ και τω ναυτικώ υπηρεσίας.

* υποφέροντας

Ν. Ζορμπάς, Απομνημονεύματα (1925), σελ. 15 - 18

7. Αφού παρατηρήσετε με προσοχή την εικόνα στη σελ. 62 του σχολικού εγχειριδίου, α) να αναλύσετε τους συμβολισμούς (π.χ. γυναικεία μορφή, κορώνα, επιγραφές κτλ.) και να τους συνδέσετε με τα ιστορικά γεγονότα και β) να αναφέρετε το μήνυμα που επιδιώκει να στείλει.

8. Αφού μελετήσετε το κείμενο της ιστορικής αφήγησης της σελ. 62 του βιβλίου σας, να καταγράψετε τα βασικότερα εκσυγχρονιστικά μέτρα που έλαβε ο Ελ. Βενιζέλος και να τα σχολιάσετε.

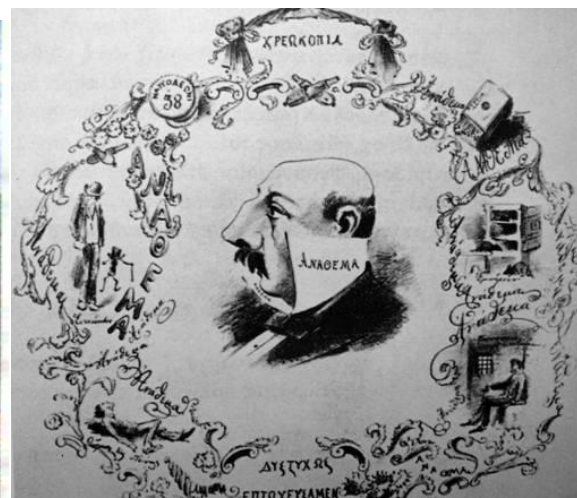
Επιπλέον υποστηρικτικό υλικό:

Βάλετε φόρους, βάλετε εις την πτωχὴν μας ράχη,
ποτίστε με το αἷμα μας την ἄρρωστη πατρίδα
σεις το κρασί και τον καπνὸ που πίνετε μονάχοι
κι εμεῖς να σας κοιτάζομε με μάτι σαν γαρίδα
Βαριά φορολογήσετε και το νερό που τρέχει,
βάλετε φόρους, βάλετε, η πλάτη μας αντέχει.

Ὅ, τι καλὸ κι αν ἔχουμε επάνω σας ας μείνει,
στα πρόσωπά μας ας χυθεῖ του μαρasmus το χρῶμα,
μ' εμάς το ἰσοζύγιο του ἔθνους μας ας γίνει,
φορολογήστε και αὐτὴ τη σάρκα μας ἀκόμα,
του σώματός μας κόβετε καμιά παχιά λωρίδα
και τρώγετέ την λαίμαργα μαζί με την πατρίδα.

Γεώργιος Σουρὴς, Φόροι (1883)

ΕΘΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Φύλλο εργασίας¹

1. «Η περιοχή των Βαλκανίων έχει μια σημαντική γεωστρατηγική θέση, που εκτείνεται από τη Μεσόγειο ως τη Μαύρη Θάλασσα και γειτονεύει με τις πετρελαιοφόρες περιοχές της Μέσης Ανατολής. Παλιότερα οι Ευρωπαίοι θεωρούσαν τα Βαλκάνια ως την «πυριτιδαποθήκη» της Ευρώπης, που λόγω της πολιτισμικής τους οπισθοδρόμησης έδιναν πρόσφορο έδαφος για κάθε είδους συγκρούσεις. Τον 19^ο αιώνα ο Φρ. Ένγκελς, επηρεασμένος από τις απόψεις που επικρατούσαν στη Γερμανία, έγραψε: «Όλα αυτά τα οικτρά συντρίμια των πρώην εθνών - Σέρβοι, Βούλγαροι, Έλληνες - μαχαίροβγάλλες... που είναι έτοιμοι να ξεμπερδέψουν ο ένας τον άλλο από το πρόσωπο της Γης και από στιγμή σε στιγμή να ξεσκίσουν με τα δόντια ο ένας του άλλου το λαρύγγι». [...] Αλλά το «κακό» όνομα για την περιοχή των Βαλκανίων παρέμενε κάτι που ίσως για τις μεγάλες δυνάμεις δεν θα μπορούσε να κριθεί και τελείως αρνητικό, αφού πρόσφερε ευκαιρίες για διαμεσολαβήσεις και αναμειξείς σε ξένες υποθέσεις».

Φοίβου Οικονομίδη, «Βαλκάνια, Ο βαλκανικός γόρδιος δεσμός δεν λύθηκε ακόμα» Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 19-4-2008

Αφού μελετήσετε το πιο πάνω παράθεμα και αξιοποιώντας τις πληροφορίες που δίνει το βιβλίο σας (σ. 63), να απαντήσετε στα ερωτήματα που ακολουθούν:

1. Ποιες στερεότυπες* εικόνες – αντιλήψεις καλλιεργήθηκαν για χρόνια σχετικά με τους βαλκανικούς λαούς και τα Βαλκάνια; Γιατί δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα;

2. Ποια ευκαιρία έδιναν στις Μεγάλες Δυνάμεις οι πιο πάνω αντιλήψεις;

*Στερεότυπα/ στερεότυπες αντιλήψεις: Αντιλήψεις και συμβολικοί χαρακτηρισμοί για κοινωνικές ή εθνικές ομάδες, που στηρίζονται σε γενικεύσεις (ενδεχομένως αυθαίρετες) και έχουν παγιωθεί ως αδιαμφισβήτητη αλήθεια στο ευρύ κοινωνικό σύνολο.

2. 1. ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΟΜΑΔΕΣ

(α) Σέρβοι

«Η σερβική εξέγερση (αρχές 19ου αιώνα) άσκησε ιδιαίτερα μεγάλη επίδραση σ' όλους τους νοτιοσλαβικούς πληθυσμούς – επίδραση που ενισχύθηκε από τις πρώτες νίκες. Στον αγώνα τους οι Σέρβοι βρήκαν σημαντικό στήριγμα σε ανθρώπινο δυναμικό και σε υλικά μέσα, που έφθαναν στη Σερβία από όλες τις νοτιοσλαβικές χώρες [...] Η σερβική εξέγερση πήρε με τον καιρό τη μορφή εθνικού επαναστατικού κινήματος όλων των Νότιων Σλάβων. Γιατί στους σκοπούς της περιλαμβανόταν η ένωση με το [...] Νόβι-Παζάρ και με το Μαυροβούνιο και η εξέγερση της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης. Αυτή η αντίληψη θα παραμείνει ζωντανή στη Σερβία όλο τον 19ο αι., και θα επηρεάσει την πολιτική της. Ο Καραγιώργης (ηγέτης της σερβικής επανάστασης), με επιστολές και επαφές με τους προύχοντες και τον κλήρο της Ερζεγοβίνης, του Μαυροβουνίου, της Δαλματίας, προσπάθησε να μεταδώσει το επαναστατικό πνεύμα και στους υπόλοιπους Νοτιοσλάβους και να τους ξεσηκώσει σε γενική επανάσταση [...] Η εξέγερση στη Σερβία είχε άμεσο αντίκτυπο και στους σλαβικούς πληθυσμούς της Αυστρίας...»

Μαρία Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου, *Οι Βαλκανικοί λαοί, Από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση (14ος -19ος αι.)*, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 107-108.

Αφού μελετήσετε προσεκτικά την πιο πάνω γραπτή πηγή και τις σχετικές πληροφορίες που δίνονται στη σελίδα 63 του βιβλίου σας, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποια μορφή πήρε σταδιακά το εθνικό κίνημα των Σέρβων; Ποιους βρήκαν αντίπαλους στις επιδιώξεις τους;
- Ποιες ήταν οι σχέσεις των Σέρβων με τους Αψβούργους πριν από τη μεταξύ τους σύγκρουση;
- Εντοπίζετε ομοιότητες μεταξύ των εθνικών επιδιώξεων των Σέρβων και των Ελλήνων;

(β) Βούλγαροι

«Η διένεξη των Βουλγάρων με το ελληνικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως είχε βαθύτερες ρίζες. Μέσα στο θεοκρατικό Οθωμανικό κράτος, η διάκριση γινόταν με βάση τη θρησκεία και όχι την εθνική καταγωγή και η αναγνώριση ενός λαού από την Οθωμανική αυτοκρατορία γινόταν με την αναγνώριση της Εκκλησίας του. Αλλά μετά την κατάκτηση της Βουλγαρίας από τους Τούρκους και την κατάλυση του Βουλγαρικού Πατριαρχείου επί πέντε σχεδόν αιώνες οι εκκλησιαστικοί ηγέτες του Βουλγαρικού λαού ήταν Έλληνες. Γι' αυτό τον λόγο ο αγώνας για την ανεξαρτησία της Βουλγαρίας πήρε αρχικά τη μορφή αγώνα για την ανεξαρτησία της Βουλγαρικής Εκκλησίας».

Μαρία Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου, *Οι Βαλκανικοί λαοί, Από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση (14ος - 19ος αι.)*, Θεσσαλονίκη 1991, 213-214.

Άρθρο 39 του βουλγαρικού Συντάγματος του 1879:

«Η ηγεμονία της Βουλγαρίας, καθώς από εκκλησιαστική άποψη συνιστά αναπόσπαστο τμήμα της δικαιοδοσίας της βουλγαρικής εκκλησίας, υπόκειται στην Ιερά Σύνοδο, η οποία και αποτελεί την ανώτατη πνευματική αρχή της βουλγαρικής εκκλησίας, οπουδήποτε κι αν βρίσκεται η τελευταία. Μέσω της ίδιας πνευματικής αρχής η ηγεμονία παραμένει ενωμένη με την οικουμενική Ανατολική Εκκλησία στα δογματικά ζητήματα της πίστης».

Σύνταγμα της Βουλγαρικής Ηγεμονίας, σ. 6

Αφού μελετήσετε προσεκτικά τα πιο πάνω παραθέματα και τις σχετικές πληροφορίες που δίνονται στις σελίδες 63 - 65 του βιβλίου σας, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποιο ήταν το κριτήριο καθορισμού της εθνικότητας των υπηκόων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας;
- Τι διεκδικούσε η Εξαρχία στις περιοχές της Μακεδονίας και της Θράκης και πώς προσπάθησε να πετύχει τους στόχους της; Με ποια εκκλησία ήρθε σε σύγκρουση;
- Πώς εξηγείται, κατά τη γνώμη σας, η διατύπωση των συντακτών του άρθρου 39 του βουλγαρικού Συντάγματος σχετικά με τη δικαιοδοσία* της Εκκλησίας της Βουλγαρίας (Εξαρχίας): «οπουδήποτε κι αν βρίσκεται η τελευταία»;

*δικαιοδοσία: εξουσία που δίνεται σε κάποιον με νόμο, με εντολή ανωτέρου κτλ., να ενεργεί ή να κρίνει σε καθορισμένα όρια.

(γ) Ρουμάνοι (Μολδαβοί και Βλάχοι)

Άρθρα της Συνθήκης Ειρήνης του Βερολίνου (1878), που υπογράφηκε μεταξύ της Μεγάλης Βρετανίας, της Αυστροουγγαρίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Ρωσίας και της Τουρκίας:

Άρθρο XLIII . Τα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν την ανεξαρτησία της Ρουμανίας υπό τους όρους και τις συνθήκες οι οποίες περιγράφονται στα δύο επόμενα άρθρα.

1 Το υλικό του φύλλου εργασίας έχει αντληθεί εν πολλοίς από τις διδακτικές προτάσεις του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου.

Άρθρο XLIV. [...] Η ελευθερία όλων των μορφών λατρείας και των εξωτερικών τους εκδηλώσεων θα εξασφαλιστεί σε όλα τα πρόσωπα τα οποία ανήκουν στη Ρουμανία καθώς και στους ξένους κατοίκους της [...]

Άρθρο XLV. Η Ηγεμονία της Ρουμανίας επιστρέφει στην Αυτού Μεγαλειότητα τον Αυτοκράτορα της Ρωσίας το τμήμα εκείνο της βεσσαραβικής επικράτειας το οποίο αποσπάστηκε από τη Ρωσία με τη συνθήκη των Παρισίων του 1856 και το οποίο ορίζεται προς Δυσμάς από τον δίαυλο του ποταμού Προύθου και προς τον Νότο από τον δίαυλο του παραπόταμου Κίλα και τις εκβολές του Στάρι Σταμπούλ. [...]

<http://www.fordham.edu/halsall/mod/1878berlin.html>

Αφού μελετήσετε προσεκτικά την πιο πάνω γραπτή πηγή, καθώς και τις πληροφορίες που δίνονται στις σελίδες 64 (χάρτης) και 66 (κείμενο) του βιβλίου σας, και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Πώς απέκτησε την ανεξαρτησία της η Ρουμανία; Ποιο πολιτικό καθεστώς επικρατούσε προηγουμένως;
- Ποια δικαιώματα κατοχύρωνε το άρθρο XLIV της Συνθήκης Ειρήνης του Βερολίνου (1878); Τι φανερώνει το συγκεκριμένο άρθρο για την πληθυσμιακή σύνθεση της Ρουμανίας;
- Ποια Μεγάλη Δύναμη ήταν κερδισμένη εδαφικά σύμφωνα με το άρθρο XLV;

(δ) Αλβανοί

«Δεν θέλουμε τίποτε παραπάνω από αυτό που θέλει κάθε έθνος: «ένα χωριστό κράτος δικό μας, όπου όλοι οι άνθρωποι που έχουν το ίδιο αίμα μαζεύονται, όπως τα μέλη μιας οικογένειας μαζεύονται στο σπίτι τους».

Kondo Ahmed, Jeronim de Rada*, Flamuri Arbrit, Tίρανα 1967, σ. 126

*Ο Ιερώνυμος της Ράδας (1814 – 1903) είναι Αλβανός συγγραφέας που έζησε στην Ιταλία.

Αφού μελετήσετε προσεκτικά το πιο πάνω παράδειγμα και τις πληροφορίες που δίνονται στις σελίδα 66 του βιβλίου σας, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Με ποιο επιχείρημα προσπαθούν οι Αλβανοί να πείσουν για την ανάγκη ίδρυσης αλβανικού κράτους; Σας πείθει η επιχειρηματολογία τους;
- Για ποιο λόγο χρησιμοποιεί ο συγγραφέας την αναλογία μεταξύ Έθνους – Οικογένειας; Νομίζετε ότι τέτοιες αντιλήψεις επηρεάζουν τη στάση των ανθρώπων απέναντι σε ανθρώπους άλλων πολιτισμών, που πιθανόν να κατοικούν στον ίδιο γεωγραφικό χώρο;
- Ο συγγραφέας έζησε στην Ιταλία. Ποιος ήταν ο ρόλος της χώρας αυτής στη διαμόρφωση του εθνικού κινήματος των Αλβανών;

(ε) Οθωμανοί Τούρκοι και το Νεοτουρκικό κίνημα (1908)

Από τη Διακήρυξη των Νεοτούρκων (1908)

9. Όλοι οι πολίτες της χώρας θα απολαμβάνουν απόλυτη ελευθερία και ισότητα, όποια και αν είναι η εθνικότητα και η θρησκεία τους και θα έχουν τις ίδιες υποχρεώσεις[...].

17. Όλα τα σχολεία θα λειτουργούν υπό την επίβλεψη του κράτους. Προκειμένου να αποκτήσουν οι Οθωμανοί πολίτες παιδεία με ομοιογενή και ομοιόμορφο χαρακτήρα, τα κρατικά σχολεία θα είναι ανοιχτά σε όλους, η διδασκαλία θα είναι δωρεάν και θα γίνονται δεκτές σε αυτά όλες οι εθνότητες. Η διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας θα είναι υποχρεωτική στα κοινοτικά σχολεία. [...] Εμπορικές, γεωργικές και βιομηχανικές σχολές θα ιδρυθούν, με σκοπό να αναπτυχθούν οι οικονομικοί πόροι της χώρας.

<http://www.fordham.edu/halsall/mod/1908youngturk.html>

Αφού μελετήσετε προσεκτικά την πιο πάνω γραπτή πηγή και τις πληροφορίες που δίνονται στις σελίδες 64-67 του βιβλίου σας, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Τι υποσχόταν το Κίνημα των Νεοτούρκων στους λαούς της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, σύμφωνα με το άρθρο 9 της διακήρυξής τους;
- Πώς κρίνετε το άρθρο 17, το οποίο αναφέρεται στην εκπαίδευση των Οθωμανών πολιτών; Πού απέβλεπε, κατά τη γνώμη σας, η εκπαιδευτική πολιτική των Νεοτούρκων;
- Γιατί διαψεύστηκαν οι υποσχέσεις των Νεοτούρκων;

II. ΚΟΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Να συμπληρώσετε το ακόλουθο διάγραμμα:

3. Αφού παρατηρήσετε προσεκτικά τη διπλανή εικόνα και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε στο ιστορικό γεγονός που ενέπνευσε τον δημιουργό της καθώς και στους λόγους που το προκάλεσαν.

Η Τουρκία, προσωποποιημένη ως γυναίκα, εξεγείρει τους Τούρκους, 1908 (Αλληγορική λαϊκή εικόνα της εποχής)
Joyce Milton, Rafael Steinberg, Sara Lewis,
Religion at the Crossroads, Byzantium and the Turks, HBJ Press, Νέα Υόρκη 1980, σ. 163.

4. Αφού μελετήσετε προσεκτικά τις δύο λαϊκές εικόνες (σ. 62 και 67 του βιβλίου σας), οι οποίες ανήκουν στον ίδιο καλλιτέχνη, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

(α) Να περιγράψετε τι απεικονίζει η καθεμία και ποιο μήνυμα θέλει να στείλει ο δημιουργός της;

(β) Μπορείτε να βρείτε ομοιότητες μεταξύ των δύο συγκεκριμένων κινημάτων (Νεοτούρκων 1908 – Γουδή 1909);

5. Αφού παρακολουθήσετε τα βίντεο για τον Μακεδονικό Αγώνα², να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα/ασκήσεις:

(α) Τι προέβλεπε η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου για τους Βουλγάρους και πώς εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της Ρωσίας; Πώς το Συνέδριο του Βερολίνου (1878) διαψεύδει το όραμα για τη Μεγάλη Βουλγαρία;

(β) Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο του όρου Μακεδονικός Αγώνας. Με ποια μέσα διεξάγεται εκφράζεται σε πρώτη φάση και με ποια σε δεύτερη ο ελληνοβουλγαρικός ανταγωνισμός;

(γ) Τι σημαίνει πατριαρχικός και τι εξαρχικός και για ποιο λόγο;

(δ) Να συμπληρώσετε τον ακόλουθο πίνακα:

	Μητροπολίτης Καστοριάς από το 1900, ανέλαβε την οργάνωση ένοπλων σωμάτων από ντόπιους στην περιφέρεια της μητρόπολης του και τόνωσε το εθνικό φρόνημα των Ελλήνων της Μακεδονίας.
	Διορίστηκε τον Μάιο του 1904 γενικός πρόξενος της Ελλάδας στη Θεσσαλονίκη, από όπου οργάνωνε τα ελληνικά αντάρτικα σώματα στη Μακεδονία. Απομακρύνθηκε από τη θέση του κατόπιν οθωμανικών διαμαρτυριών.
	Συγγραφέας, πολιτικός και διπλωμάτης, διατέλεσε υποπρόξενος της Ελλάδας στο Μοναστήρι και ενίσχυσε σημαντικά την ελληνική αντίσταση στις βουλγαρικές ενέργειες.
	Αξιωματικός του ελληνικού στρατού, ανέλαβε επικεφαλής του ελληνικού αντάρτικου σώματος κατά των Βουλγάρων. Ο θάνατός του συντάραξε ολόκληρο το έθνος και αφύπνισε το ελληνικό κράτος για το μακεδονικό ζήτημα.
	Από το χωριό Ρούλια (σημ. Κώτας) της Φλώρινας, έδωσε τη ζωή του στη Μακεδονία και υπήρξε ένας από τους πιο αντιπροσωπευτικούς ήρωες του ελληνικού αγώνα στη μαρτυρική χώρα.
	Βούλγαρος ήρωας

6. Η εκπαιδευτική – ιδεολογική διάσταση του μακεδονικού ζητήματος

«Οι ημέτεροι (διδάσκαλοι) περιορίζονται απλώς εις την τυπικήν διδασκαλίαν της γραμματικής. Οι πλείστοι τούτων, [...] εδιδάχθησαν ολίγα γράμματα εν Ελληνικώ σχολείω* ή εν Γυμνασίω, εν τω οποίω ουδόλως ελήφθη φροντίς ν' αναπτυχθή παρ' αυτοίς εθνικόν φρόνημα. [...] Αλλ' οι Βούλγαροι διδάσκαλοι καταρτίζονται ειδικώς διά την Μακεδονίαν [...]. Να συσταθώσι Διδασκαλεία** έχοντα ειδικόν προορισμόν να καταρτίζωσι διδασκάλους πατριώτας, ικανούς να εργασθώσιν εν Μακεδονία υπέρ των εθνικών συμφερόντων».

Απόσπασμα έκθεσης του ελληνικού προξενείου Θεσσαλονίκης, 1982.

Πηγή: Ι. Κολιόπουλος, «Η Θέση των Ελλήνων στη Μακεδονία από το 1881 ως το 1896», *Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, τόμ. ΙΔ', σ. 216. (όπως δημοσιεύεται στο Λούβι Ευ. – Ξιφαράς Δ., *Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2007, σ. 67).

*Ελληνικόν σχολείον: τύπος σχολείου που αντιστοιχούσε στην πρώτη βαθμίδα Μέσης Εκπαίδευσης, μετά από το τετρατάξιο δημοτικό σχολείο και πριν από το γυμνάσιο (δεύτερη βαθμίδα Μέσης Εκπαίδευσης).

**Διδασκαλεία: σε αυτά εκπαιδεύονταν απόφοιτοι γυμνασίων, οι οποίοι προορίζονταν για το επάγγελμα του δασκάλου.

² Παραγωγή του Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα <http://www.imma.edu.gr/imma/publications/video.html>.

Αφού μελετήσετε προσεκτικά το πιο πάνω παράθεμα και τις πληροφορίες των σελίδων 63 και 65 του βιβλίου σας, να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

(α) Ποιος ήταν ο ρόλος των δασκάλων στον ανταγωνισμό μεταξύ Βουλγάρων και Ελλήνων στην περιοχή της Μακεδονίας;

(β) Σύμφωνα με την έκθεση του ελληνικού Προξενείου Θεσσαλονίκης, ποιας εθνικότητας δάσκαλοι υπερείχαν για τον πιο πάνω ρόλο; Τι σύστηνε το ελληνικό Προξενείο Θεσσαλονίκης σχετικά με αυτό;

7. Αφού μελετήσετε προσεκτικά τον παρακάτω χάρτη και αξιοποιώντας τις πληροφορίες του βιβλίου σας για τα εθνικά κινήματα (σ. 63-67), να περιγράψετε τις εθνικές επιδιώξεις των λαών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης πριν από την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων (1912-1913).

Οι φιλοδοξίες των λαών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης

Χρήσιμοι όροι-έννοιες:

- Βαλκάνια
- Στερεότυπα
- Εθνοκάθαρση
- Εθνικό Κίνημα
- Συνθήκη Αγ. Στεφάνου (1878)
- Συνθήκη Βερολίνου (1878)
- Πανσλαβισμός
- Εξαρχία
- «Μεγάλη Βουλγαρία»
- Νεότουρκοι
- Ισονομία
- Ισοπολιτεία
- Μακεδονικός αγώνας

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ (1912-1913)

Αφού παρακολουθήσετε με προσοχή τα βίντεο¹, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- 1) Πότε ξέσπασε ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος, ποιες χώρες τον προκάλεσαν και εναντίον ποιας δύναμης στράφηκαν;

.....
.....
.....

- 2) Σε ποια κατάσταση βρίσκονταν οι Μεγάλες Δυνάμεις, όταν ξέσπασε ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος; Ποιες Μεγάλες Δυνάμεις κυριαρχούν το 1912 στην Ευρώπη;

.....
.....
.....

- 3) Ποιο μήνυμα είχε μεταδώσει η Οθωμανική αυτοκρατορία στους Βαλκανίους με το κίνημα που είχε εκδηλωθεί πρόσφατα στους κόλπους της;

.....
.....
.....

- 4) Ποια εδάφη περιλάμβανε το 1912 το ελληνικό κράτος και ποια εδάφη διεκδικούμενα απελευθερώθηκαν με τον πόλεμο;

.....
.....
.....

- 5) Ποια πρόσωπα κυριαρχούν στην πολιτική σκηνή της Ελλάδας;

.....
.....

- 6) Ποια συμμαχία συνάπτεται τον Μάρτιο του 1912 με την προτροπή της Ρωσίας και γιατί αποκλείεται από αυτήν η Ελλάδα;

.....
.....
.....

¹ Επιλογή αποσπασμάτων από τα ακόλουθα βίντεο: **Α΄ Βαλκανικός**: <http://www.youtube.com/watch?v=vMTvkn-v5m0>, <http://www.youtube.com/watch?v=UbIdbHBedRo>, <http://www.youtube.com/watch?v=PWxD1yyjbck>, <http://www.youtube.com/watch?v=BO-2fvLBBTI>, <http://www.youtube.com/watch?v=IsD4syZMziE>, **Β΄ Βαλκανικός**: <http://www.youtube.com/watch?v=WGt7F78AcfU>, <http://www.youtube.com/watch?v=yKTOppIbuxg>, <http://www.youtube.com/watch?v=Lik13KP9kyA>, <http://www.youtube.com/watch?v=BLx69aZWSC8>.

7) Τι όριζε το τηλεσίγραφο Ελλάδας-Βουλγαρίας- Σερβίας στις 30 Σεπτεμβρίου 1912 προς τον Σουλτάνο και πώς αντιμετώπιστηκε από την Οθωμανική Πύλη;

.....
.....
.....

8) Μάχη Σαρανταπόρου 9-10 Οκτωβρίου 1912: ποιες οι δυσκολίες και ποια η έκβασή της;

.....
.....
.....

9) Κατάληψη Θεσσαλονίκης (27 Οκτωβρίου 1912): Ποια διαφωνία εκδηλώθηκε μεταξύ αρχιστρατήγου Κωνσταντίνου και Βενιζέλου και τι όριζε το τηλεσίγραφο του Βενιζέλου προς τον Κωνσταντίνο στις 13 Οκτωβρίου 1912;

.....
.....
.....

10) Αγώνες στη θάλασσα: ποια η συμβολή του θωρηκτού Γ. Αβέρωφ στον Α΄ Βαλκανικό; Να αναφερθείτε σε δύο σημαντικές νίκες. Ποια νησιά απελευθερώθηκαν;

.....
.....
.....

11) Με ποια συνθήκη και πότε έληξε ο Α΄ Βαλκανικός, ποια εδαφικά κέρδη προβλέπονταν για τα βαλκανικά κράτη; Ποια προβλήματα δημιούργησε η συγκεκριμένη συνθήκη και γιατί οδήγησε στον Β΄ Βαλκανικό πόλεμο;

.....
.....
.....

12) Ποια συνθήκη υπογράφουν Σέρβοι και Έλληνες την 1η Ιουνίου 1913;

.....
.....
.....

13) Πότε ξέσπασε ο Β΄ Βαλκανικός πόλεμος, ποιες οι αντίπαλες παρατάξεις, πόσο διήρκεσε και ποιο το χαρακτηριστικό του;

.....
.....
.....

14) Με ποια συνθήκη έληξε ο Β΄ Βαλκανικός, πότε υπογράφηκε και τι όριζε αυτή;

Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1914-1918)

❖ Αφού παρακολουθήσετε με προσοχή το βίντεο¹, να συμπληρώσετε το φύλλο εργασίας

1. Να συμπληρώσετε τον ακόλουθο πίνακα σχετικά με τα αντίπαλα στρατόπεδα του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου (πρβλ. και χάρτη στη σ. 78 του σχολ.εγχειρ.):

Τα αντίπαλα στρατόπεδα του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου (1914- 1918)		
Οι δύο συνασπισμοί		
Βασικοί Σύμμαχοι	• • •	• • •
Ανακατατάξεις συμμάχων		•
Νέοι σύμμαχοι	• •	• • • • • •

2.

Αίτια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου

-
-
-
-

3.

Αφορμή

.....

.....

4.

Τα κυριότερα μέτωπα του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου

-
-
-
-
-

¹ Αποσπάσματα από το βίντεο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος:

<http://www.youtube.com/watch?v=05GJS9g06eM&list=PL17210800FB7B81D5&index=1>

Να καταγράψετε σημαντικές μάχες

.....

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Διαφωνία Κωνσταντίνου - Βενιζέλου

Θέση Βενιζέλου	
Θέση Κωνσταντίνου	

Χρονολόγιο

25 Αυγούστου 1914	
Φεβρουάριος 1915	
Μάιος 1915	
Οκτώβριος 1915	
Δεκέμβριος 1915	
Μάιος 1916	
29 Αυγούστου 1916	
Νοέμβριος 1916	
Ιούνιος 1917	

Εθνικός διχασμός²

Κωνσταντίνος	Βενιζέλος
βασιλικοί-αντιβενιζελικοί	
	Αμυνίτες
Παλαιά Ελλάδα	
	Θεσσαλονίκη

THE PERSUADING OF TINO.

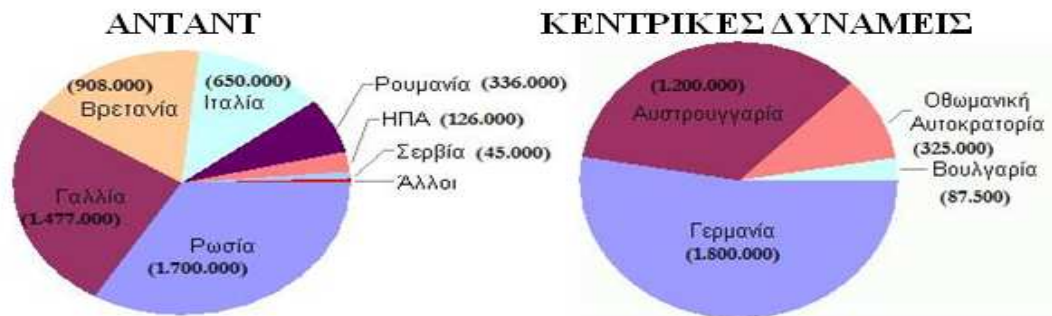

² Η μετά το 1915 περίοδος της πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας έμεινε γνωστή ως εποχή του «Εθνικού Διχασμού», για τον λόγο ότι η διαφωνία και η ρήξη στην κορυφή της εξουσίας δίχασαν το έθνος επί είκοσι και πλέον χρόνια και προκάλεσαν σοβαρές πολιτικές και συνταγματικές στρεβλώσεις.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

- ❖ Αφού παρατηρήσετε προσεκτικά τα πιο κάτω διαγράμματα, την αφίσα και τις φωτογραφίες, να καταγράψετε τα συμπεράσματά σας για τις συνέπειες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου:

ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΖΩΩΝ

Η πόλη Βερντέν της Γαλλίας (1916)

Γερμανική αφίσα (1917)

Βρετανοί στρατιώτες
τυφλωμένοι από χημικά αέρια

Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος μέσα από έργα τέχνης

Η ιστοσελίδα «Η τέχνη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου» (<http://www.memorial-caen.fr/10EVENT/EXPO1418/gb/visite.html>) περιέχει ένα μεγάλο αριθμό πινάκων ζωγραφικής που έχουν ως θέμα τους τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο. Οι πίνακες αυτοί είναι ταξινομημένοι σε 7 ενότητες: 1. Η κήρυξη του πολέμου (War declared), 2. Ο πολεμιστής (The fighting man), 3. Η μάχη (The battlefield), 4. Η εποχή του πυροβολικού (The age of artillery), 5. Ο πόλεμος (Total war), 6. Ο πόνος (Suffering), 7. Ο θάνατος (Death). **Επιλέξτε δύο έργα και προσπαθήστε να εξηγήσετε ποιος ο σκοπός του καλλιτέχνη, ποια η συναισθηματική του κατάσταση και ποια συναισθήματα δημιουργεί το έργο του.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Ο Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΚΑΙ ΟΙ ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ

4. Το Συνέδριο ειρήνης των Παρισίων (1919-1920)

Οι τρεις Μεγάλοι ορίζουν τα νέα σύνορα του κόσμου

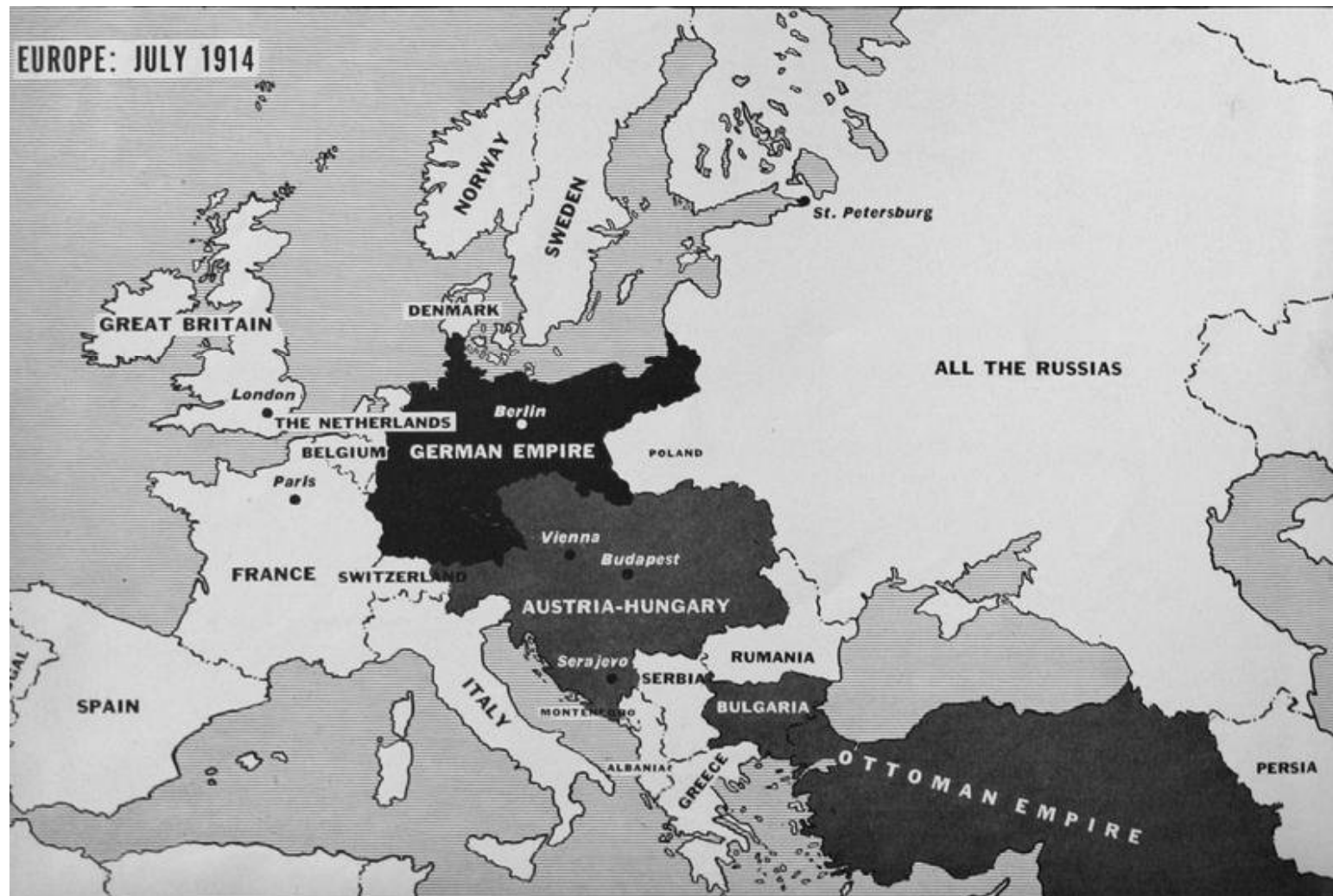

Ποιοι είναι οι
πρωτεργάτες του
συνεδρίου Ειρήνης
των Παρισίων, όπου
χαράσσεται εκ νέου ο
χάρτης της Ευρώπης
και της Εγγύς
Ανατολής;.....

.....

.....

Η Ευρώπη των παραμονών του πολέμου

Η Ευρώπη, όπως διαμορφώθηκε μετά τις συνθήκες ειρήνης

Ποια νέα κράτη ιδρύθηκαν με τις συνθήκες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου; Εξακολουθούν να υπάρχουν σήμερα;

A detailed black and white map of Europe and its surrounding regions. The map includes labels for countries such as Iceland, United Kingdom, Ireland, Denmark, Norway, Sweden, Finland, Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Czechoslovakia, Austria, Hungary, Germany, France, Luxembourg, Belgium, Netherlands, Switzerland, Liechtenstein, Monaco, Spain, Andorra, Portugal, Greece, Turkey, Armenia, Georgia, Persia, Iraq, Syria, Trans Jordan, Egypt, Sudan, and others. A scale bar at the bottom left indicates distances in miles (0, 200, 400, 600). A grid of latitude and longitude lines is overlaid on the map.

Η κλάση του 1940

THE TIGER:
"Curious! I seem to hear a child weeping!"

- Τι παριστάνει η γελοιογραφία; Ποιος ο στόχος της;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**Γελοιογραφία από τη
γερμανική εφημερίδα
Kladderatsch (Ιούλιος
1919) με τίτλο «Κλεμανσό,
ο βρικόλακας». Η γυναικεία
μορφή συμβολίζει τη
Γερμανία. Ο Κλεμανσό,
Πρωθυπουργός της Γαλλίας
το 1919, παρουσιάζεται ως
βαμπίρ, που ρουφά το αίμα
της Γερμανίας.**

Η ψυχολογική αδυναμία της Συνθήκης των Βερσαλλιών

« Η πιο επικίνδυνη αδυναμία του διακανονισμού των Βερσαλλιών, ωστόσο, ήταν καθαρά ψυχολογική. Η παγκόσμια τάξη που δημιούργησε το Συνέδριο της Βιέννης είχε παγιωθεί από τη βασική αρχή της συντηρητικής ενότητας, η οποία είχε συμμειχθεί με τις ανάγκες της ισορροπίας των δυνάμεων. Στην πραγματικότητα, οι δυνάμεις οι οποίες χρειάζονταν, για να τηρηθεί αυτή η διευθέτηση, τη θεωρούσαν επίσης δίκαιη. Η Συνθήκη των Βερσαλλιών ήταν θνησιγενής, επειδή οι αξίες που εκθείαζε έρχονταν σε αντίθεση με τα κίνητρα τα οποία χρειάζονταν για να την επιβάλουν: Τα περισσότερα κράτη που έπρεπε να υπερασπιστούν τη συμφωνία τη θεωρούσαν άδικη κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο... Επειδή οι ηγέτες στις Βερσαλλίες δεν ήταν διατεθειμένοι να μειώσουν τη γερμανική ισχύ εφαρμόζοντας τα δικαιώματα που τους έδινε η νίκη ή τους υπολογισμούς της ισορροπίας των δυνάμεων, υποχρεώθηκαν να δικαιολογήσουν τον γερμανικό αφοπλισμό σαν την πρώτη φάση ενός γενικού προγράμματος αφοπλισμού και τις αποζημιώσεις σαν εξιλέωση για τις ενοχές του ίδιου του πολέμου. Δικαιολογώντας τον γερμανικό αφοπλισμό με αυτό τον τρόπο, οι Σύμμαχοι υπονόμευσαν την ψυχολογική ετοιμότητα που χρειάζονταν για τη βιωσιμότητα της συμφωνίας τους. Από τις αρχές η Γερμανία μπορούσε να ισχυριστεί, όπως και το έκανε, ότι ήταν θύμα άνισης μεταχείρισης και απαίτησε ή να της επιτραπεί ο επανεξοπλισμός ή να αφοπλιστούν και άλλα έθνη στο ίδιο επίπεδο με το δικό της. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι όροι αφοπλισμού της Συνθήκης των Βερσαλλιών είχαν σαν αποτέλεσμα, την ηθική κατάπτωση των νικητών. Σε κάθε συνδιάσκεψη αφοπλισμού, η Γερμανία μιλούσε από θέση ηθικού κύρους και την υποστήριζε συνήθως η Μεγάλη Βρετανία».

Henry Kissinger, *Διπλωματία*, Αθήνα, Νέα Σύνορα-Λιβάνη, 1995, σ. 273-274

Οι επανορθώσεις της Γερμανίας και τα σφάλματα των Βερσαλλιών

«Επανεξετάζοντας σήμερα τη συνθήκη ειρήνης, βλέπουμε πως οι επανορθώσεις, στην έκταση που ζητήθηκαν, ήταν παραφροσύνη. Στο τέλος της δεκαετίας του 1920, η ιδέα να επιβληθεί στη Γερμανία η πληρωμή των επανορθώσεων λίγο πολύ εγκαταλείφθηκε, για να προκριθεί μια διαφορετική λύση. Οι Αμερικανοί δάνειζαν χρήματα στη Γερμανία, που πλήρωνε καθορισμένα ποσά στους Συμμάχους, οι οποίοι, με τη σειρά τους, επέστρεφαν τα χρήματα που είχαν δανειστεί από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι επανορθώσεις όμως δηλητηρίασαν την ατμόσφαιρα στα μεταπολεμικά χρόνια και οδήγησαν στην κατάληψη του Ρουρ από τους Γάλλους και τους Βέλγους- όταν οι Γερμανοί φάνηκαν αφερέγγυοι- παρά τη γνώμη των Άγγλων, που αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στην επιχείρηση. Οι επανορθώσεις έγιναν αιτία να σταματήσει η συνεργασία ανάμεσα στους Συμμάχους, που είχε κλονιστεί ήδη όταν τελείωσε η διάσκεψη της ειρήνης....Τα σφάλματα των Βερσαλλιών μπορούν να αποδοθούν στις νικητρίες δυνάμεις και ιδιαίτερα στην Αγγλία, τη Γαλλία και τις Η.Π.Α. Ο Λόυντ Τζώρτζ, ο Κλεμανσώ και ο πρόεδρος Ουίλσον, κυριάρχησαν στη διάσκεψη. Αλλά τα σφάλματα των συνθηκών ειρήνης οφείλονταν και σ' ένα βαθύ διχασμό της παγκόσμιας κοινής γνώμης ως προς τον χαρακτήρα της ειρήνης, διχασμός που επηρέασε τις ενέργειες των πολιτικών. Όταν ένα οποιοδήποτε άτομο με κάποια νοημοσύνη, που ζούσε στο Μάντσεστερ, στη Λυών ή στο Μιλάνο, στο Σικάγο ή στο Τόκιο, σκεφτόταν τον πόλεμο και τις φρικαλεότητές του, ήθελε μια ειρήνη που όχι μόνο θα απέτρεπε τον πόλεμο αλλά και θα έδινε στην παγκόσμια πολιτική μια καλύτερη ηθική βάση. Η επιθυμία αυτή για κάτι το «ευγενικό και καλό», για να αναφέρουμε τη φράση του Κίπλιγκ, δικαιολογούσε την παγκόσμια δημοτικότητα του προέδρου Ουίλσον: τα «Δεκατέσσερα σημεία» του έδειξαν ότι ήταν ο δρόμος για μια πραγματική ειρήνη και η πρότασή του για μια Κοινωνία των Εθνών φάνηκε δίκαιη σε όλους. Δυστυχώς, όμως, όταν οι ίδιοι αυτοί άνθρωποι που σκέφτονταν έτσι για τον πόλεμο και την ειρήνη χρειάστηκε να αποφασίσουν ποιες θα ήταν οι διεκδικήσεις των δικών τους χωρών, ο τύπος της ειρήνης που αξίωσαν ήταν ο αντίθετος της ιδανικής ειρήνης: ήταν μια ειρήνη εκδικητική ή οπωσδήποτε εγωιστική».

Τα 100 γεγονότα που άλλαξαν τον κόσμο, Αθήνα, Φυτράκης-Τύπος, 1975, τ. 3, σ. 743-744

Ποιες προοπτικές βιωσιμότητας είχαν οι ρυθμίσεις των συνθηκών του Α' Παγκόσμιου Πολέμου, κατά την εκτίμησή σας; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

.....

.....

.....

.....

Αφού μελετήσετε τα παραθέματα και τις εικόνες στις σ. 87 και 88 του σχολ.εγχειρ., να εξηγήσετε ποιοι λόγοι οδήγησαν στην ίδρυση της ΚΤΕ και ποιες ήταν οι εγγενείς αδυναμίες της.

.....

.....

.....

.....

Φύλλο εργασίας
Ο Μικρασιατικός Πόλεμος (1919-1922)

Α. Αφού παρακολουθήσετε προσεκτικά το σχετικό βίντεο του National Geographic, να συμπληρώσετε το ακόλουθο χρονολόγιο:

➤ 15 Μαΐου 1919:
➤ Καλοκαίρι 1921:
➤ 13 Αυγούστου 1922:
➤ 27 Αυγούστου/9 Σεπτεμβρίου 1922:
➤ 30 Ιανουαρίου/12 Φεβρουαρίου 1923:
➤ 1923 Ιδρύεται η Ε.Α.Π.

Β. Να μελετήσετε τα παραθέματα και κατόπιν να απαντήσετε στα ερωτήματα που τα ακολουθούν:

Η Ήξοδος

Στις 27 Αυγούστου/9 Σεπτεμβρίου ο τουρκικός στρατός μπήκε στη Σμύρνη. Η πόλη ήταν γεμάτη από ελληνικούς πληθυσμούς, οι οποίοι είχαν καταφύγει εκεί από τα ενδότερα με την κατάρρευση του μετώπου.

Οι τελευταίες μέρες πέρασαν μέσα σε εφιαλτική αγωνία για την τύχη τους. Ο ελληνικός στρατός έφτανε κι αυτός στη Σμύρνη συνταγμένος ή μη. Ο Αριστείδης Στεργιάδης είχε εγκαταλείψει την πόλη στις 25 Αυγούστου με αγγλικό πλοίο, ενώ την ίδια μέρα η Σμύρνη άδειαζε και από τους τελευταίους υπάλληλους, εκπροσώπους του ελληνικού κράτους.

Η πόλη παραδόθηκε στις φλόγες και ο ελληνικός και ο αρμένικος πληθυσμός στη σφαγή. Απίστευτες σκηνές εκτυλίχτηκαν στην προκυμαία της Σμύρνης, όπου τα πλήθη συνέρρεαν κυνηγημένα από τους τσέτες και τη φωτιά ελπίζοντας στη σωτηρία τους. Ανάμεσα στα θύματα ήταν και ο μητροπολίτης Χρυσόστομος, ο οποίος, αρνούμενος να εγκαταλείψει το ποίμνιό του, όπως του προτάθηκε, κακοποιήθηκε και θανατώθηκε από το φανατισμένο τουρκικό όχλο.

Η πυρπόληση, η σφαγή και η αιχμαλωσία ήταν η τύχη των ελληνικών πληθυσμών και στη χερσόνησο της Ερυθραίας, στις Κυδωνίες και στην περιοχή της Προποντίδας. Οι άντρες μεταφέρθηκαν σε στρατόπεδα στο εσωτερικό, ενώ κάποτε και γυναικόπαιδα ακολούθησαν ανάλογη πορεία προς την ενδοχώρα.

Με την κατάρρευση του μετώπου αποφασίστηκε η άμεση εκδίωξη των Ελλήνων του Πόντου. Οι Πόντιοι πήγαιναν όπως-όπως στην Κωνσταντινούπολη, απ' όπου ύστερα περνούσαν στην Ελλάδα.

Από την ανατολική Θράκη ο ελληνικός πληθυσμός αποχώρησε

μετά την υπογραφή της ανακωχής των Μουδανιών, από τον Οκτώβριο του 1922, ακολουθώντας τα ελληνικά στρατεύματα που επίσης αποχωρούσαν. Με πλοία μεταφέρθηκαν οι περισσότεροι από τους Έλληνες και της ανατολικής Θράκης, ενώ άλλοι χρησιμοποίησαν το οδικό δίκτυο των διαβάσεων του Έβρου, μεταφέροντας με υποζύγια και βοϊδάμαξες ό,τι μπορούσαν από την κινητή περιουσία τους. Λίγες μέρες αργότερα ακολούθησαν και οι Έλληνες της χερσονήσου της Καλλίπολης.

Τέλος, με τη συνθήκη της Ανταλλαγής, που υπογράφηκε στις 30 Ιανουαρίου 1923 στη Λοζάνη, μετακινήθηκαν προς την Ελλάδα και οι τελευταίοι Έλληνες από όλα τα σημεία της Μικράς Ασίας. Εξαιρέθηκαν μόνον οι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης και των νησιών Ίμβρου και Τενέδου, όπως και οι μουσουλμάνοι της δυτικής Θράκης. Εκκρεμές όμως έμενε το ζήτημα της αποζημίωσης των περιουσιών των προσφύγων.

Πηγή: http://www.ime.gr/chronos/13/gr/foreign_policy/facts/17.html

- 1) Ποια η τύχη του μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομου;**
- 2) Τι συνέβη στους ελληνικούς πληθυσμούς της Σμύρνης, στους άντρες και τα γυναικόπαιδα;**
- 3) Πότε και πώς μεταφέρθηκαν οι Έλληνες στην ηπειρωτική Ελλάδα;**
- 4) Ποιοι Έλληνες εξαιρέθηκαν με τη συνθήκη της Ανταλλαγής;**

Σκηνές από την καταστροφή της Σμύρνης

Ο διευθυντής της ΧΑΝ εις την Σμύρνην, Εδουάρδος Φίσσερ, αυτόπτης, γράφει:
"Η πυρκαϊά εις δέκα μόνον ώρας είχεν εξαπλωθή εις πλάτος δύο μιλίων. Εις την προκυμαίαν ένας όγκος πανικοβλήτου πληθυσμού αγωνίζεται να σωθή.

Μετά την τρομεράν σφαγήν, τίποτε άλλο δεν υπολείπετο παρά η πυρκαϊά διά να δοκιμασθή τόσον σκληρώς ο χριστιανικός πληθυσμός της Σμύρνης. Τα αλλοφρονούντα πλήθη κυκλώνουν τους Αμερικανούς ναύτας και ζητούν εν ονόματι του Σωτήρος να τους προστατεύσουν. Οι ναύται όμως αδυνατούν. Είναι τόση η αναδιδόμενη από τας διαρκώς εξαπλουμένας φλόγας θερμότης, ώστε ν' αδυνατούν να το πράξουν. Πολλοί βρέχουν εις την θάλασσαν κουβέρτες και τυλίγονται εις αυτάς. Άλλοι κραυγάζουν ως τρελοί, άλλοι ευρίσκουν τον θάνατον από Τούρκους στρατιώτας που διαρκώς τους πυροβολούν. Τα πτώματα εκατοντάδων χριστιανών που εσφάγησαν ή ευρήκαν τον θάνατον από τουρκικάς σφαίρας επιπλέουν εις την θάλασσαν". [...]

"Τι διεδραματίζετο την νύκτα της 31ης Αυγούστου, εις την προκυμαίαν της Σμύρνης, προς την οποίαν εφέροντο τα πλήθη των Συμυρναίων, παγιδευόμενα συνεχώς από τους πύρινους χειμάρρους της φλεγομένης πόλεως και από τα στίφη του

Νουρεντίν, μας το λέγει ο Γάλλος ιστορικός Ντριώ: *"Χιλιάδες δυστυχών υπάρξεων συσσωρευμένοι κατά μήκος της προκυμαίας ερρίφθησαν εις την θάλασσαν. Εις μέγα μήκος του λιμένος εκατοντάδες πτωμάτων είχαν πληρώσει την θάλασσαν, ώστε να ημπορεί κανείς να βαδίση επάνω εις αυτά. Και τους επιπλέοντας αποτελείωναν οι Τούρκοι με σπαθιά και ζύλα...".* Και προσθέτει ο ίδιος ο συγγραφέας: *Ποίος θα περιγράψει τας φρικαλέας σκηνάς; Αναρίθμητοι υπάρξεις, προ παντός γυναίκες, παιδιά και γέροντες εσφάγησαν εν μέσω αισχίστων θηριωδιών...".*

Και το φοβερότερον είναι ότι το όργιον αυτό του αίματος, του ολέθρου και των ποικίλων άλλων εγκλημάτων έγινεν υπό τα βλέμματα, τα χαιρέκακα συχνά χαμόγελα και τας επευφημίας ακόμη πολλάκις των πληρωμάτων των ξένων πολεμικών, ακόμη και των επισήμων εκπροσώπων των χριστιανικών δυνάμεων.[...]

Ο ίδιος πρόξενος (ο Γάλλος) προσκεκλημένος εις γεύμα, εις το οποίον ήτο προσκεκλημένος και ο πρόξενος Γεώργιος Χόρτων, ο μόνος, όπως ελέχθη, πρόξενος, φιλικώς διατεθειμένος προς τους Έλληνες, εδικαιολογήθη δια την καθυστέρησίν του επί ολίγα λεπτά με αυτά τα τρομερά λόγια: *"Διότι, είπεν, η ατιμάκατος με την οποίαν ερχόμουν από το γαλλικόν πολεμικόν προσέκρουε, συνεχώς, εις επιπλέοντα πτώματα Ελληνίδων".* Και ο Αμερικανός πρόξενος, ακούων την κυνικήν αυτήν δικαιολογίαν, ώκτειρε τον εαυτόν του ότι ανήκεν εις το ανθρώπινον γένος.[...]

Εις την γαλλικήν *"Revue de Paris"* αναγράφονται αυτά τα φοβερά δια τον χριστιανικόν πληθυσμόν μεταξύ άλλων: *"Αι φωναί των σφαζομένων έφθναν από την παραλίαν και τα πτώματα των πνιγμένων επέπλεον περίξ των πλοίων. Μέσα εις αυτήν την αγριότητα ηκούσθησαν ήχοι μουσικής από αγγλικόν πολεμικόν σκάφος προς τέρψιν των εις αυτόν επιβαινόντων".* Και ο ανταποκριτής των *"Τάιμς"* στην Κωνσταντινούπολιν προσθέτει και αυτός εις τηλεγράφημά του υπό ημερομηνίαν 3/16 Σεπτεμβρίου: *"Ναυτικόν άγημα Άγγλων που εφύλαττε το εργοστάσιον φωταερίου παρέστη μάρτυς φρικτών εγκλημάτων εις βάρος ελληνίδων εις τον δρόμον χωρίς να επέμβη, διότι είχε λάβει διαταγήν να μην επέμβη εις οτιδήποτε άλλο, πλην περιπτώσεως αφορώσης την αφάλειαν του εργοστασίου".*

Χ. Αγγελομάτης, *Χρονικόν Μεγάλης Τραγωδίας*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, χ.χ., σ. 249, 251-252, 255-256.

- 1) Πώς περιγράφουν την τύχη των Ελλήνων α) ο Γάλλος ιστορικός Ντριώ και β) ο Αμερικανός πρόξενος Γεώργιος Χόρτων;
- 2) Πώς αντέδρασαν στα γεγονότα τα ξένα πληρώματα και αγήματα, οι ξένες δυνάμεις, Άγγλοι, Γάλλοι, αλλά και επίσημοι εκπρόσωποι των ελληνικών δυνάμεων;

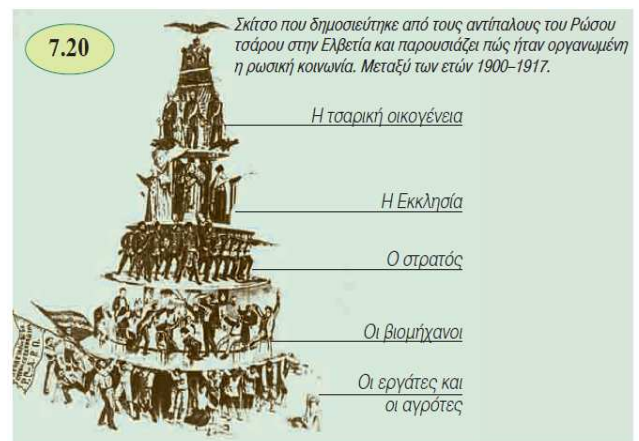
Χρονολόγιο	
1905	
1915	
Φεβρουάριος 1917	
Μάρτιος 1917	Παραίτηση τσάρου
Οκτώβριος/Νοέμβριος 1917	
3 Μαρτίου 1918	Συνθήκη όροι
1918-1921	

Ποιες είναι οι «θέσεις του Απρίλη»; (παράθεμα σ.95)

Θέσεις σε σχέση με τον Α΄ Παγκόσμιο:

- Λένιν
- Μπουχάριν
- Τρότσκι

Τακτική Λένιν για προστασία επανάστασης:

http://museduc.gr/docs/Istoria/C/129-144_C_GYM_KEF_07.pdf

Μάρτιος 1919: Ίδρυση Τρίτης Διεθνούς.

Στόχοι:.....

1922: ίδρυση Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών-ΕΣΣΔ

Συνδυάζονται αρχές.....και.....

Στάλιν: Ο Ιωσήφ Βησσαριόνovich Τζουγκασβίλι (18/9-1953), γνωστός με το ψευδώνυμο Στάλιν («Χαλύβδινος»), διατέλεσε γενικός γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης από το 1923 έως τον θάνατο του (1953).

Σταλινισμός: απόλυτη επιβολή του κράτους και του κόμματος στη ζωή και σε όλες τις ενέργειες των πολιτών.

Στη δεκαετία του '30 ο Στάλιν εξάλειψε την ενεργό πολιτική αντιπολίτευση μέσω ενός συστήματος εσωτερικής εξορίας και παγίωσε την αρχή του την εποχή της Μεγάλης Εκκαθάρισης(1936-1938), μια περίοδο σκληρής καταστολής (διαγραφές, φυλακίσεις, εξορίες, εκτελέσεις, δολοφονίες) απέναντι τόσο σε πάρα πολλούς κομμουνιστές που διαφωνούσαν με τις επιλογές και τη νοοτροπία της κυρίαρχης τάσης (σταλινισμός) στο Κομμουνιστικό κόμμα της ΕΣΣΔ, όσο και χιλιάδες άλλους πολίτες που κατηγορούνταν για πολιτικά εγκλήματα.

Ο Στάλιν συνέβαλε στη διαμόρφωση των γνωρισμάτων που χαρακτήρισαν το νέο σοβιετικό καθεστώς αλλά και τα υπόλοιπα καθεστώτα της Ανατολικής Ευρώπης, που συνολικά αντιπροσώπευσαν ένα πολιτικό σύστημα τον «υπαρκτό σοσιαλισμό».

«Ο Λένιν ποτέ δεν έβλεπε τη Δημοκρατία των Σοβιέτ σαν αυτοσκοπό. Τη θεωρούσε πάντοτε σαν απαραίτητο κρίκο για την ενίσχυση του επαναστατικού κινήματος στις χώρες της Δύσης και της Ανατολής, σαν απαραίτητο κρίκο για τη διευκόλυνση της νίκης των εργαζομένων σε όλο τον κόσμο πάνω στο κεφάλαιο. Ο Λένιν ήξερε ότι μόνο μια τέτοια αντίληψη είναι σωστή, όχι μόνο από διεθνή άποψη, μα και από την άποψη της διατήρησης της ίδιας της δημοκρατίας των Σοβιέτ. Ο Λένιν ήξερε ότι μόνο μ' αυτό τον τρόπο μπορούν να φλογιστούν οι καρδιές των εργαζομένων όλου του κόσμου για τις αποφασιστικές μάχες της απελευθέρωσης. Να γιατί αυτός ο μεγαλοφυέστερος από τους πιο μεγαλοφυείς αρχηγούς του προλεταριάτου την επομένη κίχλας της εγκαθίδρυσης της δικτατορίας του προλεταριάτου έβαλε τα θεμέλια της προλεταριακής Διεθνούς. Να γιατί δεν κουραζότανε να πλαταίνει και να στερεώνει την ένωση των εργαζομένων όλου του κόσμου, την Κομμουνιστική Διεθνή».

Όρκος μπροστά στη σορό του Λένιν

Φύλλο εργασίας

Εσωτερικές εξελίξεις στην Ελλάδα (1923-1930)

Να συμπληρώσετε το φύλλο εργασίας με βάση τα παραθέματα που σας υποδεικνύονται και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις.

Προς την πολιτική σταθεροποίηση

τέλη 1923	
25 Μαρτίου 1924	
25 Ιουνίου 1925-21/22 Αυγούστου 1926	
Εκλογές 1926	
Σύνταγμα 1927	
Εκλογές 1928 (προσθ.παράθ.1)	

Οικονομική και κοινωνική πρόοδος

βελτίωση παραγωγικής διαδικασίας	βελτίωση αγροτικής παραγωγής	κοινωνικά μέτρα	Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση
✓ ✓ ✓	✓ ✓	σχετ.παράθ.,σ.101 ✓ ✓	σχετ.παράθ., σ.102

Εμπόδια:.....

Η διεθνής θέση της Ελλάδας

Εγκατάλειψη

Διμερείς συμφωνίες με
(1928-1932)

Αποκατάσταση φιλικών σχέσεων με

Υποστήριξη σχεδίου Μπριάν

προσθ.παράθ. 2
και σ.102-103

του προγράμματός μου, να τον οδηγήσω με σταθεράν πάντοτε χείρα εις την οδόν, η οποία θα τον φέρη ολίγον κατ' ολίγον προς το τέρας, το οποίον διέγραψα προ μικρού. Η τετραετία της προσεχούς βουλευτικής περιόδου θα είνε αρκετή δια να φθάσωμεν εις το τέρας τούτο και όταν φθάσωμεν εις αυτό και συγκρίνωμεν την τότε Ελλάδα προς την Ελλάδα την σημερινήν, θα την εύρωμεν αγνώριστον».

Σ.Ι. Στεφάνου (επιμ.), *Ελευθερίου Βενιζέλου: Τα κείμενα*, τ. Γ', Αθήναι, 1981, σσ. 469-470.

2. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος περιγράφει τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής του το 1928-1932 σε ομιλία του στη σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών, 26 Φεβρουαρίου 1934

«Θ' αναγνωρίσητε, Κύριοι, ότι δια να ιδώμεν ποία είναι η δημιουργηθείσα κατάστασις μετά την υπογραφήν του υπό συζήτησιν Συμφώνου, καλόν είναι να εξετάσωμεν ποία ήτο η εξωτερική πολιτική, η οποία μέχρι της υπογραφής του Συμφώνου τούτου ηκολουθείτο κατόπιν συνεννοήσεως ολοκλήρου του πολιτικού κόσμου της χώρας μας.

Η πολιτική αυτή συνίστατο πρώτον εις την αποκατάστασιν σχέσεων με την Μεγάλην Μεσογειακήν Δύναμιν, την γείτονά μας Ιταλίαν, σχέσεων όσον είναι δυνατόν εγκαρδίων και αναλόγων με εκείνας, τας οποίας έχει η Ελλάς επί ένα όλον αιώνα με την Γαλλίαν και Αγγλίαν.

Δευτέρα βάσις της εξωτερικής μας πολιτικής ήτο να εκκαθαρίσωμεν τας διαφοράς μας ου μόνον με την Γιουγκοσλαβίαν εξ αφορμής της Σερβικής Ζώνης της Θεσσαλονίκης, αλλά και με την Τουρκίαν και μετά ταύτην με την Βουλγαρίαν και την Αλβανίαν, διότι συμφέρον ημών ήτο να φθάσωμεν αν ήτο δυνατόν, και με αυτά τα Κράτη εις μίαν πλήρη εκκαθάρισιν του παρελθόντος και την ίδρυσιν στενών σχέσεων φιλίας, μολονότι η φιλία μας με τας δύο τελευταίας γειτονικάς χώρας ήρχετο εις δευτέραν μοίραν.

Τρίτη βάσις ήτο η επιμελής αποφυγή της εξαρτήσεώς μας από οιονδήποτε εκ των συνδυασμών των Μεγάλων Δυνάμεων και δη εκείνων, αίτινες εξήτουν να ασκούν επιρροήν εις τα Βαλκάνια εις τρόπον ώστε, αν θα είχεν η ανθρωπότης την δυστυχίαν να ιδη και πάλιν εκρηγνύομενον έναν μεγάλον πόλεμον, να μη παρασυρθώμεν και ημείς εις αυτόν υποχρεωτικώς ως εκ του συνδέσμου, τον οποίον θα είχομεν με τον ένα των διαμαχομένων».

Κ. Σβολόπουλον, *Το βαλκανικόν σύμφωνον και η ελληνική εξωτερική πολιτική 1928-1934*, Αθήνα, Εστία, 1974, σ. 37.

Πρόσθετα παραθέματα

1. Προεκλογική ομιλία του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη, Ιούλιος 1928

«Αλλά μεγαλειέραν ακόμη σημασίαν έχουν αι αρχαί υπό τας οποίας επιγγέλθην εις τον ελληνικόν λαόν, κατά την προ 18 ετών έλευσίν μου εις τας Αθήνας, ότι θα ασκήσω πάντοτε την εξουσίαν. Αι αρχαί αύται είνε: Ότι γνώμων πάσης πολιτικής πράξεώς μου θα είνε το γενικό συμφέρον, ποτέ δε το συμφέρον των ατόμων, ουδέ καν το συμφέρον του κόμματος. Ότι πρώτιστον καθήκον πολιτικού ανδρός είνε να λέγη την αλήθειαν και αν αύτη είνε δυσάρεστος. Ότι η εφαρμογή των νόμων είνε άκαμπτος και εις περίπτωσιν, καθ' ην πρόκειται να πληγούν ισχυροί ή φίλοι. Ότι εις την εξουσίαν αποβλέπω όχι ως εις σκοπόν, αλλά ως εις μέσον προς πραγματοποίησιν υψηλοτέρου σκοπού, έτοιμος πάντοτε να απορρίψω αυτήν, εάν η διατήρησίς της μέλλει να εξαγορασθή δια της θυσίας του κυβερνητικού προγράμματος.

[...] Δια την επιτυχίαν της νέας αυτής ανορθώσεως, ζητώ την συνδρομήν όλων ημών.

Δια την επιτυχίαν αυτής, ζητώ ιδιαίτατα την συνδρομήν της νέας γενεάς. Όπως κατά την μετά το 1910 περίοδον ασθενείας δεν ευρέθη ακόμη. Υπόσχομαι μόνον εις τον λαόν, αν με ενισχύση αποστέλλων εις την νέαν βουλήν ισχυράν πλεονηφίαν, δια να καταστήση δυνατήν την εφαρμογήν

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ

1. Να παρακολουθήσετε το βίντεο (Ιστορικό Ντοκιμαντερ BBC <http://www.youtube.com/watch?v=dGa8IAjrquw>) για την οικονομική κρίση του 1929 (1'00"-6'30") και να εξηγήσετε πώς εκδηλώθηκε το κραχ στη Νέα Υόρκη.

.....

.....

.....

2. Αφού μελετήσετε και το παράθεμα που ακολουθεί, α) να καταγράψετε τις άμεσες επιπτώσεις της κρίσης και τις κοινωνικές συνέπειες σε ΗΠΑ και Ευρώπη.

1. Η εξαγωγή της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη

«Η αλληλεξάρτηση ευρωπαϊκής και βορειοαμερικανικής οικονομίας δεν αργεί να εμπλέξει στην κρίση και την Ευρώπη. Προτού καλά καλά συνέλθει από τον πόλεμο η Ευρώπη δοκιμάζεται από δυσχέρειες στη γεωργική παραγωγή και μαζικές κερδοσκοπικές επενδύσεις στους πρωτοποριακούς τομείς της δεύτερης βιομηχανικής επανάστασης. Ο περιορισμός του διεθνούς εμπορίου (που έχασε τα δύο τρίτα της αξίας του μεταξύ 1929 και 1932) επιδρά ιδιαίτερα σε όσες χώρες της Ευρώπης στήριζαν την οικονομία τους στις εξωτερικές συναλλαγές – τέτοιες ήταν βασι-

κά το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία. Πάνω απ' όλα, η μετάδοση της κρίσης επισπεύδεται από τη σπενότητα των διεθνών πιστώσεων, που μειώνονται στο μισό στα δυο χρόνια που διαδέχονται το κραχ, και τη μαζική απόσυρση των αμερικανικών κεφαλαίων από την ευρωπαϊκή αγορά...

Αν και σε διαφορετικό βαθμό, η κρίση θα πλήξει κοινωνικά κάθε ομάδα και κάθε χώρα της Ευρώπης. Οι αγρότες υποφέρουν περισσότερο στις σιτοπαραγωγικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπου η πτώση των πωλήσεων και η μείωση των καλλιεργειών χειροτερεύουν τη θέση των αγροεργατών και επισπεύδουν την πτώχευση των μεγάλων γαιοκτημόνων. Οι μισθωτοί στον τομέα του εμπορίου και της βιομηχανίας πλήττονται από την κάμψη των μισθών, τον περιορισμό των ωρών εργασίας και ιδίως από την ανεργία. Στις χώρες με μεγάλο αριθμό ξένων μεταναστών, όπως η Γαλλία (3 εκατομμύρια ή 7% του πληθυσμού στα 1931), η οργή των εργατών διοχετεύεται συχνά σ' αυτούς τους "εσωτερικούς εχθρούς" που είχαν έρθει, είτε είναι Ιταλοί είτε Πολωνοί είτε Ισπανοί, "να πάρουν τη δουλειά των ντόπιων" και να μεταδώσουν "ανατρεπτικές ιδέες". Τέλος, οι μεσαίες τάξεις πλήττονται από τις υποτιμήσεις (εισοδηματίες), τις πτωχεύσεις και το μαρσάρισμα του λιανικού εμπορίου (χειροτέχνες και μαγαζάτορες, έρμαια του ανταγωνισμού των μεγάλων επιχειρήσεων), ή ακόμη τα αντιπληθωριστικά μέτρα (δημόσιοι υπάλληλοι) που παίρνουν ορισμένες κυβερνήσεις για να αναχατίσουν την κρίση. Πάμπολλοι είναι στις κοινωνικές αυτές κατηγορίες όσοι ρίχνουν το φταίξιμο για την κρίση και την αποτυχία των διαφόρων θεραπειών της στην αδυναμία του φιλελεύθερου δημοκρατικού καθεστώτος».

S. Bernstein - P. Milza, Ιστορία της Ευρώπης τ. 3, Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης, 1919 έως σήμερα, Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια, 1997, σσ. 68-69.

Άμεσες συνέπειες

- ✓
- ✓
- ✓
- ✓

Κοινωνικές συνέπειες

- ✓

β) Σε ποιο οικονομικό πρότυπο και πολιτικό καθεστώς αποδόθηκε η κρίση; Ποια καθεστώτα πιστεύετε ότι εκμεταλλεύτηκαν την κρίση, για να ενισχύσουν τη δύναμή τους;

.....

.....

3. Χαρακτηριστική στο πλαίσιο αυτό είναι η περίπτωση της Γερμανίας. Αφού παρακολουθήσετε προσεκτικά το βίντεο «Η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία» (<http://www.youtube.com/watch?v=O0620p0ATO4>), α) να εξηγήσετε πώς ο Χίτλερ κατάφερε εκμεταλλευόμενος την κρίση να ανέλθει στην εξουσία.

.....

.....

β) Να συμπληρώσετε τον πίνακα με το όνομα και την ιδιότητα των προσώπων που απεικονίζονται.

4. Αφού παρατηρήσετε τη γελοιογραφία που ακολουθεί, να αναφερθείτε στην τύχη της ΚΤΕ υπό την πίεση των γεγονότων που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Βρετανική γελοιογραφία του David Low το 1933, που σατιρίζει την περιφρόνηση της ΚΤΕ από τους Ιάπωνες. Δείχνει έναν Ιάπωνα στρατιωτικό να βαδίζει πάνω από την Κοινωνία των Εθνών, ενώ οι αξιωματούχοι της ΚΤΕ υποκλίνονται μπροστά του και ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών John Simon πουδράρει τη μύτη της ΚΤΕ χρησιμοποιώντας ένα κουτί καλλυντικά.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΙΜΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1930-1940-ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΤΑΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

1) Ποιος ήταν ο στόχος του Βενιζέλου σύμφωνα με την προεκλογική του εξαγγελία; Λαμβάνοντας υπόψη όσα είπαμε στην προηγούμενη ενότητα μπορείτε να σκεφθείτε πού προσέκρουσε η πρόθεσή του αυτή;

1. Προεκλογική ομιλία του Ελευθέριου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη, Ιούλιος 1928

[...] Δια την επιτυχίαν της νέας αυτής ανορθώσεως, ζητώ την συνδρομήν όλων ημών.

Δια την επιτυχίαν αυτής, ζητώ ιδιαίτατα την συνδρομήν της νέας γενεάς. Όπως κατά την μετά το 1910 περίοδον ασθενείας δεν ευρέθη ακόμη. Υπόσχομαι μόνον εις τον λαόν, αν με ενισχύση αποστέλλων εις την νέαν βουλήν ισχυράν πλεονηφίαν, δια να καταστήση δυνατήν την εφαρμογήν

του προγράμματός μου, να τον οδηγήσω με σταθεράν πάντοτε χείρα εις την οδόν, η οποία θα τον φέρη ολίγον κατ' ολίγον προς το τέρμα, το οποίον διέγραψα προ μικρού. Η τετραετία της προσεχούς βουλευτικής περιόδου θα είνε αρκετή δια να φθάσωμεν εις το τέρμα τούτο και όταν φθάσωμεν εις αυτό και συγκρίνωμεν την τότε Ελλάδα προς την Ελλάδα την σημερινήν, θα την εύρωμεν αγνώριστον».

Σ.Ι. Στεφάνου (επιμ.), *Ελευθερίου Βενιζέλου: Τα κείμενα*, τ. Γ', Αθήναι, 1981, σσ. 469-470.

2) Αφού μελετήσετε τα παραθέματα που ακολουθούν, να συμπληρώσετε το χρονολόγιο:

5 Μαρτίου 1933	
6 Μαρτίου 1933	
6 Ιουνίου 1933	
1 ^η Μαρτίου 1935	
Νοέμβριος 1935	

1. Το κίνημα του 1933

«[...] στις 5.3.1933, ενωμένος ο βενιζελισμός, για τελευταία φορά υπό το φυσικό ηγέτη του, αντιμετώπισε με πλειοψηφικό σύστημα τον επίσης συμπαραταχθέντα αντιβενιζελισμό. Το εκλογικό αποτέλεσμα (σχετική ισορροπία των δύο παρατάξεων με ψήφους -46,32% οι βενιζελικοί, 46,19% οι αντιβενιζελικοί-, αλλά άνετη επικράτηση των δεύτερων σε έδρες) έδωσε την ευκαιρία το ίδιο βράδυ των εκλογών, στο στρατηγό Πλαστήρα να επιχειρήσει την προξικοπηματική παρεμπόδιση της παράδοσης της εξουσίας στους νικητές των εκλογών. Ο (ακόμη πρωθυπουργός) Ελ. Βενιζέλος κράτησε ουδέτερη στάση προς το κίνημα, αποφεύγοντας και να το ενθαρρύνει αλλά και να το καταστείλει, με αποτέλεσμα, μετά την τελική αποτυχία του να κατηγορηθεί στη βουλή, με πρωτοβουλία του Ιω. Μεταξά, ως ηθικός αυτουργός του. Ήταν, επομένως, αναπόφευκτο να δρομολογηθούν εξελίξεις που οδήγησαν το δράμα στην κορύφωσή του.

Βιαιότατα επεισόδια στη βουλή κατά την “απολογία” Βενιζέλου, δολοφονική απόπειρα εναντίον του (σχεδιασμένη, κατά τα φαινόμενα, από σημαίνοντες παράγοντες του αντιβενιζελικού κρατικού μηχανισμού) στις 6.6.1933, απόπειρα της κυβέρνησης να παρεμποδίσει τη δικαστική διελεύκανση του εγκλήματος και, ενδεχομένως, να το “συμφηφίσει” με την αμνηστευση και του κινήματος Πλαστήρα, διωγμοί στη συνέχεια βενιζελικών στελεχών του στρατεύματος ως ενεχόμενων στο κίνημα αυτό, όλα αυτά ολοκλήρωσαν τη ρήξη: Μετά και την αποτυχία του, το 1934, λόγω της “προδοσίας” κάποιων πολιτικών του φίλων, να ελγεί από τη Βουλή και τη Γερουσία Πρόεδρος της Δημοκρατίας, την 1η Μαρτίου 1935 ο Βενιζέλος ηγείται προσωπικά στασιαστικού αντικυβερνητικού κινήματος, το οποίο, στερημένο ηθικών και πολιτικών ερεισμάτων και με αποφασιστικό τον κατασταλτικό ρόλο του στρατηγού Κονδύλη, αποτυγχάνει. Αποτέλεσμα υπήρξε η πλήρης εγκαθάρτηση των Ενόπλων Δυνάμεων από κάθε βενιζελικό στοιχείο, οι εκτελέσεις αντεκδικήσεως ορισμένων “δημοκρατικών” στρατιωτικών, η ερήμην καταδίκη σε θάνατο του Βενιζέλου (καθώς και άλλων βενιζελικών πολιτικών), οι διωγμοί βενιζελικών και στον κρατικό μηχανισμό και, κυρίως, η προβολή από βασιλόφρονες (πρώτα από τον Μεταξά) της αξίωσης για άμεση παλινόρθωση της μοναρχίας. Με μια λέξη, συνέπεια του αποτυχόντος κινήματος υπήρξε να εγκαθιδρυθεί, κατά τα πρότυπα της περιόδου 1916-1917, το αντιβενιζελικό κράτος».

Θ. Διαμαντόπουλου, *Η ελληνική πολιτική ζωή: εικοστός αιώνας. Από την προβενιζελική στη μεταπαπανδρεϊκή εποχή*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1997, σσ. 126-127.

2. Η κατάλυση της δημοκρατίας

«Οι εκλογές του Μαρτίου 1933 έφεραν το Λαϊκό Κομμα στην εξουσία μετά από 13 χρόνια αδιάλειπτης βενιζελικής διακυβέρνησης της χώρας. Η επίλυση παλιών διαφορών ανάμεσα στις δύο παρατάξεις μέσω των στρατιωτικών οπαδών τους ήταν ένα από τα συμπτώματα της μεγάλης κρίσης του φιλελεύθερου κοινοβουλευτισμού, αλλά και του αστικού συστήματος γενικότερα. Το αποτυχημένο βενιζελικό κίνημα του Μαρτίου του 1935 για να ανατραπεί η Κυβέρνηση Τσαλδάρη και να προληφθεί η παλινόρθωση της Μοναρχίας επιτάχυνε ακριβώς τις εξελίξεις που θέλησε να αποτρέψει. Ο καταστολέας του κινήματος Γ. Κονδύλης μεθόδευσε με επιτυχία την κατάλυση του αβασίλευτου καθεστώτος και την επιστροφή του Γεωργίου στο θρόνο της Ελλάδας».

Θ. Βερέμης - Γ. Γουλμίη (επιμ.), *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Κοινωνία - Οικονομία - Πολιτική στην εποχή του*, Αθήνα, Γνώση, 1989, σ. 24.

25 Νοεμβρίου 1935. Ο Γεώργιος Β' γίνεται δεκτός από τα μέλη της κυβέρνησης Κονδύλη, αμέσως μετά την αποβίβασή του από την ατμάκατο του καταδρομικού «Έλλη», στην προβλήτα του Φαλήρου.
Αθήνα, Αρχείο Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος

3) Ποια χαρακτηριστικά του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου 1936, όπως διαφαίνονται από το διάγγελμα του Μεταξά;

Ημερολόγιο Ιωάννη Μεταξά

Το παρακάτω κείμενο είναι δημοσιευμένο στο *Ιωάννης Μεταξάς: Το προσωπικό του ημερολόγιο* σε επιμ. Λ. Μεταξά (Αθήνα, 1970). Πρόκειται για το επίσημο διάγγελμα του καθεστώτος την 4η Αυγούστου 1936, που χαρακτήρισε μια ολόκληρη περίοδο.

ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΒΟΛΗΝ
ΤΗΣ 4ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1936
Προς τον Ελληνικόν Λαόν,

Ενώ η Βουλή η εκλεγείσα μετά τας μακράς εσωτερικής περιπετειάς του Έθνους τον Ιανουάριο του 1936, όπως αποκαταστήση την εσωτερικήν γαλήνην και τάξιν, απεδείχθη ευθύς εξ αρχής ανίκανος και εις τούτο και εις το να δώση Κυβέρνησιν εις την χώραν, και η ανικανότης αυτή απεδείχθη και κατόπιν και τελευταίως ακόμη ένεκα των αθεράπευτων κομματικών αντιθέσεων και προσωπικών ερίδων, αίτινες ελάχιστα ενδιέφερον την μεγίστην μάζαν του εργαζομένου λαού, ο κομμουνισμός επωφελούμενος και της περιστάσεως ταύτης και της προς αυτόν δοθείσης υποστηρίξεως διαφόρων πολιτικών μερίδων ήγειρε θρασυτάτην την κεφαλήν του, απειλών σοβαρώτατα το κοινωνικόν καθεστώς της Ελλάδος... Η Κυβέρνησίς μου, η τελείως ακομμάτιστος, κληθείσα εις την αρχήν τον Απρίλιον του έτους τούτου και διαγνώσασα ευθύς εξ αρχής τους κινδύνους τους οποίους διέτρεχεν η Ελληνική κοινωνία και ευθύς εξ αρχής αποφασισμένη να λάβη άπαντα τα μέτρα... τα αποσκοπούντα εις την ηθικήν και υλικήν βελτίωσιν απάσης της κοινωνίας και ιδιαιτέρως των αγροτών, των εργατών και των πενεστέρων εν γένει τάξεων... Επικαλούμαι πλήρη και αμέριστον την συνδρομήν όλων των Ελλήνων, οίτινες πιστεύουν ότι πρέπει να παραμείνουν αλώβητοι οι εθνικαί ημών παραδόσεις και ο ελληνικός μας πολιτισμός... Προς τούτο ζητώ από πάντας πλήρη πειθαρχία προς το Κράτος, απαραίτητον δια την σωτηρίαν της

Ελληνικής κοινωνίας και άνευ της οποίας πειθαρχίας πραγματική ελευθερία δεν δύναται να υπάρξει. Οφείλω όμως να δηλώσω επίσης κατηγορηματικώς ότι οιαδήποτε αντίστασιν κατά του εθνικού τούτου έργου της εθνικής αναγεννήσεως είμαι αποφασισμένος να την εξουδετερώσω δια του τραχυτέρου τρόπου.

Εν Αθήναις τη 4η Αυγούστου 1936

Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως

Ιωάννης Μεταξάς

Οι πρωταγωνιστές της περιόδου 1936-1940, Ιω. Μεταξάς και Γεώργιος Β'.
Αθήνα, Φωτογραφικό Αρχείο Ε.Λ.Ι.Α.

Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

4) Ποια προβλήματα αντιμετώπιζε η ελληνική οικονομία κατά τον Μεσοπόλεμο και ποιο γεγονός τα ενέτεινε; Για την απάντησή σας να συμβουλευθείτε το κείμενο που ακολουθεί και το παράθεμα στη σ. 107 του σχολ.εγχειρ. «Οι επιπτώσεις της ύφεσης στην καπνοκαλλιέργεια».

Η ελληνική οικονομία, 1923-1940

Για τους μελετητές της ελληνικής ιστορίας, ο Μεσοπόλεμος θεωρείται η περίοδος που σηματοδότησε τις απαρχές της σύγχρονης οικονομικής ανάπτυξης. Πρόκειται για το αποτέλεσμα μιας διεργασίας, της οποίας η εκκίνηση τοποθετείται μερικές δεκαετίες νωρίτερα. Στα ιδιαίτερα στοιχεία της πρέπει να προσμετρήσουμε τους γοργούς ρυθμούς εκβιομηχάνισης, την αριθμητική αύξηση του εργατικού δυναμικού και την αναδιάρθρωση των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων. Το δημόσιο χρέος της χώρας εκτινάχτηκε μετά την Καταστροφή σε δραματικά επίπεδα, ως αποτέλεσμα του εξωτερικού δανεισμού. Αντίστοιχα, τα έσοδα βασίστηκαν κατά κύριο λόγο, στις -περιορισμένες- εξαγωγές αγροτικών προϊόντων, στο συνάλλαγμα από τη ναυτιλία και στη μετανάστευση.

Ως τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, ο δημόσιος τομέας παρέμενε οπισθοδρομικός στη διάρθρωσή του, οι αγροτικές καλλιέργειες διεξάγονταν με πρωτόγονες μεθόδους, ενώ και το παραδοσιακό εξαγωγικό εμπόριο (σταφίδα και καπνός) γνώριζε ύφεση. Ουσιαστικά, η κρίση των παραδοσιακών δομών ξεκίνησε το 1922-23 με το προσφυγικό ζήτημα, αλλά καταλυτική στάθηκε η διεθνής οικονομική κρίση του 1929. Η αποσύνθεση του διεθνούς οικονομικού συστήματος, επηρέασε πολλαπλά την Ελλάδα αποσυνδέοντας την αναπτυξιακή πορεία της χώρας από τις παραδοσιακές δεσμεύσεις της.

Το νέο κοινωνικοοικονομικό πρόσταγμα, που υλοποιήθηκε χάρις στον κρατικό παρεμβατισμό που ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του '20, βασίστηκε στη δημιουργία μιας εγχώριας αγοράς. Η επίτευξη της πολιτικής της αυτάρκειας θεωρήθηκε απαραίτητη για την εκπλήρωση ενός τέτοιου στόχου, τόσο από την κυβέρνηση Βενιζέλου, όσο και από τις επόμενες. Στο πεδίο της βιομηχανικής ανάπτυξης σημειώθηκαν έντονες αυξητικές τάσεις μετά το '22 με την προσέλευση ενός τεράστιου εργατικού δυναμικού, ενώ και η συνολική οικονομική δραστηριότητα της χώρας με -εξαιρέση το διάστημα 1929-32- ακολούθησε θετική πορεία ως τις παραμονές του μεγάλου πολέμου (1939).

Πηγή: http://www.ime.gr/chronos/14/gr/1923_1940/economy/index.html

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

5) Μεταξύ ποιων κρατών υπογράφηκε το τετραμερές Βαλκανικό σύμφωνο στις 9 Φεβρουαρίου 1934; Ποιος πιστεύετε ότι ήταν ο στόχος του;

3. Η τετραμερής Βαλκανική Συνεννόηση

«Το Σύμφωνο της Βαλκανικής Συνεννόησης υπογράφηκε στις 9 Φεβρουαρίου στην Αθήνα από τους υπουργούς των Εξωτερικών της Ρουμανίας, της Γιουγκοσλαβίας, της Τουρκίας και της Ελλάδας. Στο προοίμιο αναφέρονταν τα βασικά κίνητρα των συμβαλλόμενων κρατών: κατοχύρωση της ειρήνης στα Βαλκάνια· διασφάλιση του σεβασμού των ανεπιλημμένων συμβατικών υποχρεώσεων· διατήρηση του εδαφικού καθεστώτος. Στο πρώτο άρθρο καθιερωνόταν η αμοιβαία εγγύηση των διαβαλκανικών συνόρων, ενώ το δεύτερο προέβλεπε την από κοινού συνεννόηση για τα ληπτέα μέτρα απέναντι σε κάθε ενδεχόμενο, συνυφασμένο με τα προκαθορισμένα από το σύμφωνο συμφέροντά τους, και επέβαλλε την αποχή από κάθε πολιτική πρωτοβουλία απέναντι σε βαλκανικό κράτος που δεν είχε υπογράψει τη συμφωνία, όπως και από κάθε πολιτική δέσμευση απέναντι σε οποιοδήποτε βαλκανικό κράτος, χωρίς την προειδοποίηση και την καθολική συγκατάθεση των συμβεβλημένων μερών. Το τρίτο άρθρο παρείχε τη δυνατότητα για μελλοντική προσχώρηση της Βουλγαρίας και της Αλβανίας. Παράλληλα, σε ειδικά συννημμένο πρωτόκολλο, προβλεπόταν η εφαρμογή του ορισμού του "επιτιθέμενου"· σύμφωνα με το πρόσφατο πρωτόκολλο του Λονδίνου, σε περίπτωση προσβολής ενός των συμβαλλόμενων από βαλκανικό κράτος, έστω και ως συμμάχου μιας εξωβαλκανικής δύναμης».

Κ. Σβολόπουλου, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1900-1945*,
Εστία, Αθήνα 1992, σσ. 240-241.

6) Αφού μελετήσετε το κείμενο που ακολουθεί, να εξηγήσετε ποιος ήταν ο διπλωματικός προσανατολισμός του καθεστώτος του Ιωάννη Μεταξά.

Ο διπλωματικός προσανατολισμός του καθεστώτος του Ιωάννη Μεταξά

Ο Ιωάννης Μεταξάς, απόφοιτος της Ακαδημίας Πολέμου του Βερολίνου και υπέρμαχος του βασιλικού θεσμού, στην πρώτη φάση της σταδιοδρομίας του και ως τις αρχές της δεκαετίας του '20, υπήρξε προσηλωμένος στην ιδέα της στρατιωτικής υπεροχής της Γερμανίας. Στην περίοδο όμως που ανέλαβε την διακυβέρνηση της χώρας, ο Μεταξάς άσκησε μια παραδοσιακού τύπου, μετριοπαθή εξωτερική πολιτική, που υπαγορευόταν από δύο παράγοντες. Αφενός, από τη ρεαλιστική εκτίμηση ότι η γεωστρατηγική θέση της Ελλάδας τής επέβαλλε τη συμπίεση με την Αγγλία. Ακόμα, σημαντική παράμετρο στη χάραξη της πολιτικής του αποτέλεσε και η στήριξη που παρείχε στο απολυταρχικό καθεστώς του η φιλελεύθερη Βρετανία. Σ' αυτή την επιλογή δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί ο ρόλος του Έλληνα μονάρχη Γεωργίου Β'. Από την άλλη πλευρά, οι εμπορικοί δεσμοί και η ιδεολογική συνάφεια του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου με τη ναζιστική Γερμανία επιτρέπουν σε μελετητές τη διατύπωση της άποψης πως η πραγματική οικονομική -και όχι μόνο- διείσδυση της Γερμανίας, ήταν πολύ ευρύτερη από όσο διαφαίνεται (τα ποσοτικά στοιχεία στις εμπορικές συναλλαγές, δείχνουν τριπλάσιο όγκο υπέρ της Γερμανίας). Από το 1936 και ως το ξέσπασμα του ελληνοϊταλικού πολέμου το 1940, οι αγγλοελληνικές σχέσεις περνούν από διάφορα στάδια σύσφιξης, που ολοένα και κλιμακώνονταν. Τα προσωπικά πολιτικά ελατήρια της ελληνικής ηγεσίας συνυφαίνονταν με ορθολογικά κριτήρια αποτίμησης της κρισιμότητας της διεθνούς συγκυρίας (κατάληψη Αιθιοπίας από την Ιταλία κ.ά.). Ο Μεταξάς υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει την πολιτική της ουδετερότητας και βαθμιαία εντάχθηκε στο αγγλογαλλικό δίκτυο, με αποτέλεσμα την οριστική ρήξη στις σχέσεις Αθήνας-Ρώμης.

Πηγή: http://www.ime.gr/chronos/14/gr/1923_1940/foreign_policy/people/05.html

Β ' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Όταν στις 26 Απριλίου 1937, στο πλαίσιο του Ισπανικού Εμφυλίου, Γερμανοί και Ιταλοί πιλότοι βομβάρδισαν την κωμόπολη Guernica στη χώρα των Βάσκων της Ισπανίας, ο Pablo Picasso βρήκε στο τραγικό αυτό γεγονός, το οποίο κόστισε τη ζωή σε 1650 ανθρώπους και ισοπέδωσε το 70% της πόλης, μια πηγή έμπνευσης. Ο λόγος για το έργο του *Guernica*, το οποίο περιγράφει την απανθρωπιά, τη βιαιότητα και τη φρίκη του συγκεκριμένου πολέμου, αλλά και όλων των πολέμων.

Τις ημέρες, λοιπόν, εκείνες του βομβαρδισμού, ο Picasso ετοίμαζε έναν πίνακα, παραγγελία της Δημοκρατικής κυβέρνησης της Μαδρίτης για τη Διεθνή Έκθεση του Παρισιού. Μόλις έμαθε για την τύχη της Guernica, είχε βρει τόσο το θέμα, όσο και τον τίτλο του έργου του. Λέγεται, τέλος, ότι όταν κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι Γερμανοί εισέβαλαν στο Παρίσι, με στόχο την κατάσχεση καλλιτεχνικών θησαυρών, ένας Γερμανός αξιωματικός έδειξε στον Πικάσο τον πίνακα αυτόν και τον ρώτησε: «Δικό σας έργο;»
«Όχι, δικό σας!» ήταν η απάντηση.

Διατάραξη της ισορροπίας των δυνάμεων στην Ευρώπη

Εμμονή της χιτλερικής Γερμανίας να επιβάλει
τη θέλησή της σε βάρος της διεθνούς
νομιμότητας

- επαναστρατικοποίηση της Ρηνανίας(Μάρτιος 1936)
- ενσωμάτωση της ανεξάρτητης Αυστρίας στο *Τρίτο Ράιχ (11 Μαρτίου 1938)*
- ο διαμελισμός της Τσεχοσλοβακίας μεταξύ των ετών 1938 και 1939
- προσάρτηση στη Γερμανία της Μοραβίας και της Βοημίας.

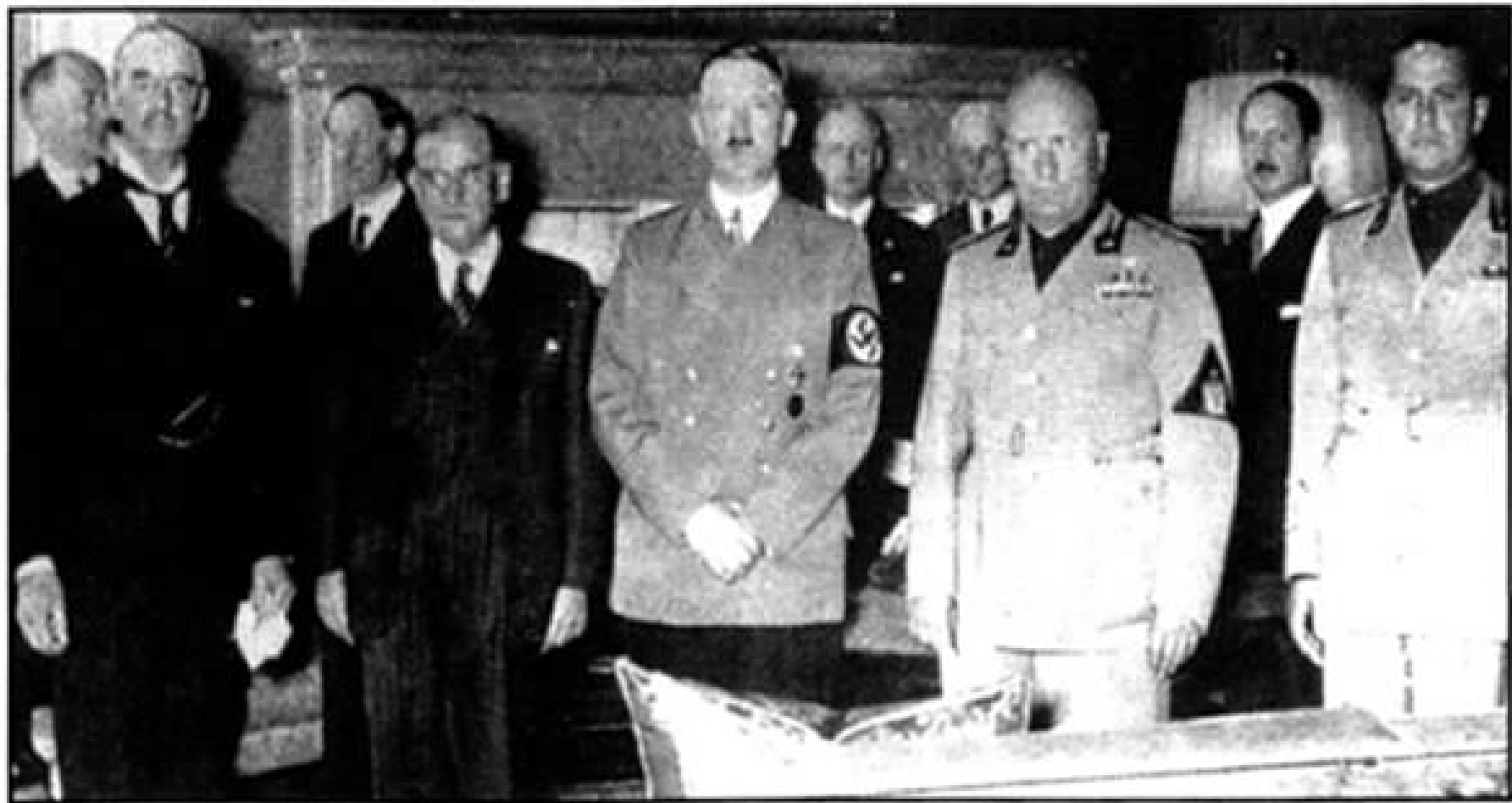
Μουσολίνι «βαφτίζει» Άξονα τη συμμαχία Βερολίνου-Ρώμης (1936)

«Αυτή η κατακόρυφη γραμμή ανάμεσα στη Ρώμη και το Βερολίνο δεν είναι διαχωριστική αλλά μάλλον ένας Άξονας γύρω από τον οποίο όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, εμπνεόμενα από τη θέληση για συνεργασία και ειρήνη, μπορούν επίσης να συνεργαστούν [...]. Με τη συμφωνία της 11ης Ιουλίου εξαλείφθηκε οποιοδήποτε στοιχείο διαφωνίας μεταξύ Ρώμης και Βερολίνου».

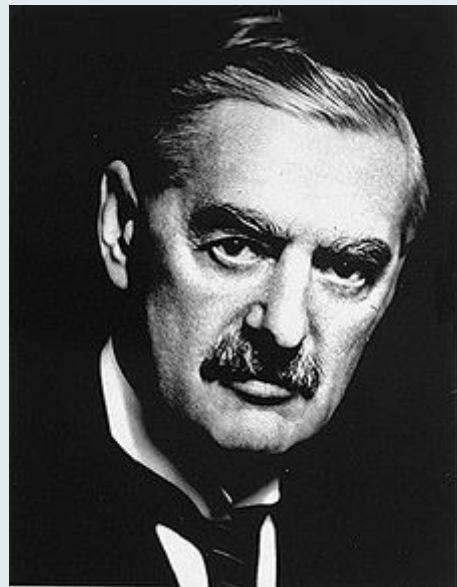
Μπενίτο Μουσολίνι, ομιλία στο Μιλάνο την 1η Νοεμβρίου 1936, στο M.G. Cohen and J. Major, *History in Quotations*, Cassel, London 2004, α 819:8.

πολιτική του «κατευνασμού» από Νταλαντιέ και Τσάμπερλαιν

Συμφωνία του Μονάχου (30 Σεπτεμβρίου 1938) η Γερμανία προσάρτησε τη Σουδητία, περιοχή της Τσεχοσλοβακίας με ισχυρή πληθυσμιακή παρουσία του γερμανικού στοιχείου. Στη συμφωνία συμμετείχαν η Γερμανία, η Ιταλία, η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία, ενώ από τις διαβουλεύσεις αποκλείστηκε η ΕΣΣΔ.

Αφού μελετήσετε τα σχετικά παραθέματα του σχολ.εγχειρ. σ.113 και 114, να εξηγήσετε πώς χαιρετίστηκε η Συμφωνία του Μονάχου από τους Άγγλους.

Η συμφωνία υπήρξε επιτυχία του Άξονα και αύξησε το γόητρο του Χίτλερ, που διεύρυνε τα γερμανικά σύνορα, και του Μουσολίνι, ο οποίος ανέλαβε ρόλο διαμεσολαβητή. Στην Αγγλία η Συμφωνία χαιρετίστηκε ως διπλωματική επιτυχία που διασφάλιζε την ειρήνη (βλ.όμως άποψη Τσόρτσιλ)

Εξασφαλίστηκε «*η ειρήνη για εκατό χρόνια*», δήλωνε ο Άγγλος πρωθυπουργός, πιστεύοντας ότι, και ύστερα από αυτή την υποχώρηση, είχαν ικανοποιηθεί όλες οι αξιώσεις του Χίτλερ.

Όταν όμως στις 15 Μαρτίου 1939 ο Χίτλερ, καταπατώντας τις υποσχέσεις του, καταλύσει πραξικοπηματικά την ανεξαρτησία ολόκληρης της Τσεχοσλοβακίας, ο Τσάμπερλαιν θα δηλώσει ότι κάθε παραπέρα διαπραγμάτευση με τον Χίτλερ είναι «*αδύνατη*».

Ο Χίτλερ ζήτησε να προσαρτήσει την «ελεύθερη πόλη» του *Ντάντσιχ*, κατοικημένη από πλειονότητα γερμανική, καθώς και το δικαίωμα διέλευσης μέσω του πολωνικού «διαδρόμου».

- Άρνηση πολωνικής κυβέρνησης
- Συμπράσταση από Γαλλία και Μ. Βρετανία
- Συμβιβαστική λύση από φασιστική Ιταλία

24 Αυγούστου 1939 Συνθήκη μη Επίθεσης με τη Σοβιετική Ένωση
(*Σύμφωνο Μολότοφ-Ρίμπεντροπ*)

Η εισβολή στην Πολωνία και η έναρξη του πολέμου

Την 1η Σεπτεμβρίου 1939 η Γερμανία εισέβαλε στην Πολωνία, επικαλούμενη συνοριακά επεισόδια και την καταπίεση της γερμανικής μειονότητας στη χώρα αυτή.

Όταν κηρύχτηκε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, οι λαοί αγνοούσαν την έκταση και τη διάρκεια που θα ήταν δυνατόν να έχει η ένοπλη διαμάχη και υποτιμούσαν, πιθανώς, τις ολέθριες συνέπειές του.

(πρβλ. παράθεμα σχολ.εγχειρ. σ.77)

Όταν όμως ξέσπασε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, οι ίδιοι λαοί είχαν επίγνωση ότι το κόστος του πολέμου θα ήταν βαρύ.

Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Εικόνα 1

Αναγνωρίζετε το έργο; Από ποιο γεγονός εμπνεύστηκε ο δημιουργός του; (βλ. και εικ.2 και σχετικό παρ.σχολ.εγχειρ.σ.113)

Εικόνα 2

Αφού παρακολουθήσετε το σχετικό βίντεο¹ για τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, να συμπληρώσετε τα κενά στο κείμενο που ακολουθεί:

- ➔ Η έκρηξη του πολέμου, την 1η Σεπτεμβρίου 1939, αποκάλυψε τη νέα τακτική του(1) (*Blitzkrieg*), που εισήγαγε ο Χίτλερ. Η στρατιωτική αυτή τακτική των ναζιστικών στρατευμάτων βασίστηκε στην ταυτόχρονη και εντατική χρήση τεθωρακισμένων μέσων, πυροβολικού και αεροπορίας, ώστε ο εχθρός, αιφνιδιαζόμενος και αδυνατώντας να οργανώσει την άμυνά του, να καταβληθεί το συντομότερο δυνατόν.
Η Πολωνία καταλήφθηκε από τα γερμανικά στρατεύματα σε διάστημα ελάχιστων εβδομάδων. Συγχρόνως εισέβαλαν από τα ανατολικά σύνορά της και οι(2), διανέμοντας από κοινού με τη ναζιστική Γερμανία τα εδάφη της.
- ➔ Στο δυτικό μέτωπο ο Χίτλερ κατέλαβε τον Απρίλιο του 1940 τη Δανία και τη Νορβηγία. Στις 10 Μαΐου όμως εισέβαλε αιφνιδιαστικά στην Ολλανδία και στο Βέλγιο. Οι Γερμανοί, εισβάλλοντας πλέον μέσω Βελγίου στο γαλλικό έδαφος, θα καταλάβουν το Παρίσι στις 14 Ιουνίου. Στη «μάχη της Αγγλίας», που θα διεξαχθεί από τον Αύγουστο έως τον Νοέμβριο του 1940, οι Βρετανοί θα επικρατήσουν.
- ➔ Τα χαράματα της 28ης Οκτωβρίου 1940, παρακάμπτοντας τις επιφυλάξεις του Βερολίνου, η Ιταλία απαίτησε τελεσιγραφικά από την Αθήνα την εκχώρηση της κυριαρχίας επί σημαντικού τμήματος του ελληνικού εθνικού εδάφους. Ο Ιωάννης Μεταξάς απέρριψε την ιταμή αξίωση. Ο ελληνικός στρατός κατόρθωσε να ανακόψει την προέλαση των ιταλικών στρατευμάτων στην Ήπειρο. Οι πόλεις της Β. Ηπείρου καταλαμβάνονταν η μία μετά την άλλη. Η(3), το δεύτερο δηλαδή κύμα της επίθεσης που εξαπέλυσε η φασιστική Ιταλία κατά της Ελλάδας τον Μάρτιο του 1941, αποκρούστηκε.
Τον Δεκέμβριο του 1940 ο Χίτλερ κατάρτισε το σχέδιο(4) για την εισβολή στην Ελλάδα, κατά της οποίας και επιτέθηκε στις 6 Απριλίου 1941. Η Θεσσαλονίκη καταλήφθηκε από τους Γερμανούς στις 9 Απριλίου και η Αθήνα στις 27 Απριλίου. Στην(5) θα διεξαχθεί, κατά το τελευταίο δεκάημερο του Μαΐου, η τελευταία μάχη επί ελληνικού εδάφους.
- ➔ Στις 22 Ιουνίου 1941 τα γερμανικά στρατεύματα εισέβαλαν στη Ρωσία κάτω από την προστασία των αεροσκαφών της(6), της γερμανικής δηλαδή αεροπορίας, καταπατώντας το *Σύμφωνο Μολότοφ-Ρίμπεντροπ* (1939). Η επιχείρηση εκτελέστηκε σε εφαρμογή του σχεδίου(7), που είχε καταρτιστεί από τον Χίτλερ τον Δεκέμβριο ήδη του 1940. Η έλευση όμως του χειμώνα και η ολοένα και περισσότερο σθεναρή αντίσταση των Σοβιετικών θα ανακόψει τη νικηφόρα πορεία τους. Την άνοιξη εξάλλου του 1942 τα γερμανικά στρατεύματα θα στραφούν και νοτιοανατολικά, προσβάλλοντας

¹ <http://www.youtube.com/watch?v=UJaKLI4o0Sc>

την πόλη του(8), όπου όμως προσέκρουσαν στην ισχυρή αντίσταση των Σοβιετικών. Εκεί στις αρχές του 1943 η νίκη θα στέψει τα σοβιετικά όπλα.

- ➔ Σε εφαρμογή της πολιτικής της ουδετερότητας, η αμερικανική κυβέρνηση είχε αποφύγει αρχικά να εμπλακεί στην ένοπλη σύρραξη. Η τελική έξοδος εντούτοις των Ηνωμένων Πολιτειών στον πόλεμο εναντίον των δυνάμεων του Άξονα θα είναι το αποτέλεσμα της αιφνιδιαστικής αεροπορικής επίθεσης που θα εξαπολύσουν οι Ιάπωνες κατά της ισχυρής ναυτικής βάσης στο(9) της Χαβάης, στις 7 Δεκεμβρίου του 1941.
- ➔ Ακόμη και πέρα από την Ευρώπη όμως οι δυνάμεις του Άξονα είχαν αναλάβει την πρωτοβουλία. Στη Βόρεια Αφρική ο στρατηγός(10), επικεφαλής του(11) του γερμανικού δηλαδή εκστρατευτικού σώματος της Βόρειας Αφρικής, είχε απωθήσει τους Συμμάχους έως την Αίγυπτο. Οι Βρετανοί και οι σύμμαχοι τους -ανάμεσά τους και οι Έλληνες- κατήγαγαν σημαντικό πλήγμα κατά του Ρόμελ στο(12)
- ➔ Το δυτικό μέτωπο σφραγίζεται από την απόβαση των Συμμάχων στη(13), στις 6 Ιουνίου του 1944, σε εφαρμογή του σχεδίου(14) Οι Σύμμαχοι, παρά τις μεγάλες απώλειές τους, θα αγκιστρωθούν αρχικά στις γαλλικές ακτές και θα συνεχίσουν έκτοτε νικηφόρα την πορεία τους έως το Παρίσι, που θα απελευθερωθεί στις 25 Αυγούστου.
- ➔ Στις 30 Απριλίου 1945, ενώ ο κλοιός ήδη σφίγγει γύρω από το κέντρο της γερμανικής πρωτεύουσας, ο Χίτλερ θα αυτοκτονήσει λίγες ώρες πριν από την παράδοση της πόλης στους Συμμάχους. Η Γερμανία συνθηκολογεί άνευ όρων.
- ➔ Οι Ιάπωνες διακήρυσσαν την απόφαση να πολεμήσουν μέχρις εσχάτων εναντίον τους - αν χρειαζόταν, και στο έδαφος της χώρας τους. Οι Αμερικανοί, προκειμένου να αποφύγουν το ανθρώπινο κόστος αυτής της επιχείρησης, αποφάσισαν να κάνουν χρήση της(15) - στις 6 Αυγούστου στη(16) και στις 9 Αυγούστου στο(17)

Γελοιογραφία : Ο Άγγλος γελοιογράφος Βίκυ προβληματίζεται σχετικά με την εξέλιξη του ανθρώπινου είδους. Με την ατομική βόμβα μία νέα εποχή αρχίζει για την ανθρώπινη ιστορία: από τον πιθηκάνθρωπο στον άνθρωπο του Νεάντερταλ, από τον άνθρωπο του Νεάντερταλ στον «σοφό άνθρωπο» (Homo Sapiens), για να καταλήξουμε στον «ατομάνθρωπο».

Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (2)

Αφού παρακολουθήσετε το βίντεο (ιστορικό ντοκιμαντέρ BBC <http://www.youtube.com/watch?v=ZzZBgeE5mj4>, ως το 20ό λεπτό) με τις μαρτυρίες των επιζώντων του Β΄ Παγκοσμίου, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

1) Να εξηγήσετε πώς διαφοροποιήθηκε η φύση του πολέμου κατά τον Β΄ Παγκόσμιος.

2) Να αναφερθείτε στους κινδύνους που διέτρεχαν οι πρόσφυγες κατά τη μετακίνησή τους. Πρβλ. και το ακόλουθο παράθεμα:

3. Η γερμανική προέλαση σε Βέλγιο και Γαλλία το 1940

«Την πέμπτη μέρα της επιθέσεως είχε ανοιχθεί στο μέτωπό μας ένα ρήγμα πενήντα χιλιόμετρα πλάτος. Μέσα σ' αυτό το ρήγμα χύθηκαν οι γερμανικές τεθωρακισμένες μεραρχίες. Ο δρόμος του Παρισιού τούς ήταν ανοιχτός, αλλά στράφηκαν δυτικά, προς τις ακτές της Μάγχης. Από το Βέλγιο ξεχυνόταν ένα κύμα πρόσφυγες, διωγμένοι απ' τα μέρη τους απ' τους βομβαρδισμούς, από το φόβο των Ναζί και από τις φήμες που διέδιδαν οι πράκτορες του εχθρού. Η ίδια ψύχωση της φυγής κατέλαβε τους πληθυσμούς της βόρειας Γαλλίας. Οι μεγάλοι δημόσιοι δρόμοι γέμισαν σε λίγο από εκατομμύρια ανθρώπους, άντρες, γυναίκες, παιδιά, κάρρα, αυτοκίνητα, καμήλες, που δυσκόλευαν και έκαναν σχεδόν αδύνατες τις κινήσεις του συμμαχικού στρατού».

Αντρέ Μωρουά, *Ιστορία της Γαλλίας*, τ. Β΄, Μτφρ. Κοσμά Πολίτη, Αθήνα, Όμηρος, χ.χ. σ. 496.

3) Ποια αισθήματα νιώθουν οι πολίτες στις γερμανικές πόλεις κατά την έναρξη του πολέμου και με ποιους τρόπους συνεισφέρουν στον πόλεμο; (παράδειγμα Αμβούργου)

4) Πώς διαφοροποιείται η κατάσταση στο Αμβούργο μετά τις επιθέσεις της R.A.F.;

5) Ποια κατάσταση επικρατεί στο Λονδίνο και στο Plymouth; (βλ. και φωτογραφία σχολ.εγχειρ.σ. 116).

Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (3)

1) α) Να σχολιάσετε τον παραλληλισμό με τον Τσέγκις Χαν που κάνει ο Χίτλερ για τον εαυτό του και την αναφορά του στη γενοκτονία των Αρμενίων. β) Να αποδώσετε το περιεχόμενο του όρου «ζωτικός χώρος».

1. Ο Χίτλερ για την εισβολή στην Πολωνία

«Ο Τσέγκις Χαν θανάτωσε εκατομμύρια γυναικών και ανδρών για το κέφι του και με ελαφριά καρδιά. Η Ιστορία τον βλέπει μόνο ως μεγάλο θεμελιωτή αυτοκρατορίας [...]. Έστειλα τις επίλεκτες μονάδες των SS στην Ανατολή για να σκοτώσουν δίχως έλεος άνδρες, γυναίκες και παιδιά της πολωνικής φυλής ή γλώσσας. Μόνο έτσι θα κερδίσουμε τον ζωτικό χώρο (Lebensraum) που μας χρειάζεται. Ποιος, εξάλλου, μιλάει σήμερα για την εξόντωση των Αρμενίων».

(Από ομιλία του Χίτλερ προς τους στρατηγούς του στις 22 Αυγούστου 1939 λίγες μόνο ημέρες πριν από τη ναζιστική εισβολή στην Πολωνία).

History in Quotations επιμ. M.J. Cohen, J. Major, Cassel, UK, 2004

2) Σε ποιο γεγονός αναφέρεται ο Τσόρτσιλ στο παρ. σχολ.εγχειρ. σ.116; Ποια η σημασία του;

3) Ποιοι και πότε υπογράφουν τον Χάρτη του Ατλαντικού (παρ. σχολ.εγχειρ. σ.117-118); Ποιος ο σκοπός του και ποιες οι αρχές οι οποίες διακηρύσσονται εκεί;

4) Ποιο κίνημα παρουσιάζουν τα δύο παραθέματα που ακολουθούν; Ποια η προτροπή του κινήματος;

1. Απόσπασμα από την πρώτη προκήρυξη της γερμανικής αντιστασιακής αντιχιτλερικής ομάδας "Βάισε Ρόζε" [=Λευκό Ρόδο], οργανωμένης από τα αδέρφια Χανς και Σοφί Σολλ, 1942

«Τίποτε δεν είναι πιο ανάξιο ενός πολιτισμένου λαού από το να αφεθεί να κυβερνάται χωρίς αντίσταση από μια ανειδίκενη, παραδομένη σε σκοτεινά ένστικτα, ηγετική κλίκα. Δεν είναι αλήθεια ότι σήμερα κάθε έντιμος Γερμανός ντρέπεται για την κυβέρνησή του, και ποιος από μας υποψιάζεται το μέγεθος της ταπείνωσης που θα πέσει πάνω στους ίδιους και στα παιδιά μας, όταν κάποτε θα πέσει από τα μάτια μας ο πέπλος και θα βγουν στο φως τα πιο φρικτά εγκλήματα που ξεπερνάνε κάθε μέτρο;

Αν καθένας περιμένει από τον άλλο ν' αρχίσει, οι αγγελιαφόροι της εκδικητικής νέμεσης θα πλησιάζουν διαρκώς ενώ και το τελευταίο θύμα θα έχει ριχτεί δόχως νόημα στην εκδίκηση του αχόρταγου δαίμονα. Γι' αυτό πρέπει καθένας χωριστά να υπερασπιστεί αυτή την τελευταία στιγμή συνειδητά την ευθύνη του ως μέλος του χριστιανικού και δυτικού πολιτισμού, όσο μπορεί, να εργαστεί ενάντια στη μάστιγα της ανθρωπότητας, ενάντια στον φασισμό και κάθε όμοιό του σύστημα απολυταρχικού κράτους. Κάνετε παθητική αντίσταση - αντίσταση - όπου κι αν είστε, εμποδίζετε τη λειτουργία αυτής της αθεϊστικής πολεμικής μηχανής πριν να είναι πολύ αργά, πριν γίνουν και οι τελευταίες πόλεις ένας σωρός από ερείπια, σαν την Κολωνία, και πριν η τελευταία νεολαία του λαού ξεψυχήσει κάπου για την ύβρη ενός υπανθρώπου. Μην ξεχνάτε ότι κάθε λαός αξίζει την κυβέρνησή του που υπομένει».

Gobhart-Chvojka, Zeitbilder. Geschichte und Sozialkunde. 8. Vom Ersten Weltkrieg bis zur Gegenwart [=Εκόνες εποχών. Ιστορία και κοινωνιολογία. 8. Από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι σήμερα], Βιέννη 1991, σ. 113. Μτφρ. από τα γερμανικά Αγαθ. Αζέλης.

2. Απόσπασμα από την τελευταία προκήρυξη της γερμανικής αντιστασιακής αντιχιτλερικής ομάδας "Βάισε Ρόζε" [=Λευκό Ρόδο], οργανωμένης από τα αδέρφια Χανς και Σοφί Σολλ, 1943:

«Στο όνομα της γερμανικής νεολαίας απαιτούμε από το χιτλερικό κράτος να μας δώσει πίσω την προσωπική ελευθερία, το πολυτιμότερο αγαθό κάθε Γερμανού, για την οποία μας εξαπατάτε με τον χειρότερο τρόπο [...]. Πρέπει να αγωνιστεί ο καθένας μας για το μέλλον, για την ελευθερία και την τιμή μας σε ένα κράτος που έχει συνειδηση της ηθικής του αποστολής. Ελευθερία και τιμή! Δέκα ατέλειωτα χρόνια ο Χίτλερ και οι σύντροφοί του σύνθλιψαν μέχρι σπινθιδιάς αυτές τις δύο θαυμασιές γερμανικές λέξεις [...]. Αυτό που εννοούν ως ελευθερία και τιμή το έδειξαν αρκετά στα δέκα χρόνια της καταστροφής κάθε υλικής και πνευματικής ελευθερίας, κάθε ηθικής υπόστασης του γερμανικού λαού. Ακόμα και στον πιο ανόητο Γερμανό άνοιξε τα μάτια το φρικτό λουτρό αίματος, το οποίο έκαναν στο όνομα της ελευθερίας και της τιμής του γερμανικού λαού σε όλη την Ευρώπη και το επαναλαμβάνουν διαρκώς. Το όνομα της Γερμανίας θα μείνει για πάντα εξευτελισμένο, αν η γερμανική νεολαία δεν ξεσηκωθεί επιτέλους και δεν εκδικηθεί, αν δεν λιώσει τους βασανιστές της και δεν ιδρύσει μια νέα πνευματική Ευρώπη».

W. Hug - J. Hoffmann - F. Bahl, ό.π., σ. 165. Μτφρ. από τα γερμανικά Αγαθ. Αζέλης.

5) Ποια η κατάσταση στο πολιορκημένο από τους Γερμανούς Λένινγκραντ (παρ. σχολ.εγχειρ. σ. 118);

6) Να περιγράψετε την κατάσταση που επικρατεί στο Βερολίνο λίγες ημέρες πριν από την πτώση του (παρ. σχολ.εγχειρ. σ. 126).

7) Πώς χαιρετίστηκε η ρίψη της ατομικής βόμβας από τους νικητές (παρ. σχολ.εγχειρ. σ. 127-128); Πώς κρίνετε εσείς την απόφαση αυτή; Βλ. και εικόνα στη σ.128 και σχετική γελοιογραφία.

ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ - ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- 1) Στη δίκη της Νυρεμβέργης (Ιανουάριος-Οκτώβριος 1946) καταδικάστηκαν σε θάνατο ή φυλάκιση υψηλόβαθμοι Γερμανοί αξιωματούχοι. Αφού παρακολουθήσετε το βίντεο ¹ (5'54"-9' 12" και 17'56"-18'30") και παρατηρήσετε τη σχετική εικόνα στη σ. 129, να απαντήσετε στα ερωτήματα που ακολουθούν:
 - Ποιες κατηγορίες τούς απαγγέθηκαν;
.....
.....
.....
 - Γιατί επελέγη η Νυρεμβέργη ως τόπος διεξαγωγής της δίκης;
.....
.....
.....
- 2) Αφού παρατηρήσετε τον χάρτη και την εικόνα στη σ. 130 και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, α) να εξηγήσετε τι εννοούμε με τον όρο ολοκαύτωμα και β) να αναφερθείτε στους τρόπους-μέσα με τους οποίους επιτεύχθηκε η γενοκτονία των Εβραίων και άλλων εθνικών, κοινωνικών, πολιτικών ομάδων κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου από τον Χίτλερ και τους συνεργάτες του.
.....
.....
.....
.....
.....
- 3) Στην Ελλάδα πάνω από 70.000 Εβραίοι υπήρξαν θύματα του ναζισμού. Διαβάστε τα κείμενα στις «Η τύχη των Εβραίων της Θεσσαλονίκης» και «Η Ζάκυνθος, το νησί των δικαίων» στις σ. 124 και 131-2 αντίστοιχα (πρβλ. και εικ.σ.132) και συζητήστε για την τύχη των Εβραίων της Ελλάδας και τις προσπάθειες να προστατευθούν.

¹ Από τη σειρά "Hitler's Third Reich" (http://www.dailymotion.com/video/xl22gk_%CE%B7-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BD%CF%85%CF%81%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%B7%CF%82_tv)

.....
.....
.....

4) Αφού διαβάσετε το κείμενο της Αρβελέρ στη σ. 132, να αναφερθείτε στις ευθύνες των απλών πολιτών απέναντι στο ολοκαύτωμα.

.....
.....
.....

5) Αφού μελετήσετε τον χάρτη στη σ. 133 και λαμβάνοντας υπόψη όσα γνωρίσατε στα προηγούμενα μαθήματα, να αναφερθείτε στις συνέπειες του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου.

.....
.....
.....

Άννα Φρανκ

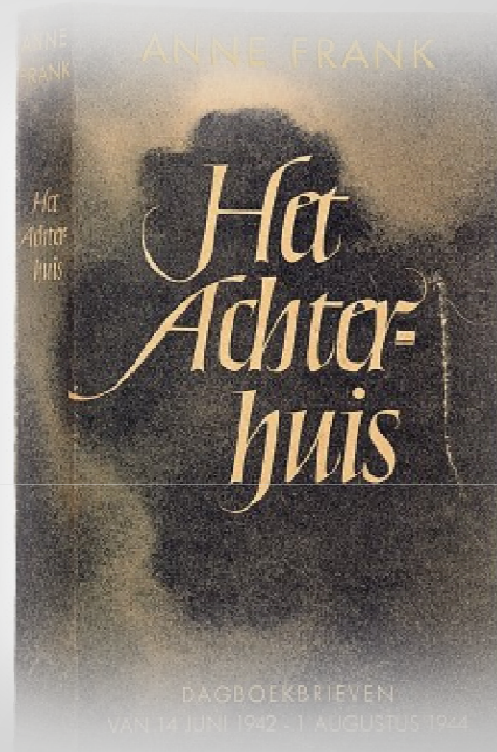
Μετά την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία το 1933, η οικογένεια Φρανκ μετακόμισε στο Άμστερνταμ. Αντιμετωπίζοντας την απειλή της εκτόπισης σε στρατόπεδο καταναγκαστικών έργων, ο Ότο Φρανκ και η οικογένειά του αποφάσισαν να κρυφτούν στην αποθήκη της επιχείρησής τους στο Άμστερνταμ (9 Ιουλίου 1942). Έχοντας εξασφαλισμένη τη διατροφή και τη βοήθεια ορισμένων φίλων τους μη Εβραίων, παρέμειναν στο κρησφύγετό τους έως τις 4 Αυγούστου του 1944, οπότε τους ανακάλυψε η Γκεστάπο και τους συνέλαβε.

Η οικογένεια Φρανκ οδηγήθηκε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Άουσβιτς, όπου η μητέρα της Άννας, Εντίτ, πέθανε από τις κακουχίες στις 6 Ιανουαρίου του 1945. Η Άννα και η αδελφή της μεταφέρθηκαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Μπέργκεν-Μπέλσεν (Γερμανία) και πέθαναν εκεί από τύφο, η μεν Μαργκότ στις 9 Μαρτίου 1945, η δε Άννα τρεις ημέρες αργότερα. Ο Ότο Φρανκ ήταν το μόνο μέλος της οικογένειας που επέζησε. Βρέθηκε ζωντανός στο Άουσβιτς και απελευθερώθηκε από τον Κόκκινο Στρατό.

<http://www.annefrank.org/en/>

**Τρισδιάστατη απεικόνιση
του καταφυγίου**

[http://www.annefrank.org/en/
Subsites/Home/](http://www.annefrank.org/en/Subsites/Home/)

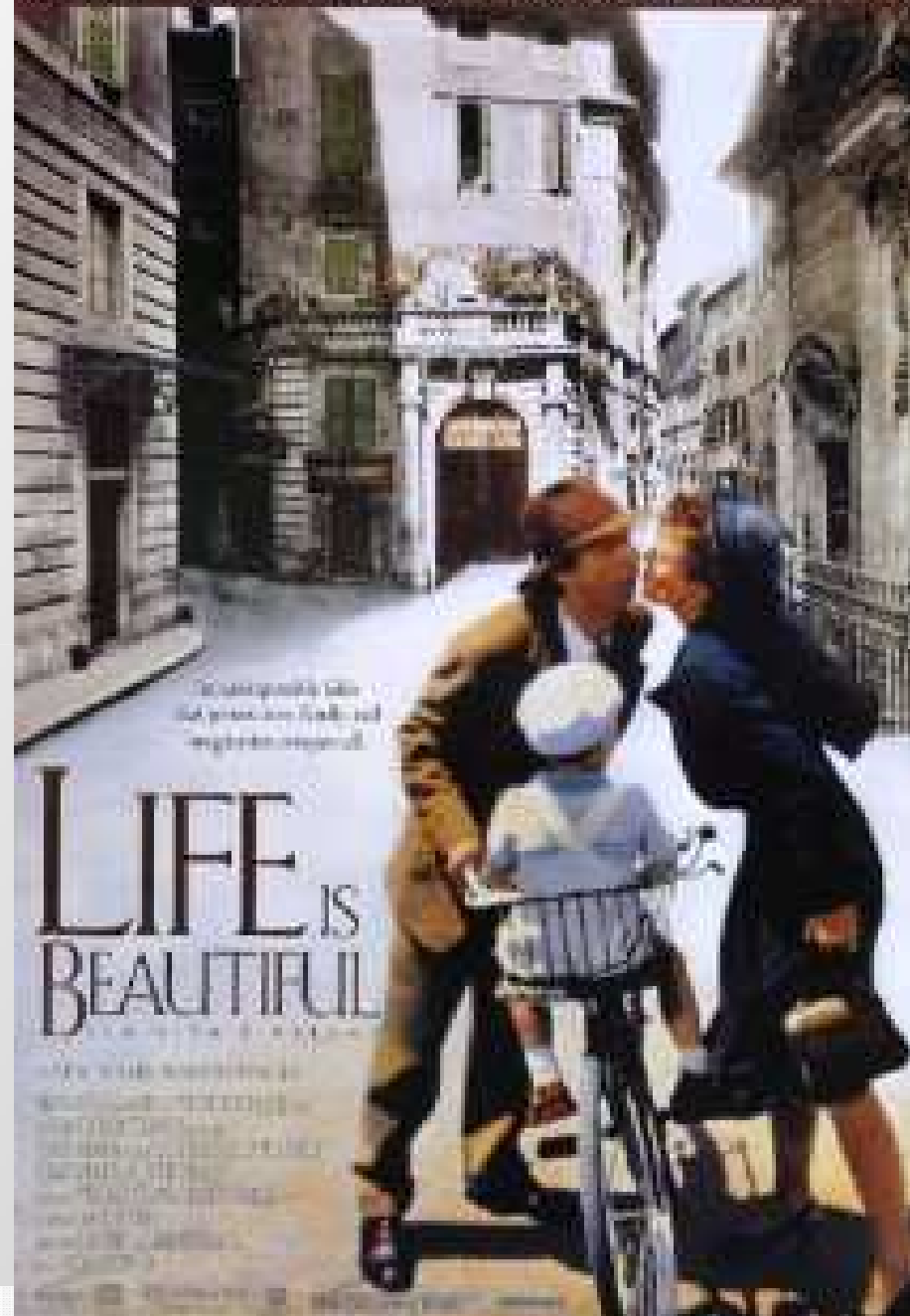

Η λίστα του Σίντλερ

Χίλιοι περίπου Πολωνοί Εβραίοι διασώζονται από το Ολοκαύτωμα, όταν ο Γερμανός επιχειρηματίας Σίντλερ τούς προσλαμβάνει τάχα ως εργάτες στα εργοστάσιά του. Όταν μεταφέρονται εκ παραδρομής στο Άουσβιτς, κινεί γη και ουρανό, για να τους γλιτώσει. Την τελευταία στιγμή το τρένο αναχωρεί, χωρίς να τους ξεφορτώσει -είναι το μόνο τρένο που έφυγε ποτέ γεμάτο από το Άουσβιτς- και ο θεατής αισθάνεται την απαραίτητη, μετά τον έλεο και το φόβο, κάθαρση, για λίγο μόνο, καθώς μετά επιστρέφει στην ενοχή αντιλαμβανόμενος ότι αυτοί ξέφυγαν τον θάνατο, κάποια εκατομμύρια άλλοι όμως δεν έφυγαν ποτέ από εκεί.

Το τρέιλερ της ταινίας (1993) : http://www.youtube.com/watch?v=1_-A92vonrE

WINNER GRAND JURY PRIZE - 1998 CANNES FILM FESTIVAL

Η ζωή είναι ωραία

Ένας Ιταλοεβραίος σερβιτόρος στήνει ένα παιχνίδι, για να γλιτώσει τη ζωή του γιου του, αλλά και για προφυλάξει την ψυχή του από τραύματα που θα μπορούσε να προκαλέσει η επίγνωση της φρικτής πραγματικότητας του στρατοπέδου συγκέντρωσης.

Σκηνή από την ταινία (1997):

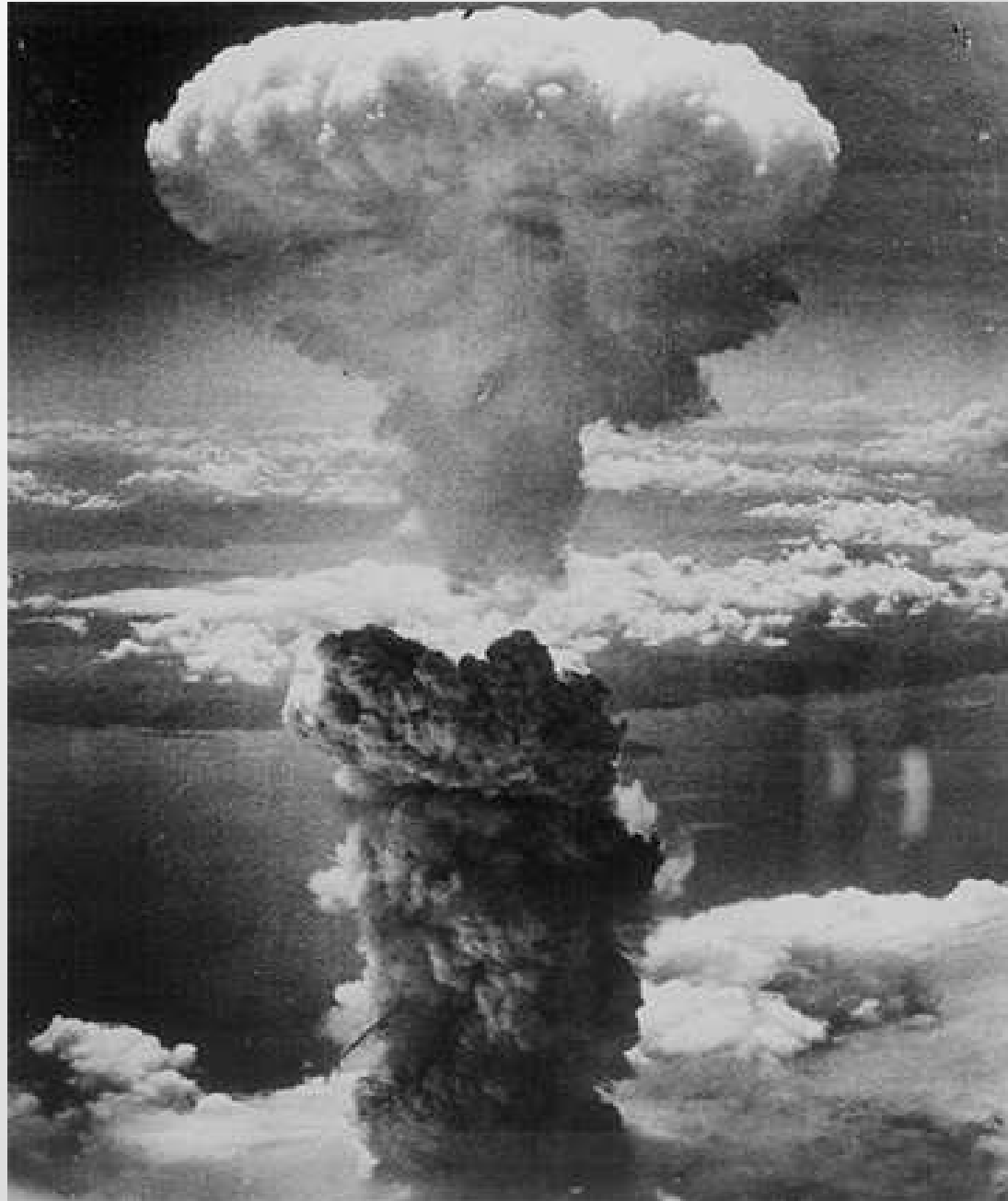
<http://www.youtube.com/watch?v=0Y9aKqawdUQ>

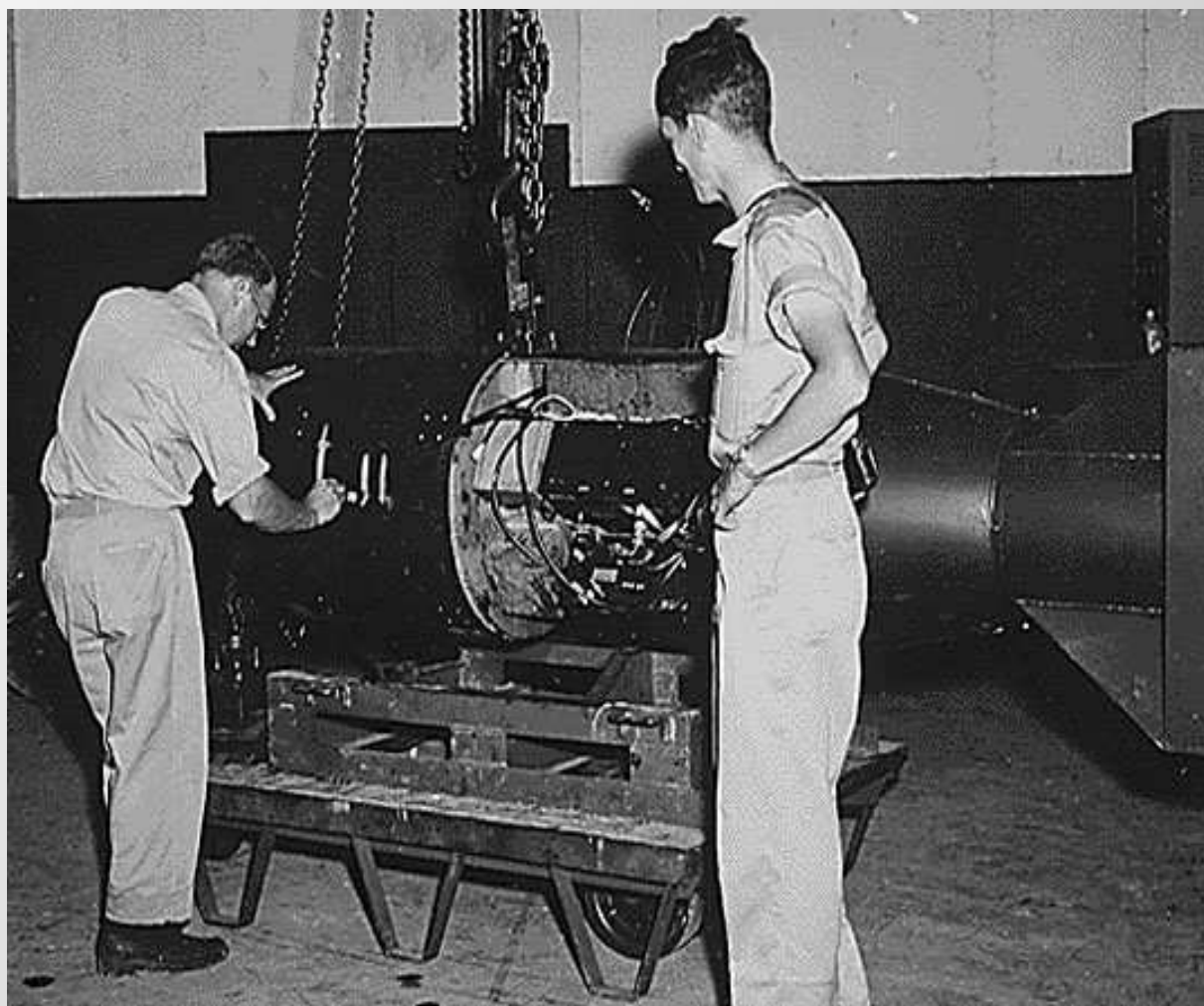
Enola Gay

" Enola Gay" is an anti-war song by British synthpop band Orchestral Manoeuvres in the Dark (OMD), released as the only single from their 1980 album, Organisation. Written by frontman Andy McCluskey, it addresses the atomic bombing of Hiroshima during the final stages of World War II and references Enola Gay and "Little Boy", the Boeing B-29 Superfortress and nuclear weapon used in the bombing, respectively. McCluskey has stated that the song is "not a celebration" of the event, but hopes that it conveys "an ambivalence about whether it was the right or the wrong thing to do. Released as a single, "Enola Gay" reached number 8 in the UK Singles Chart, becoming the group's first Top 10 hit in their home country, and topped the charts in France, Italy and Portugal.

**"Enola Gay, you should have stayed at home yesterday
Aha words can't describe the feeling and the way you lied
These games you play, they're gonna end in more than tears
someday
Aha Enola Gay, it shouldn't ever have to end this way
It's 8:15, and that's the time that it's always been
We got your message on the radio, conditions normal and you're
coming home
Enola Gay, is mother proud of little boy today
Aha this kiss you give, it's never ever gonna fade away
Enola Gay, it shouldn't ever have to end this way
Aha Enola Gay, it shouldn't fade in our dreams away
It's 8:15, and that's the time that it's always been
We got your message on the radio, conditions normal and you're
coming home
Enola Gay, is mother proud of little boy today
Aha this kiss you give, it's never ever gonna fade away"**

http://www.youtube.com/watch?v=H2Tt86_PdGM

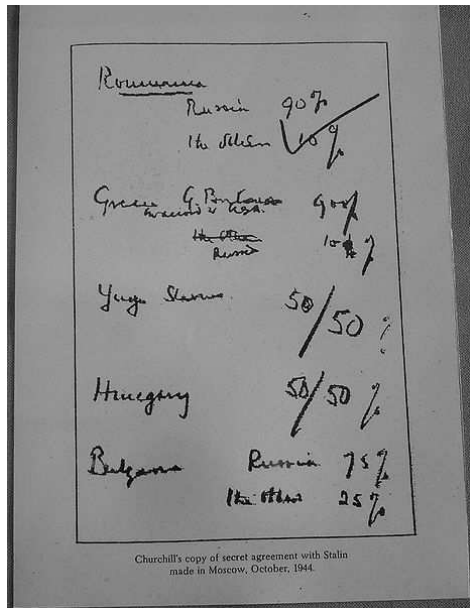

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΤΩΝ ΝΙΚΗΤΩΝ

Να σχολιάσετε τη διπλανή εικόνα, αφού παρακολουθήσετε και το σχετικό βίντεο

(<http://www.youtube.com/watch?v=cfsn0ITNztk>).

Να παρατηρήσετε τις δύο φωτογραφίες στη σ. 134 του σχολ.εγχειρ. και να αναφερθείτε στις δύο διασκέψεις και

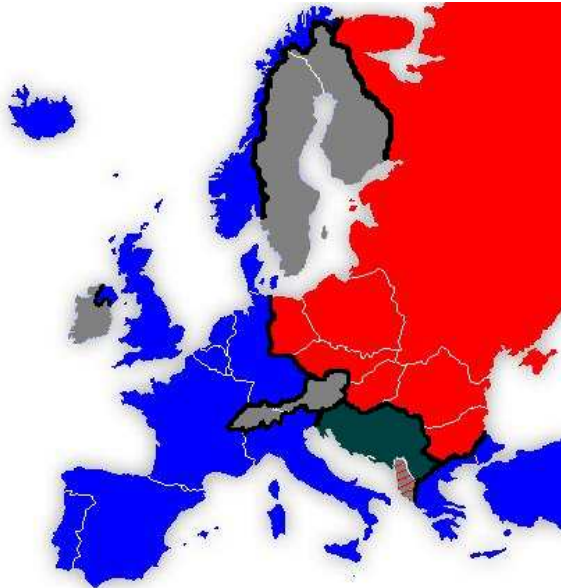
τους στόχους τους.

.....

.....

.....

.....

Αφού παρατηρήσετε τον χάρτη, να εξηγήσετε το περιεχόμενο του όρου «σιδηρούν παραπέτασμα».

.....

.....

.....

.....

α) Αφού παρακολουθήσετε το σχετικό βίντεο¹ και διαβάσετε τα κείμενα που ακολουθούν, να αναφερθείτε στην πολιτική κρίση στην Ελλάδα και τα «Δεκεμβριανά».

β) Να συσχετίσετε την εσωτερική κρίση στην Ελλάδα με τον μεταπολεμικό ανταγωνισμό των νικητών.

.....

.....

¹ <http://www.youtube.com/watch?v=L9km1I5tuaY>

Μετά τα Δεκεμβριανά

«Ανεβαίνω τον μεγάλο δρόμο που αρχίζει στην Ομόνοια, βλέπω, βλέπω και δεν αντέχω, τα μάτια μου γεμίζουν δάκρυα. [...] Όλο ανεβαίνω κι ενώ θέλω γρήγορα να φτάσω, κάθε τόσο στέκω. Μου φωνάζουν τα σπίτια που έχουν τις πιο πολλές ζημιές και με καλούν να τα θρηνήσω, να κλάψουμε μαζί τη συμφορά τους. [...] Είναι πολύ ακόμα ο δρόμος. Και καθώς δεν φαίνεται ούτε τραμ ούτε αυτοκίνητο, θα τον κάνω όλο με τα πόδια. Έτσι θα δω ένα μεγάλο κομμάτι από το καταπληγωμένο κορμί της Αθήνας, σε γειτονιές και σε κεντρικούς δρόμους, και θα καταλάβω πόσο άγριος πόλεμος έγινε στις τριαντατρείς μέρες που ήμαστε κλεισμένοι και απομονωμένοι και δεχόμαστε μόνο τον απόηχο της μάχης. [...] Στέκω κάθε τόσο, κοιτάζω και ξανακοιτάζω σαν να θέλω να κάνω καταγραφή της συμφοράς, κι εδώ κι εκεί δεν καταλαβαίνω πού βρίσκομαι. Έχουν πέσει, έχουν ανατιναχτεί δυο και τρία σπίτια στη σειρά, άλλαξε ο δρόμος, δεν είναι ο δρόμος που ήξερα. [...] Η Αθήνα μοιάζει με πρόσωπο τόσο παραμορφωμένο από τις πληγές που δυσκολεύεται να το αναγνωρίσεις. [...] Από δρόμο σε δρόμο συνηθίζω τη συμφορά και δεν ψάχνω πια για υπεύθυνους και για ενόχους. [...] Κατεβαίνω, όλο κατεβαίνω στους δρόμους, εκεί όπου το μίσος έγινε ο πιο μεγάλος όλεθρος. Λείπουν ολόκληρα σπίτια κι ο δρόμος φαίνεται ανοιχτό, ξεδοντιασμένο στόμα, εδώ χύθηκε το πολύ αίμα. Και λίγο παρέκει, στη μικρή πλατεία, που είναι κοντά στο σπίτι μας, οι πρώτοι σταυροί. Ανάμεσα στα περιβολάκια της πλατείας, στη λίγη τους πρασινάδα και στο πολυσκαμμένο χώμα τους, τρεις σταυροί και τρία ονόματα. [...] Ήταν πριν από λίγες μέρες τρία ψηλά-ψηλά κυπαρισσάκια, και τώρα είναι τρεις φτωχικοί ξύλινοι σταυροί λίγους πόντους απάνω από τη γη, σ' ένα από τα πρόχειρα νεκροταφεία, σ' ένα από τα νεκροταφεία του πολέμου και της ανάγκης».

Πέτρος Χάρης, *Ημέρες οργής (Δεκέμβρης 1944)*, Αθήνα, Εστία, 1992, σ. 402-405

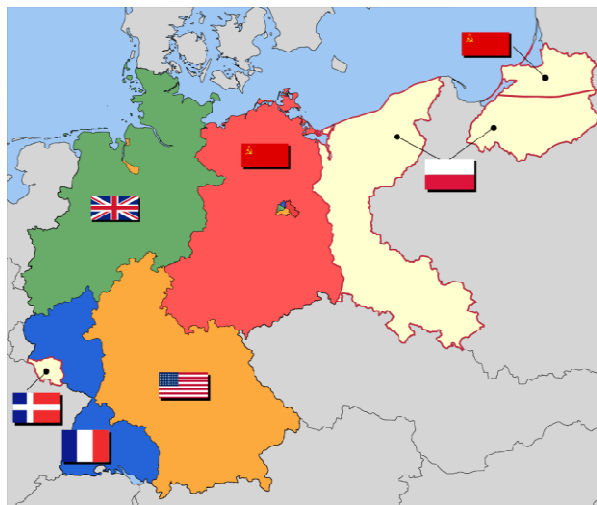
Η Συμφωνία της Βάρκιζας, 12 Φεβρουαρίου 1945

Στις 12 Φεβρουαρίου 1945 υπογράφηκε η ειρηνευτική συμφωνία της Βάρκιζας. Επρόκειτο για μια συμφωνία η οποία τερμάτιζε και θεσμικά τις πολιτικές και πολεμικές συγκρούσεις του Δεκεμβρίου του 1944 και αποσκοπούσε στη συμφιλίωση των αντίπαλων παρατάξεων στη χώρα.

Στις συνομιλίες πήραν μέρος, εξουσιοδοτημένοι από την κυβέρνηση Πλαστήρα, ο υπουργός Εξωτερικών Ιωάννης Σοφιανόπουλος, ο υπουργός Εσωτερικών Περικλής Ράλλης και ο υπουργός Γεωργίας Ιωάννης Μακρόπουλος, ενώ την αντιπροσωπεία του ΕΑΜ αποτελούσαν ο Γεώργιος Σιάντος, γραμματέας της κεντρικής επιτροπής του Κ.Κ.Ε., ο Δημήτριος Παρτσαλίδης, γραμματέας της κεντρικής επιτροπής του Ε.Α.Μ. και ο Ηλίας Τσιριμώκος, γενικός γραμματέας της Ε.Λ.Δ. Κάθε πλευρά είχε μαζί της τρεις στρατιωτικούς εμπειρογνώμονες, ενώ τις εργασίες επέβλεπαν στενά οι Βρετανοί επίσημοι στην Αθήνα. Η συμφωνία περιλάμβανε εννέα άρθρα βάσει των οποίων αποκαθιστούνταν οι αστικές ελευθερίες, και κυρίως η ελευθερία του Τύπου και οι συνδικαλιστικές ελευθερίες, εξασφαλιζόταν εκτεταμένη αμνηστία με εξαίρεση τα αδικήματα κοινού δικαίου κατά της ζωής και της περιουσίας, ενώ λαμβανόταν η δέσμευση από την πλευρά της κυβέρνησης για εκκαθάριση των δημόσιων υπηρεσιών, της χωροφυλακής, της ασφάλειας και της αστυνομίας. Για το Ε.Α.Μ./Ε.Λ.Α.Σ. οριζόταν η υποχρέωση της απελευθέρωσης των ομήρων του καθώς και του αποπλισμού των ενόπλων τμημάτων του. Τέλος, η ελληνική κυβέρνηση υποσχόταν να συγκροτήσει έναν εθνικό στρατό στον οποίο θα γίνονταν δεκτά και μέλη του Ε.Λ.Α.Σ. και δεσμευόταν για τη διεξαγωγή γνήσιου και ελεύθερου δημοψηφίσματος το ταχύτερο δυνατόν μέσα στο 1945. Η σημασία της συμφωνίας αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι το κείμενό της δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, πράγμα που προσέδιδε στο περιεχόμενό της την ισχύ νόμου. Ωστόσο, οι εκατέρωθεν παραβιάσεις των όρων της οδήγησαν σε νέα πολιτική πόλωση και στα δραματικά γεγονότα του τελευταίου σταδίου ενός σκληρού εμφυλίου πολέμου που διήρκεσε ως το 1949. Οι ακρότητες που σημειώθηκαν στη διάρκεια του τραυμάτισαν επί δεκαετίες τη συνοχή του κοινωνικού ιστού της χώρας και αλλοίωσαν ανεπανόρθωτα την παραγωγική και κοινωνική γεωγραφία του ελληνικού λαού.

ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ Η ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1)α. Πώς διαμορφώθηκαν οι ζώνες κατοχής της Γερμανίας και πώς ειδικότερα εκείνες του Βερολίνου; (βλ. χάρτη αριστερά, φωτογραφίες και χάρτη σχολ.εγχειρ. σ. 136)

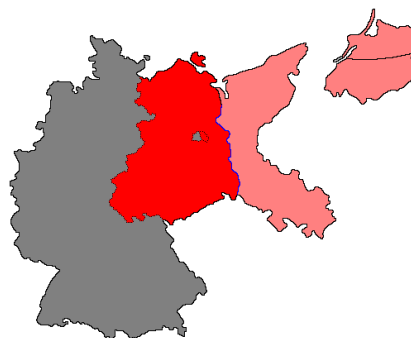

β. Πώς διαμορφώθηκαν τα εδαφικά όρια της μεταπολεμικής Γερμανίας;

γ. Αφού παρακολουθήσετε και το σχετικό βίντεο

(απόσπασμα από προπαγανδιστικό ντοκιμαντέρ

<http://www.youtube.com/watch?v=5hVMIYR5Ff8>), συζητήστε για την κατάσταση στην οποία βρέθηκαν μεταπολεμικά οι Γερμανοί.

2)Το καθεστώς των πέντε «δορυφόρων» της Γερμανίας -Φινλανδίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Ουγγαρίας και Ιταλίας- θα καθοριστεί βάσει των αντίστοιχων συνθηκών που θα υπογραφούν στο Παρίσι, στις 10 Φεβρουαρίου 1947.

Μπορείτε να δείτε τις μεταβολές των συνόρων στην ηλεκτρονική διεύθυνση

<http://maps.omniasatlas.com/europe/>

3) α. Αφού παρατηρήσετε τη διπλανή εικόνα, καθώς και εκείνες του σχολ.εγχειρ. σ.137-8, να αναφερθείτε στα εδαφικά κέρδη της Ελλάδας από τον Β΄ Παγκόσμιο. Σε ποια αρχή ανταποκρίνεται η εδαφική αυτή προσάρτηση; Η ίδια αυτή αρχή εφαρμόστηκε και στην περίπτωση των υπόλοιπων εδαφών που διεκδικούσε η ελληνική πλευρά;

β. Να σχολιάσετε τη διπλανή γελοιογραφία.

(Ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών Τζέιμς Μπερνς προσφέρει στην Ελλάδα, που παρουσιάζεται ως χαροκαμένη μάνα ανάμεσα στα ερείπια, μικρό ποσό χρημάτων σαν ελεημοσύνη. Φωκίων Δημητριάδης, «Το παρδαλό κατσίκι και η εποχή του», Αθήνα, χ.χ.)

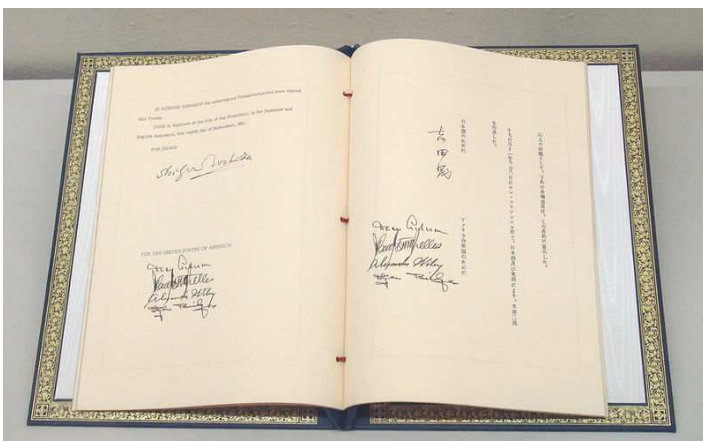
Copyright © 2002 Pacific Rim Law & Policy Journal Association

THE 1951 SAN FRANCISCO PEACE TREATY WITH JAPAN AND THE TERRITORIAL DISPUTES IN EAST ASIA

Seokwoo Lee[†]

Abstract: There are currently three territorial disputes over islands in East Asia in which Japan is a disputant: against Russia, over the Kurile Islands; against China and Taiwan, over the Senkaku Islands; and against Korea, over the Liancourt Rocks. Although all the claimants marshal support for their cases from historical sources, it cannot be denied that much of the uncertainty surrounding the territorial demarcation is a by-product of immediate post-World War II boundary decisions and territorial dispositions. The final disposition of territories in East Asia at the end of World War II was effected by the San Francisco Peace Treaty of 1951. The San Francisco Peace Treaty failed to define the "Kurile Islands," and further to specify the entity in whose favor Japan had renounced sovereignty over the disputed islands. Additionally, specific mention of the Senkaku Islands and the Liancourt Rocks did not appear in the territorial clauses of the San Francisco Peace Treaty. Accordingly, there is a need for a careful examination of how a series of drafts of the Treaty defined the terms of the San Francisco Peace Treaty regarding these disputed islands in East Asia. The territorial clause of the San Francisco Peace Treaty regarding the Kurile Islands can be interpreted as follows: first, the Soviet Union is the only recipient of the Kurile Islands envisaged by the Allied Powers; second, there were no agreed definitions of the "Kurile Islands" among the Allied Powers; and third, there are strong indications that the Allied Powers preferred not to resolve the matter of the ultimate disposition of the Kurile Islands in the San Francisco Peace Treaty. The Senkaku Islands were not included as either Chinese and Taiwanese or Japanese territory by the drafters of the San Francisco Peace Treaty, and Article 3 of the San Francisco Peace Treaty did not, to the point of specificity, define the territories that were placed within the area of the United Nations trusteeship with the United States as the sole administering authority. The territorial clause on the Liancourt Rocks could indicate that the San Francisco Peace Treaty assigns the Liancourt Rocks to Japan. However, due to the contradictory nature of the various drafts of the treaty, Korea may still be free to establish that the "Korea" renounced in the San Francisco Peace Treaty included the Liancourt Rocks.

8 Σεπτεμβρίου 1951: διμερές αμερικανοϊαπωνικό Σύμφωνο Ασφάλειας

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ-Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΟΗΕ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1) Το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου επέφερε τεράστιες αλλαγές στη δομή του διεθνούς συστήματος και πρώτιστα την έκλειψη των παλαιών ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων, που είχαν υποστεί (ακόμη και η νικήτρια Βρετανία) τεράστιες καταστροφές.

α) Αφού παρακολουθήσετε το σχετικό βίντεο <http://www.youtube.com/watch?v=HrYCYpIvBkI>

και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Σε ποιες δυνάμεις πέρασε η σκυτάλη των διεθνών υποθέσεων;
- Ποια τα χαρακτηριστικά των δυνάμεων αυτών και η μορφή της οικονομικής και πολιτικής οργάνωσής τους;
- Ποιοι μεγάλοι συνασπισμοί δημιουργήθηκαν υπό την ηγεσία των υπερδυνάμεων αυτών (διπολικός κόσμος);

β) Σε ποιον κίνδυνο-απειλή αναφέρεται το βίντεο <http://www.youtube.com/watch?v=saLwgBKJT7o>; Πού οφείλεται κατά τη γνώμη σας ο κίνδυνος αυτός;

γ) Στην ίδια την Ευρώπη, που έχασε πλέον την παλαιά δεσπόζουσα θέση της, συνειδητοποιήθηκε σταδιακά η ανάγκη για μια νέα αρχή. Η αναζήτηση μιας συνεργασίας, ικανής να φέρει τη συμφιλίωση και την ευημερία, επέφερε την ανάπτυξη του κινήματος της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Ποιος είναι ο κυριότερος σταθμός του τελευταίου; (http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_en.htm)

δ) Τι σημαίνει ο όρος *Τρίτος Κόσμος*; (πρβλ.

http://www.nationsonline.org/oneworld/third_world_countries.htm)

2) Αφού παρακολουθήσετε το σχετικό βίντεο <http://www.youtube.com/watch?v=bHmXZXsABm0>, επισκεφθείτε τη σελίδα του *Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών* <http://www.un.org> (UN at a Glance) και

μελετήστε τα παραθέματα του σχολ.εγχειρ. σ. 140 (Καταστατικός χάρτης ΟΗΕ, Τα κύρια όργανα του ΟΗΕ), να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

• Ποιος ο σκοπός του ΟΗΕ σήμερα;

• Πότε και για ποιο σκοπό ιδρύθηκε; Ποιον οργανισμό πιστεύετε ότι αντικατέστησε;

• Ποια τα βασικά όργανα του ΟΗΕ;

• Ποιες χώρες μετέχουν ως μόνιμα μέλη στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και πώς λαμβάνονται οι αποφάσεις;

• Αφού μελετήσετε και το απόσπασμα από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (σχολ.εγχειρ. σ.

140), να συζητήσετε την αναγκαιότητά της.

European Union
europe.eu

Work for the EU | Sitemap | About this site | Legal notice | Cookies | Contact | English (en)

EUROPA > How the EU works > History > 1945-1959

Home > How the EU works > EU by topic > EU law > Life and business in the EU > Contact the EU > Publications

How the EU works

Basic information

- Countries
- EU symbols
- European elections 2014
- Money and the EU
- Flags and figures
- European years
- History

The Founding Fathers of the EU

- 1945-1959
- 1950-1959
- 1970-1979
- 1980-1989
- 1990-1999
- 2000-2009
- 2010-today

Institutions, bodies and agencies

- Institutions and bodies
- Agencies and other EU bodies

Work for and with the EU

- Work for the EU
- EU funding
- Public contracts

A peaceful Europe – the beginnings of cooperation

[1945](#) | [1947](#) | [1948](#) | [1949](#) | [1950](#) | [1951](#) | [1952](#) | [1953](#) | [1954](#) | [1955](#) | [1956](#) | [1957](#) | [1958](#) | [1959](#)

The historical roots of the European Union lie in the Second World War. Europeans are determined to prevent such killing and destruction ever happening again. Soon after the war, Europe is split into East and West as the 40-year-long Cold War begins. West European nations create the [Council of Europe](#) in 1949. It is a first step towards cooperation between them, but six countries want to go further.

9 May 1950 — French Foreign Minister Robert Schuman presents a plan for deeper cooperation. Later, every 9 May is celebrated as 'Europe Day'.

18 April 1951

Based on the [Schuman plan](#), six countries sign a treaty to run their heavy industries – coal and steel – under a common management. In this way, none can on its own make the weapons of war to turn against the other, as in the past. The six are Germany, France, Italy, the Netherlands, Belgium and Luxembourg.

Founding Member States: Germany, France, Italy, the Netherlands, Belgium and Luxembourg.

[List of all EU member states and when they joined](#)

Swiss architect Le Corbusier marks a new trend with the opening (1952) of his self-contained 'vertical city' (Unité d'habitation) in Marseilles, France. The stark appearance of this concrete complex provokes the nickname 'The new brutalism'.

In Hungary, people rise against the Soviet-backed regime in 1956. In November, Soviet tanks appear on the streets of Budapest to put down the protests.

The Soviet Union beats the United States in the space race by launching the first man-made space satellite, Sputnik 1, in 1957. Sputnik 1 orbits the earth at a height of 800 km. In 1961, Soviet Union wins again with the first cosmonaut, Yuri Gagarin, whose spacecraft is just 2.6m in diameter.

25 March 1957

Building on the success of the [Coal and Steel Treaty](#), the six countries expand cooperation to other economic sectors. They sign the [Treaty of Rome](#), creating the European Economic Community (EEC), or 'common market'. The idea is for people, goods and services to move freely across borders.

[1945](#) | [1947](#) | [1948](#) | [1949](#) | [1950](#) | [1951](#) | [1952](#) | [1953](#) | [1954](#) | [1955](#) | [1956](#) | [1957](#) | [1958](#) | [1959](#)

See also

- [EU Timeline](#)

CONTACT

General information enquiries

Call
00 800 6 7 8 9 10 11

E-mail your questions

Contact and visit details for institutions, press contacts

1/1 1/2 2/2

Popular links

- [Enlargement](#)
- [National Archives of the European Union](#)

Help us improve

Find what you wanted?

☐ Yes ☐ No

What were you looking for?

Any suggestions?

Send

EUROPEAN UNION

European Parliament

European Council

Council of the European Union

Presidency of the Council of the EU

European Commission

Legal notice | Cookies | About this site | Sitemap | Contact | Work for the EU

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Η ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο
ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1) Αντιφασιστικός συνασπισμός (1941), Γιάλτα, Πότσταμ (1945), συμφωνία για μεταπολεμικό κόσμο, ζώνες κατοχής Γερμανίας-Βερολίνου, φόβοι Δυτικών-Σοβιετικών, δημιουργία δύο γερμανικών κρατών (1949): χρησιμοποιώντας τους όρους που σας δίνονται να αφηγηθείτε σύντομα τα γεγονότα (1941-1949) που οδήγησαν στην έναρξη του Ψυχρού Πολέμου στην Ευρώπη.

2) Αφού μελετήσετε το κείμενο που ακολουθεί και το παρ. του σχολ.εγχειρ. «Η ρητορεία του Ψυχρού Πολέμου», να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα: Τι προέβλεπε το Δόγμα Τρούμαν; Τι ήταν το σχέδιο Μάρσαλ; Ποια η αντίδραση της ΕΣΣΔ στο σχέδιο αυτό;

1. Το σχέδιο Μάρσαλ και οι φόβοι της Σοβιετικής Ένωσης

«Το σχέδιο Μάρσαλ υποτίθεται ότι απευθυνόταν προς όλους τους Ευρωπαίους και στα τέλη Ιουνίου ο Μολότωφ ήρθε στο Παρίσι για να συζητήσει το θέμα με το Βρετανό και το Γάλλο υπουργό Εξωτερικών, τον Έρνεστ Μπέβιν και τον Ζωρζ Μπιντώ. Αλλά η δυνατότητα της Ρωσίας να δεχτεί καπιταλιστική οικονομική βοήθεια βρισκόταν υπό αμφισβήτηση και ο Μολότωφ αποχώρησε από τις συνομιλίες του Παρισιού στις 2 Ιουλίου, διαμαρτυρόμενος ότι το σχέδιο Μάρσαλ θα οδηγούσε στη βιομηχανική αναγέννηση της Γερμανίας και θα υπονόμευε την οικονομική ανεξαρτησία των ευρωπαϊκών χωρών, που θα γίνονταν ανδρείκελα των ΗΠΑ. Οι Σοβιετικοί ήδη ανησυχούσαν για τη δημιουργία από την Αμερική ενός παγκόσμιου δικτύου στρατιωτικών βάσεων, για το γεγονός ότι η Ουάσιγκτον κατείχε την ατομική βόμβα και για την οικονομική της δύναμη, απέναντι στα οποία τίποτε αντίστοιχο δεν μπορούσε να αντιπαρατάξει η ΕΣΣΔ. Αυτό που φαίνεται ότι ανησύχησε περισσότερο τους Ρώσους σχετικά με το σχέδιο Μάρσαλ ήταν ο πειρασμός που αντιπροσώπευε για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Αυτό που στην Αμερική είχε παρουσιαστεί ως προσφορά για την επίλυση των οικονομικών προβλημάτων της Ευρώπης θεωρήθηκε από τη Μόσχα ως μια απόπειρα, με τη χρησιμοποίηση αμερικανικών δολαρίων, να υπονόμευθεί ο σοβιετικός έλεγχος πάνω στην Ανατολική Ευρώπη, στο ακριβόπληρωμένο δηλαδή έπαθλο της Ρωσίας κατά τον πόλεμο».

John W. Young, *Η Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου, 1945-1991: Πολιτική Ιστορία*.

Μτφρ. Γιώργος Δεμερτζίδης, Αθήνα, Πατάκης, 2002, σσ. 45-46.

3) Να παρατηρήσετε την εικόνα στη σ.144 του σχολ.εγχειρ. Σε ποια κατάσταση περιήλθε το δυτικό Βερολίνο τον Ιούνιο του 1948;

4) Μεταβείτε στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html> και αφού δείτε στα Key events το βίντεο και διαβάσετε και το κείμενο Signature treaty, να εξηγήσετε τι είναι το NATO, πότε, από ποιους και για ποιο σκοπό δημιουργήθηκε. Να παρατηρήσετε και την εικ. στη σ. 145 του σχολ.εγχειρ.

5) Η Ελλάδα, που γνώρισε τον Εμφύλιο Πόλεμο το 1946-1949, υπήρξε το πρώτο πεδίο ένοπλης αντιπαράθεσης του Ψυχρού Πολέμου. Κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο συγκρούστηκαν από τη μία πλευρά οι φιλοδυτικές δυνάμεις του Κέντρου και της Δεξιάς (κύριοι εκπρόσωποι τους ήταν το *Κόμμα των Φιλελευθέρων* και το *Λαϊκό Κόμμα* αντίστοιχα), με ένοπλη δύναμη τον *Εθνικό Στρατό*, και από την άλλη οι δυνάμεις του *Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας* (ΚΚΕ), με ένοπλη δύναμη τον *Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας* (ΔΣΕ). Το ΚΚΕ τέθηκε εκτός νόμου τον Δεκέμβριο του 1947 και παρέμεινε στην παρανομία έως το 1974. Ο Εμφύλιος Πόλεμος τελείωσε το καλοκαίρι του 1949 με νίκη των φιλοδυτικών δυνάμεων.

Σε ποιο γεγονός αναφέρεται το κείμενο που ακολουθεί; Μπορείτε να παρακολουθήσετε και το βίντεο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.youtube.com/watch?v=cMihrszv4Qs>.

3. Το νέο "Παιδομάζωμα"

«Δεν είναι δυνατό να διαπιστωθεί το ποσοστό των εκουσίως μεταχθέντων παιδιών εκτός των ελληνικών συνόρων ούτε να θεωρηθεί η μεταγωγή αυτή - διά της ανάλυσης των διαφόρων πλευρών της σε συσχετισμό με την κυβερνητικής εμπνεύσεως απομάκρυνση 10.000 παιδιών σε "Σπίτια του Παιδιού"- "αντίστοιχη" της κυβερνητικής μεταγωγής την ίδια εποχή. Θ' αποτελούσε δεοντολογικό ατόπημα η αναζήτηση κινήτρων και εξηγήσεων στην πλευρά των επαναστατών

ανάλογων με εκείνα της Κυβερνήσεως στο ζήτημα της απομάκρυνσεως των παιδιών από την περιοχή, και θα οδηγούσε σε δεοντολογικά απαράδεκτη "σχετικοποίηση" επιφανειακά μόνον παρόμοιων ενεργειών. Ούτε, εξάλλου, είναι σωστό να συναχθεί από τις περιορισμένες σχετικά αντιδράσεις των Σλαβομακεδόνων στη μεταγωγή των τέκνων τους από τους Αντάρτες στο εξωτερικό ότι η στάση τους αυτή υποδήλωνε την εμπιστοσύνη τους στις επιδιιώξεις των Ανταρτών. Δέν ήταν "ανταρτόφιλοι" εκ πεποιθήσεως οι Σλαβομακεδόνες, δεν ήταν ούτε καν περισσότερο "ανταρτόφιλοι" από τους άλλους χωρικούς της περιοχής· και δεν ήταν λιγότερο παραδοσιακοί γονείς από τους άλλους χωρικούς, ώστε να επιθυμούν να στείλουν στο εξωτερικό τον μικρό Τράπσε ή τη μικρή Στοργιάγκα, όσες δυσκολίες και αν αντιμετώπιζαν. Ούτε, τέλος, μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική εξήγηση αυτής της στάσεως των Σλαβομακεδόνων η έλλειψη εμπιστοσύνης προς την ομολογουμένως άστοχη και διαβεβλημένη από τον κομμουνιστικό μηχανισμό παραπληροφορήσεως Κυβέρνηση. Η εκ μέρους των "αποδοχή" της μεταγωγής των παιδιών στις κομμουνιστικές χώρες της εποχής σφειλόταν κυρίως στους εξής παράγοντες: α') στο γεγονός ότι οι σλαβομακεδονικοί θύλακοι της περιοχής ευρίσκονταν εντός του τελευταίου φρουρίου των Ανταρτών και του πολιτικού και προπαγανδιστικού ιστού του ΚΚΕ, β') στο γεγονός ότι οι περισσότεροι Σλαβομακεδόνες στρατεύσιμης ηλικίας των θυλάκων αυτών της "ελεύθερης περιοχής" ήταν επιστρατευμένοι στον ΔΣΕ και γ') στο ότι πολλοί γονείς ή συγγενείς των μεταχθέντων Σλαβομακεδονοπαίδων ευρίσκονταν ήδη εκτός Ελλάδος και κυρίως στη Γιουγκοσλαβία. Από τα 11.848 "εκκενωθέντα" παιδιά των τριών τότε νομών της Δυτικής Μακεδονίας (Φλώρινα, 5.878 παιδιά, Καστοριά, 4.541 και Κοζάνη, 1.429), 5.590 παιδιά οδηγήθηκαν σε γονείς που ήδη ευρίσκονταν εκτός των ελληνικών συνόρων και κατ' εξοχήν στη Γιουγκοσλαβία. Δεν είναι, τέλος, δυνατό να συναχθεί, από τον αριθμό των αιτήσεων για επαναπατρισμό των παιδιών (10.344) που υπεβλήθησαν διά του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού από γονείς ή συγγενείς εκπατρισθέντων παιδιών ότι τα παιδιά για τα οποία δεν υπεβλήθησαν αιτήσεις επαναπατρισμού είχαν όλα φύγει ή παρέμειναν στο εξωτερικό με τη θέληση των γονέων τους ή ότι όλες οι αιτήσεις επαναπατρισμού ήταν ειλικρινείς. Όπως όλα τα ζητήματα της εποχής αυτής, το ζήτημα των εκουσίως ή ακουσίως εκπατρισθέντων παιδιών της βορείου Ελλάδος χρησιμοποιήθηκε και αυτό ως μέσο στον σκληρό πόλεμο των εντυπώσεων που συνεχίσθηκε και μετά τη συντριβή της κομμουνιστικής επαναστάσεως στην Ελλάδα».

Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, Λεηλασία Φρονημάτων Β'. Το Μακεδονικό Ζήτημα στην περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου (1945-1949) στη Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1995, σσ. 218-219.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Βερέμης Θάνος - Κολιόπουλος Γιάννης, Ελλάς. *Η σύγχρονη συνέχεια. Από το 1821 μέχρι σήμερα*, Καστανιώτης, Αθήνα 2006.
- Βερέμης Θάνος - Κρεμμυδάς Βασίλης, *Ο σύγχρονος κόσμος*, Γνώση, Αθήνα 1982.
- Δερτιλής Β. Γιώργος, *Ιστορία του ελληνικού κράτους, 1830-1920*, τόμοι 2, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2006.
- Hobsbawm Eric John, *Η εποχή των επαναστάσεων, 1789-1848*, μτφρ. Μαριέτα Οικονομοπούλου, ΜΙΕΤ 1992.
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* (συλλογικό), τόμοι ΙΑ' - ΙΣΤ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1978.
- Κολιόπουλος Σ. Ιωάννης, *Νεώτερη Ευρωπαϊκή Ιστορία, 1789-1945. Από τη Γαλλική Επανάσταση μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993.
- Κολιόπουλος Γιάννης, Σβολόπουλος Κωνσταντίνος (κ.ά), *Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου (βιβλίο εκπαιδευτικού)*, Υπουργείο Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- Ντέικιν Ντάγκλας, *Η ενοποίηση της Ελλάδας, 1770-1923*, μτφρ. Α. Ξανθόπουλος, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1989.
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1900-1945*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1992.
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1945-1981*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2001.
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, *Η οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας. Ιστορική επισκόπηση*, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1996.
- Σβορώνος Νίκος, *Επισκόπηση Νεοελληνικής Ιστορίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1985.
- Σκουλάτος Βασίλειος (κ.ά), *Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη (Γενικής Παιδείας Ενιαίου Λυκείου)*, τ. 1-2, ΟΕΔΒ 2003.
- Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*, Πατάκης, Αθήνα 2001.
- Asimov Isaac, *Το χρονικό των επιστημονικών ανακαλύψεων*, μτφρ. Γ. Μπαρουξής - Ν. Σταματάκης, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο Κρήτης 2004.
- Berstein Serge - Milza Pierre, *Ιστορία της Ευρώπης*, μτφρ. Μιχ. Κοκολάκη, τόμοι 3, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997.
- Clogg Richard, *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας, 1770-1990*, Ιστορητής, Αθήνα 1995.

Ενδεικτικοί διαδικτυακοί τόποι

● http://www.culture.gr	Κόμβος του Υπουργείου Πολιτισμού της Ελλάδας, Μουσεία, Μνημεία και Αρχαιολογικοί Χώροι της Ελλάδας
● http://www.cyprus.gov.cy	Ιστοσελίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας, Κυπριακή Ιστορία και Πολιτισμός
● http://europa.eu	Η δικτυακή πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
● http://ime.gr	Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, Ελληνική Ιστορία
● http://www.jmth.gr	Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης
● http://www.parliament.gr/paligenesia	Βουλή των Ελλήνων, Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας
● http://dschool.edu.gr/	Ψηφιακό σχολείο
● http://www.minedu.gov.gr/	Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
● http://www.schools.ac.cy/	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου
● http://www.mfa.gr	Κόμβος του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας
● http://www.elia.org.gr	Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο
● http://ts.sch.gr/repository	Αποθετήριο Πιστοποιημένου Εκπαιδευτικού Λογισμικού

Σημείωση: Στην απόδοση των ξένων κύριων ονομάτων ακολουθήθηκε ως επί το πλείστον η ορθογραφία του σχολικού εγχειριδίου.